ЖОРО ГЕОРГИЕВ • МИЛЕН ЗАКОВ

Оцеляване в екстремални условия

ЖОРО ГЕОРГИЕВ • МИЛЕН ЗАКОВ

ОЦЕЛЯВАНЕ В ЕКСТРЕМАЛНИ УСЛОВИЯ

УЧЕБНО ПОСОБИЕ

„ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО“ ЕООД
СОФИЯ — 1999

© Жоро Георгиев, Милен Заков, София, 1999
ISBN 954—509—194—0

УВОД

Настоящото учебно пособие е предназначено за запознаване с натрупания опит за оцеляване, живот и дейност на войните при изпълнение на задачи в екстремални условия, на офицерите курсисти и курсантите от ВВОВУ „Васил Левски“, на командирите и сержантите от разузнавателните подразделения и от подразделенията за специално разузнаване.

Читателят, използвайки събрания материал в пособието, при попадане в сложна обстановка може успешно да се справи с редица дейности като ориентиране на местността, прогнозиране на времето, построяване на временно жилище, добиване на огън и на вода, оказване на първа помощ и профилактика на заболяванията, осигуряване на продукти и приготвяне на храна, преодоляване на водни препятствия и други.

Описаните дейности трябва да се прилагат творчески при провеждане на различни занятия в полеви условия.

Задачите, които изпълнява войникът (групата) в противниковия тил са свързани с много изненади. Не е изключено той да попадне в такава обстановка, когато ще бъде оставен да действа сам. Трудността на такава обстановка се състои предимно в това, че до изолирането на войника (групата) се стига обикновено под влияние на действията на противника. За да може боецът успешно да се противопоставя на отрицателните влияния върху психиката му, и то главно в началния период на изолирането, той трябва да притежава необходимите морални и психически качества, а също така и съвкупност от теоретически и практически знания и опит. Подобни качества и умения той може да изгради само чрез постоянна и сурова тренировка, провеждана в условия, възможно най-близки до бойната обстановка.

Друга важна предпоставка за самосъхранение е физическата издържливост и устойчивост. Тя е на добро ниво в подразделенията, където командирите й отделят необходимото внимание.

Задълбочаващият се процес на цивилизация, заедно с повишаващото се жизнено равнище довеждат обективно до това, че войниците и командирите не знаят много неща за природата и не се интересуват задълбочено от нея. В резултат на това техните възможности и способности да живеят самостоятелно сред нея са ограничени и недостатъчни. Това наложи издаването на настоящото учебно пособие.

В него са използвани материали, отпечатани в наши и чужди списания и брошури, в които е споделен опитът на редица командири и мъдростта на народа.

Настоящото пособие е разработено в отговор на възникналите нужди в Сухопътните войски от колектив от ВВОВУ „Васил Левски" в състав полк. инж. Жоро Ганчев Георгиев и полк. инж. Милен Николов Заков.

Авторският колектив се извинява, ако има непълноти и слабости в отделни раздели и с благодарност ще приеме критичните бележки и препоръките на читателите, които ще помогнат за по-задълбочено разглеждане на проблемите в бъдещата дейност.

В историята на човечеството има хиляди примери на оцеляване в екстремални условия. Известни са случаи, когато хората са оставали без храна и вода по няколко денонощия и само желанието им за живот ги е предизвиквало да устоят на трудностите, въпреки че не са имали и елементарни условия за това.

Всеки може да попадне в подобни ситуации. За това предварително трябва да знае как най-добре да преодолява основните стресове *страх и безпокойство, продължителна болка от раняване, изгаряне или болест, горещина или студ, жажда, глад, умора и безсъние, чувство за самота и изолация.*

Най-сериозни опасности за оцеляването са **стремежът за удобство и пасивното отношение към бъдещето.** За да се избегне първата от тях е нужно да се измени собствената представа за удобство. Ако войникът се намира в противниково разположение, може да си представи, че настоящото му състояние е винаги по-добро от евентуално попадане в плен. Удобството не е най-важното нещо. За да се избегне другата опасност — пасивното отношение — трябва да се познават факторите, които го предизвикват. Повечето от тях — излагане на студ, значителна загуба на течности (обезводняване), продължителна умора или
планиране на действията и вземане на обмислени решения.

Липсата на желание да се оцелее бързо довежда до пасивно отношение към околните неща и собственото бъдеще. Най-добрият начин да се пребори войнът с тази опасност е да се спре въздействието или да се преодолеят физическите и психическите стресове, които я предизвикват.

Болката, дори и да не е опасна за живота, предизвиква чувство на неудобство. Тя отслабва желанието за оцеляване, но може да се понесе по-лесно, ако се разбере нейният източник и природата ѝ, ако се гледа на нея като на нещо търпимо и, ако се концентрира вниманието върху предстоящите задачи. Уме-

нието да се понесе болката, да не се мисли за нея, прави човека горд.

Студът намалява жизнеността и способността да се мисли и да се прави нещо друго, освен да се търси начин за стоплянe. Появата на сънливост е опасна за живота. Затова в такива случай е необходимо незабавно да се потърси заслон и да се запали огън, преди студът окончателно да е сломил волята.

Горещината обикновено се отразява само на хора, които не са свикнали с местните климатични условия и им въздейства в първите 2—6 денонощия. При излагане на пряка слънчева светлина, главата се покрива и, ако е възможно, не се предприемат никакви действия в най-горещите часове на деня.

Жаждата е основен проблем при оцеляването и дори когато не е толкова силна оказва отрицателно влияние върху възможностите за вземане на целесъобразни и правилни решения. Ако запасите от вода намаляват трябва да се ограничи и приемането на храна, тъй като организмът се нуждае от течности, за да изхвърли остатъците от нея. По-късно, при осигуряване на достатъчно вода, лесно може да се компенсира почти всяка степен на обезводняване.

Продължителното гладуване може да доведе до загуба на тегло, цялостно отслабване на организма, световъртеж, забавяне на сърдечната дейност и повишена чувствителност към студа и липсата на течности. Във всеки район на света може да се намерят подходящи за ядене растения и животни. В името на спасението трябва да се изоставят предразсъдъците и да се яде всичко, което е хранително и безопасно.

Умората може да предизвика психическа неустойчивост, намаляване на вниманието и притъпяване на бдителността, недоволство и отчаяние. Почивката е първото средство за нейното преодоляване. Определянето на времето за почивка зависи от предполагаемата опасност.

Чувството за самота е особено опасно защото и най-малките неудачи могат да породят неоправдан страх и отчаяние. За преодоляването му всеки човек трябва ежедневно да се тренира в планиране и самостоятелно решаване на стоящите пред него проблеми и задачи. Преодоляването на всички трудности е възможно, ако се проявяват съобразителност, находчивост, самостоятелност, способност за бързо адаптиране към всякаква обстановка, самообладание, увереност в най-доброто, търпение и готовност за посрещане на най-лошото, което може да се случи.

Военнослужещият при попадане в екстремални условия трябва да оцени къде е и какво прави противникът, за да не бъде открит внезапно, да се откъсне от преследването и да състави плана си за спасяване.

За оцеляването особено важно е изучаването на околната местност — *гори, храсти, открити местности, наличие на животни и птици, а също така и наличието на местните жители, които могат да помагат или да затрудняват дейността.*

При изпълнение на бойни задачи да се обръща внимание на физическото състояние — наранявания, травми, да се оказва първа помощ и да се вземат мерки при по-нататъшните действия да не се влошава здравето. Въоръжението и снаряжението се поддържат в готовност за използване.

Прибързаните решения, взети без подробна оценка на всички елементи на ситуацията, могат да доведат до грешни действия, а от там — до пленяване или смърт. При движение се спазват строго мерките за маскировка. Ако се разполага с карта необходимо е винаги да се знае местоположението и да се сравнява картата с местността. В случай, че военнослужещият, в когото е картата бъде убит, тя се взема от друг.

Особено внимание се обръща на маршрутите за придвижване до планираното място. При всички случай трябва да се знае *къде е противникът, какво е отдалечението на собствените войски, къде са източниците на вода, къде има райони, които могат да осигурят укритие и скрито придвижване.* Реакцията на животните и птиците може да ни демаскира. **Страхът и паниката са най-големите врагове в бойна обстановка.** Те могат напълно да разстроят действията и да предизвикат редица неприятни чувства. Само задълбочената и правилно насочена бойна подготовка може да осигури тяхното преодоляване.

Всеки човек се бори за съществуване. Но все повече и побързо се привиква към сравнително лек живот. Само придобитият житейски опит, съчетан с упорство и желание за живот, може да помогне за преодоляване на всички трудности и стресове при екстремални ситуации. Особено важно е в тези случаи да се прави онова, което правят местните жители — да се установи кога и с какво се хранят, какви водни източници използват и как разпределят времето си за деня.

ДЕЙСТВИЯ НА ГРУПАТА ПРИ ПОПАДАНЕ В ТИЛА НА ПРОТИВНИКА

Ако групата се окаже за известно време в условия на самостоятелно съществуване, благоприятният изход зависи от умението за оцеляване.

Да оцелееш означава да действаш активно и целенасочено, използвайки подръчни средства, умело да прилагаш знанията и опита си за защита от въздействието на неблагоприятните фактори на външната среда (високи и ниски температури, вятър, слънчева радиация) и за добиване на вода, храна и другн при постоянна опасност от въздействие на противника.

При изпадане в беда, преди да вземете каквото и да е решение първо се успокойте, съсредоточете се и оценете създалото се положение. Спомнете си всичко, което знаете за оцеляването в подобни условия. Действайте в съответствие с конкретната обстановка, годишното време, характера на местността, отдалечението от населените пунктове, здравословното състояние на групата и опасността от противника.

Вашата воля, мъжество, активност и находчивост ще осигурят успех на групата и в най-сложната обстановка.

След като групата се е откъснала от преследването на противника и е изпаднала в бедствено положение, препоръчваме ви да извършите следното:

— пренесете пострадалите членове от групата на безопасно място и им окажете необходимата помощ;

— вземете по възможност цялото снаряжение и парашутите от „базата“, ако това не ви излага на опасност;

— ориентирайте се на местността и уточнете своето местоположение;

— организирайте временен лагер и установете дежурство по лагер, докато се търси връзка с центъра;

— подгответе за работа радиостанцията и установете връзка с центъра или някоя друга група, която е в близост и подайте сигнал „Бедствие“ с необходимите данни за издирване и за неща от първа необходимост по КРТ;

— след получаване на указания от центъра, подгответе средствата за визуална сигнализация;

— като имате пред вид способностите на всеки, разпределете задълженията между членовете на групата;

— при отсъствие на някои член от групата необходимо е да се организира издирването му.

Решение за напускане на мястото трябва да се вземе

— при непосредствена опасност за живота на групата от различни фактори;

— при липса на всякакви шансове за свръзка със своите;

— ако здравословното състояние на групата позволява да се преодолее разстоянието до новото място, където шансовете за оцеляване са по-големи.

ДЕЙСТВИЕ НА РАЗУЗНАВАЧА СЛЕД ПРИВОДНЯВАНЕ

Приводняването може да се извърши в различни географски райони при извънредно ниски или високи температури на въздуха и водата, в различни водни басейни.

Преди пристъпване към изпълнение на подобна бойна задача е необходимо парашутистът да облече специална спасителна жилетка. Освен това за предпазване от изпадане от подвестната система парашутистът се осигурява с предохранителен пояс с автоматична ключалка. При приводняване строго се спазва редът за освобождаване от подвестната система, запасния парашут и контейнера.

След приводняването парашутистът отплува встрани от парашута, за да не се заплете във вървите.

Спасителната жилетка се пази от нараняване от остри метални предмети.

В горещата част на деня се изпуска малко въздух от въздушните камери на жилетката, тъй като въздухът се разширява от нагряването. При студено време се донадуват камерите за поддържане в тях на необходимото налягане. След приводняването парашутистът се ориентира и се насочва към най-близкия бряг на водния басейн с плуване и без излишни движения, действайки спокойно, без да бърза.

В каквато и да е подобна ситуация строго се спазват мерките за маскировка и се правят опити за свързване с групата. При неуспех се използват наличните средства и познати способи за сигнализация и свръзка. При нов неуспех, се прилагат всички познания и умения за оцеляване.

ИЗПОЛЗВАНЕ НА СРЕДСТВА ЗА СВРЪЗКА И СИГНАЛИЗАЦИЯ

В комплекта на аварийното снаряжение на групата има различни средства за установяване на радиосвръзка и за подаване на визуални сигнали — сигнални патрони, ракети, сигнално огледало, пакети с оцветяващ прах, радиостанция. При нужда те веднага се изваждат от носимия аварией запас.

ИЗПОЛЗВАНЕ НА РАДИОСВРЪЗКА

В комплекта на носимия авариен запас влиза УКВ радиостанция с далечина на действие 25—100 km в зависимост от височината на полета на аварийно-спасителния самолет (вертолет).

Включете към батерията кабела на радиостанцията и я проверете. При студено време дръжте батерията под дрехите си.

При работа с УКВ радиостанция за свръзка с авиацията и с КВ станция за свръзка с центъра спазвайте следния ред:

— веднага след излизане в безопасен район за разполагане в продължение на 10—12 min в началото на всеки час от първото денонощие на пребиваването ви на местността за временен лагер три пъти предавайте съобщението за бедствието (сигнал „Търпя бедствие", своята позивна и координатите), преминавайки след всяко предаване в режим на приемане за 3 min; останалото време радиостанцията трябва да се намира в режим на приемане;

— през следващите денонощия в началото на всеки час трикратно предавайте съобщението за бедствие, преминавайки след всяко предаване в режим на приемане за 5 min, след което изключвайте радиостанцията;

— при появяване на звук от прелитащ самолет (вертолет) или при визуалното му откриване предавайте съобщението за бедствие и установете двустранна свръзка; при неуспех предаването на съобщението за бедствие редувайте с подаване на сигнали за насочване в продължение на 1,5—2 min.

— при установяване на двустранна радиосвръзка определете реда за по-нататъшна работа с радиостанцията в съответствие с указанията на „центъра“ (екипажа на търсещия самолет (вертолет).

Предавайте съобщението за бедствие на предварително установените честоти в такава последователност:

— радиотелефонния (телеграфия) сигнал за бедствие „SOS“ 3 пъти;
— думата „тук“ — 1 път;
— позивната (индекса) на търпящия бедствие — 2 пъти;
— географска ширина на местността — 2 пъти;
— географска дължина на местността — 2 пъти;
— думата „приемам“ — 1 път.

Пример: „SOS, SOS, SOS.
ТУК 301, 301.
42°20′ северна ширина, 42°20′ северна ширина.
55°10′ източна дължина, 55°10′ източна дължина.
ПРИЕМАМ“.

Забележка. За авиацията се дават географските координати, а за „центъра“ — правоъгълните координати (пълни или съкратени).

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ВИЗУАЛНА СИГНАЛИЗАЦИЯ

При подаване на сигнали наблюдението за противника не се прекратява. В зависимост от условията и безопасността на групата могат да се използват някои от изброените по-долу начини за сигнализиране. След като се подаде сигнал необходимо е да се уверим, че той е приет и е разбран правилно.

Разузнавачите трябва да могат да обозначават своето местонахождение на самолет (вертолет), кораб и да съобщават от какво се нуждаят (ако радностанцията е повредена).

За поставяне на сигнал трябва да се използва такъв материал, който да съвпада по цвят с фона на околната местност.

През зимата върху снежната покривка може да се постави на видно място или да се напише съответен надпис, който да се забележи от въздуха. На пясъчен бряг могат да се използват камъни.

Ако обстановката позволява, може да се използва дим. В слънчев ден могат да се подават сигнали с огледало или с друг блестящ предмет, а нощем — от брега към морето с електрическо фенерче или с огън, като се спазва маскировката.

На фиг. 1 и 2 са показани някой от използваните сигнали.

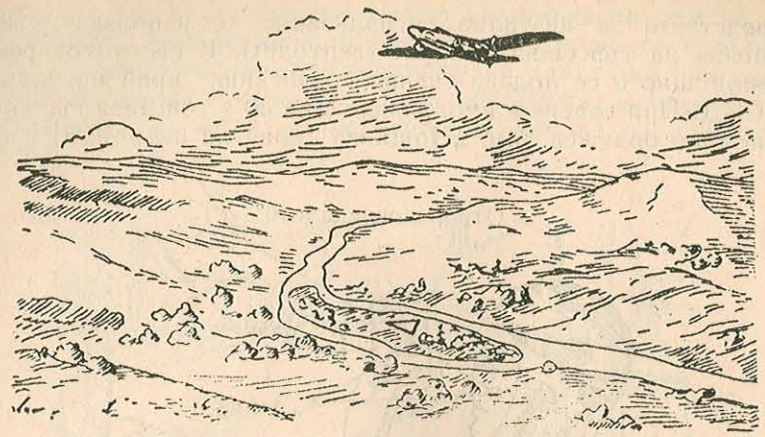

Фиг. 1. Подаване на сигнали за самолети (вертолети) с поставяне на знаци

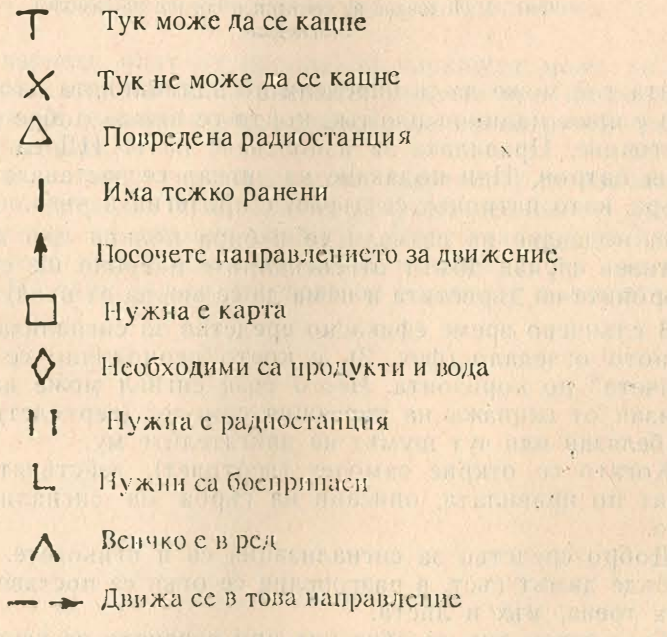

Фиг. 2. Сигнали с поставяне на знаци от подръчни средства за самолети (вертолети)

Средствата за визуална сигнализация се използват само при поява на търсещия самолет (вертолет). В светлото време на денонощието се подава сигнал с „дневния“ край на патрона ПСНД. При горене в продължение на 30 s той дава гъст облак на ярко оранжев дим. „Нощният“ край на патрона (в тъм-

Фиг. 3. Подаване на светлинен сигнал на самолет с огледало

ната той може да се определи по вдлъбнината на капачката) гори с ярко малинов пламък, който се вижда добре от голямо разстояние. Правилата за използване на ПСНД са дадени на самия патрон. При подаване на сигнал се застава с гръб към вятъра, като патронът се държи с протегната ръка.

За подаване на сигнали се избира поляна или просека. В противен случай димът от сигналните патрони ще се задържи в короните на дърветата и няма да се вижда от въздуха.

В слънчево време ефикасно средство за сигнализация е сигналното огледало (фиг. 3), с което периодично се изпращат „зайчета“ по хоризонта. Често този сигнал може да бъде забелязан от екипажа на търсещия самолет (вертолет) преди да е забелязан или чут шумът на двигателите му.

Когато се открие самолет (вертолет), действията продължават по правилата, описани на гърба на сигналното огледало.

Добро средство за сигнализация са и огньовете. Денем, за да бъде димът гъст, в разгорелия се огън се поставят неизсъхнала трева, мъх и листа.

Гъст черен дим се образува при горенето на каучук, изолационни материали, напоени със смазочно масло, парцали. Огньовете се подготвят предварително на по-високи или на открити места. През зимата подготвеното огнище се прикрива от снега с елови клонки или с парашутен плат. Ако има горивo, целесъобразно е огньовете да се поддържат непрекъснато. За сигнализация може да се използва купола на парашута (фиг. 4).

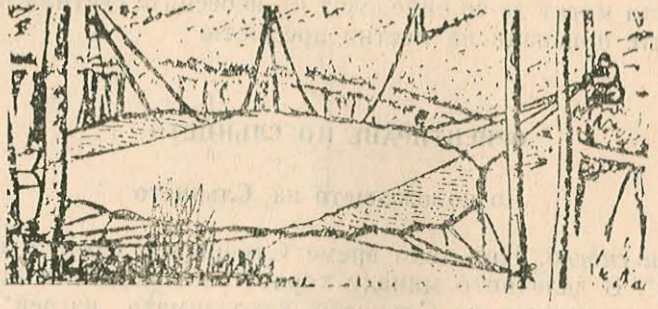

Фиг. 4. Използване на купола на парашута за сигнализация

Големи парчета плат от купола на парашута може да се привързват към върховете на високите дървета или да се разгърне купола на парашута над коритото на някой ручей като сигнално платнище.

При поява на наш търсещ самолет (вертолет) се използва като сигнално средство уранииовият (флуоросцейновият) прах. Той се разсипва на широка полоса. Образувалото се ярко оранжево-зелено петно се вижда добре от въздуха на голямо разстояние. На един път се използва не повече от половин пакет.

ОРИЕНТИРАНЕ НА МЕСТНОСТТА БЕЗ КАРТА И КОМПАС

При действие в условия на ограничена видимост нощем, мъгла, виелица, силно задимяване, в еднообразна местност, лишена от характерни ориентири, в гора и когато непосредственото използване на картата и компаса е затруднено посоките на света могат да се определят по небесните светила или характерните признаци на местни предмети.

ОРИЕНТИРАНЕ ПО СЛЪНЦЕТО

По положението на Слънцето

Първи способ. При ясно време Слънцето е сигурен небесен „компас". В далечното минало хората са определяли посоките на света от изгрева на Слънцето, като думата „изгрев" се видоизменила в „изток" (на латински — „ориенс", откъдето е произлязла думата ориентиране).

За географските ширини, в които се намира нашата страна положението на Слънцето може да се определи като се използват данните, посочени в следната таблица:

Положение на слънцето	Февруари, март, април, август, септември, октомври	Май, юни, юли	Ноември, декември, януари
На изток	В 6 h	В 7 h	Не се вижда
На юг	В 12 h	В 12 h	В 12 h
На запад	В 18 h	В 17 h	Не се вижда

Втори способ. В северното полукълбо посоката север може да се определи, като застанете по обед местно време с гръб към Слънцето. Вашата сянка ще показва север, наляво ще бъде запад, надясно — изток. В южното полукълбо север ще се окаже зад гърба, изток — наляво, запад — надясно.

Трети способ. Средата на деня (12,00 h местно време) се определя с помощта на вертикален прът, дълъг 0,5—1,0 m. Вертикалното положение на пръта се проверява с отвес, направен от връв с привързан към единия й край камък (фиг. 5).

Преди настъпването на предполагаемата среда на деня (12,00 h) дължината на сянката намалява. Измерването й продължава докато сянката отново започне да се удължава. Моментът, в който сянката е била най-къса, съответства на средата на деня.

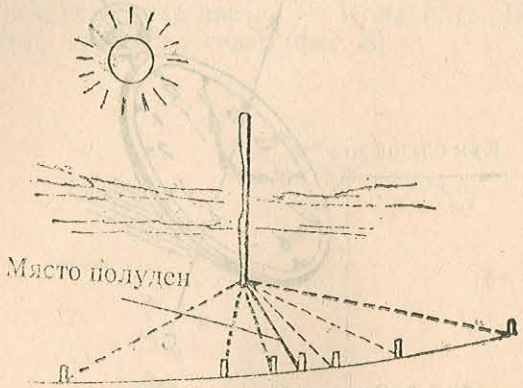

Фиг. 5. Начин за определяне на 12,00 h местно време

ОПРЕДЕЛЯНЕ ПОСОКИТЕ НА СВЕТА С ПОМОЩТА НА ЧАСОВНИК

Първи способ. В слънчеви дни за приблизително определяне посоките на света може да се използва обикновен часовник. За тази цел часовата стрелка се насочва и към Слънцето. Ъгълът, заключен между часовата стрелка и цифрата 12 (на циферблата), трябва да се раздели на половина. Линията, която разделя този ъгъл на две, показва посоката юг (фиг. 6).

Втори способ. Ако не разполагаме с часовник и компас, трябва да знаем, че през първата половина на деня (сутрин) Слънцето се намира в източната част на небето, а през втората половина на деня и по-близо към залез в западната част.

Трети способ. В облачно време (ако имаме часовник) за определяне посоката север е необходимо да се постави пръчица (кибритена клечка) в центъра на циферблата и да се държи та-

ка, че сянката ѝ да пада в посока на часовата стрелка, при това посоката север ще минава по средата на ъгъла, заключен между цифрата 12 и сянката на пръчицата (фиг. 7).

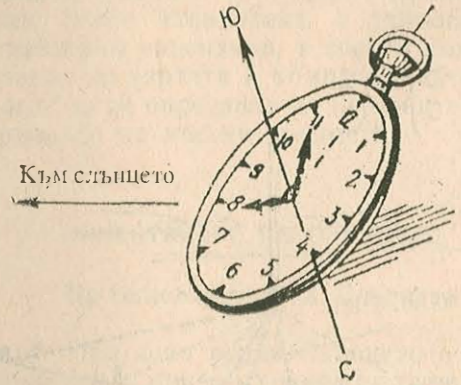

Фиг. 6. Ориентиране на местността по Слънцето и часовник

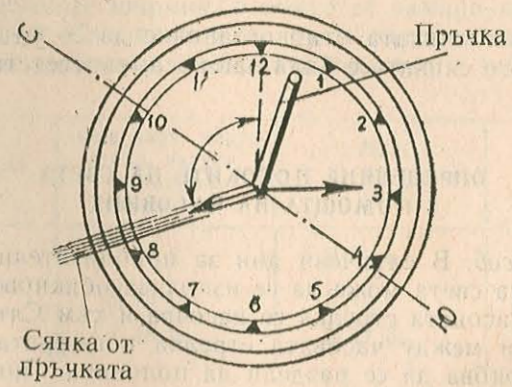

Фиг. 7. Ориентиране по часовник и по Слънцето в облачни дни

ОРИЕНТИРАНЕ ПО ЗВЕЗДИТЕ

В северното полукълбо посоката север може да се определи с помощта на Полярната звезда, разположена приблизително

над Северния полюс. За целта намерете на небосклона съзвездието „Голяма мечка“ с характерното разположение на звездите във вид каруца с ок. През последните две звезди на „каруцата“ прекарайте мислена права линия. Разстоянието между тези звезди нанесете на линията пет пъти. В края на петия отрязък ще откриете ярка звезда — Полярната. Посоката към нея съответства на посока север (фиг. 8).

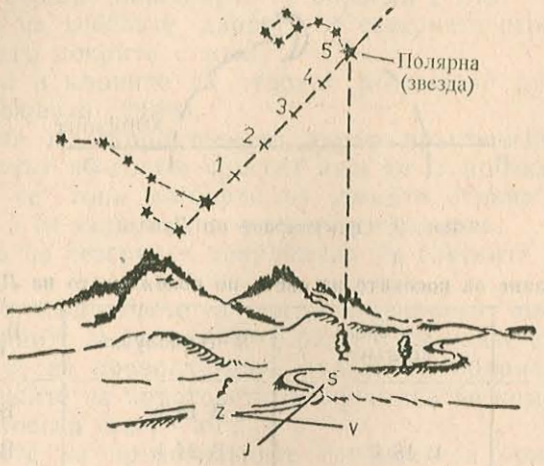

Фиг. 8. Определяне посоките на света по Полярната звезда

В южното полукълбо посоките на света се определят по съзвездието Южен кръст — четири звезди, разположени във формата на кръст. Мислената линия, преминаваща по неговата дълга ос, е посоката юг. (Не бъркайте истинския Южен кръст с лъжливия, който има пет звезди, по-малко ярки и по-отдалечени една от друга, отколкото в истинския).

ОРИЕНТИРАНЕ ПО ЛУНАТА

Понякога се налага да се определят основните посоки по вида на Луната. Способите за такова ориентиране са неточни, но при липса на други за даден момент те приемат особена важност.

Първи способ. Този способ може да се използва когато Луната не е в пълнолуние. Движим ръката така, че върхът на пръстите на ръката да описва дъга, която видимо разделя луната на две еднакви части (фиг. 9).

Там, където тази дъга видимо среща хоризонта, са посоките изток и запад. Посоката изток е от лявата страна, а запад — от дясната. При този начин няма значение дали осветената част на Луната расте или намалява.

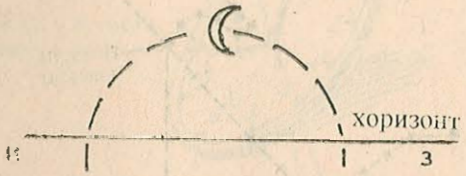

Фиг. 9. Ориентиране по Луната

Определяне на посоките на света по положението на Луната

Посоки на света	В първа четвърт	В пълнолуние	В последна четвърт
На изток		В 18 h	В 24 h
На юг	В 18 h	В 24 h	В 06 h
На запад	В 24 h	В 06 h	

Втори способ. В пълнолуние посоките на света (страните на хоризонта) могат да се определят по Луната с помощта на часовник по същия начин, както и по Слънцето.

ОРИЕНТИРАНЕ ПО МЛЕЧНИЯ ПЪТ

През юни от 22 h до 24 h Млечният път с разклонения край сочи юг, а през януари и началото на февруари от 22 h до 24 h — север.

ОРИЕНТИРАНЕ ПО ДРУГИ ПРИЗНАЦИ

При затопляне, снегът по-дълго време се задържа по северните склонове на възвишенията, ямите и падините. Мравуняците обикновено са защитени от север с нещо (дънери на дървета, храсти, камъни), тяхната северна страна е по-отвесна. Гъбите обикновено растат от северната страна на дърветата.

По повърхността на стеблата на иглолистните дървета, обърната на юг, се отделят повече капки смола, отколкото по северната страна. Тези признаци се забелязват особено ясно при отделно растящи дървета. По южните склонове тревата през пролетта расте по-бързо, а много цъфтящи храсти имат повече цветове.

Големите камъни, каменните стени, дървените покриви от северната страна обикновено са обрасли с мъх.

Кората на дебелите дървета от северната страна е по-грапава и често покрита с мъх.

Листата и клоните на отделно растящите дървета са по-гъсти от южната страна.

На пъна на скороотсечено дърво пръстените (годишните кръгове) имат по-голям просвет към юг и по-малък на север.

Снегът се топи по-бързо от южната страна на местните предмети, а се задържа на северните склонове.

Тревата на северните покрайнини на горските поляни е по-гъста.

Ягодите и плодовете са узрели по-добре от южната страна.

В планините дъбът по-често расте на южните скатове.

Олтарите на православните църкви са обърнати на изток.

Кръстачките на кръстовете по кубетата на камбанариите са винаги в посока север—юг.

Гробовете на православните гробища са ориентирани по посока изток—запад, като паметниците са от западната страна.

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ВРЕМЕТО

Времето е един от факторите на околната среда, които оказват влияние и могат сериозно да нарушат боеспособността на останалия сам войник (РГ). Затова той трябва не само да знае как да се предпази от някои неблагоприятни въздействия на времето, но и да предвижда неговите промени, за да може да се подготви да реагира навреме.

Неблагоприятни влияния на времето и предпазни действия срещу тях:

— при мразовито време вятърът увеличава опасността от измръзване;

— снегът затруднява ориентацията, образува преспи, при стръмните наклони съществува опасност от лавини, силните снежни виелици заслепяват;

— от студа трябва да се предпазва с добро облекло и повече движение; опасност от измръзване съществува главно при ушите, носа, лицето, брадата, пръстите на ръцете и краката и китките;

— слънцето също може да бъде опасно, ако е много горещо, особено на сняг; очите трябва да се предпазват с тъмни очила, кожата с крем, а главата с шапка;

— при мъгла е най-добре движението да се прекъсне; ако това не е възможно; важно е да не се изгуби ориентировката и да се върви по азимут;

— тъмнината увеличава опасността от заблуждаване и злополуки; най-добре е още докато е светло да се намери и подготви място за почивка;

— при търсене на прикритие по време на буря трябва да се избягват отделни дървета и по-високи места.

Всеки сам може да направи кратковременна прогноза и да съгласува с нея своите по-нататъшни действия. Изготвянето на прогноза за по-дълго време не може да се осъществи тъй като не съществуват определени категорични правила, според които да може точно да се установи какво ще бъде времето за

по-дълъг период. Все пак може да се установи неговото вероятно развитие в най-близко време според определени характерни признаци и атмосферни условия, а именно: налягането на въздуха, посоката на вятъра, вида на облаците, състоянието на атмосферата, различните природни явления и действията на живите същества.

Признаци, по които приблизително точно може да се прогнозира времето.

ИНДИКАТОРИ НА ДИВАТА ПРИРОДА

Животните имат голяма чувствителност към атмосферното налягане, което им помага в прогнозиране на времето един или два дни по-рано.

При подобряване на времето се забелязва, че:

— мравките излизат масово от мравуняците и изнасят своите личинки (яйца);

— пеперудите кацат върху стеблата на дърветата;

— сутрин гарваните летят поединично;

— лястовиците летят нависоко.

Признаците за лошо време са:

— мравките не се отдалечават много от мравуняците и крият личинките си (яйцата);

— жабите крякат и са събрани на едно място повече отколкото обикновено;

— лястовиците летят ниско над земята, а гарваните летят само на ята;

— увеличава се натрапчивостта на насекомите (мухи, комари, щръклици) и пчелите летят много стремително, дори се блъскат в някои предмети;

— необичайната активност на заека през деня или носенето на повече храна от обикновеното на катериците може да е прелюдие към лошото време;

Информация, получавана от огъня:

— ако димът на лагерният огън се издига устойчиво, времето е стабилно и е вероятно да остане хубаво;

— ако димът започне да се вие или да пада долу след като се е издигнал за кратко това сочи вероятното приближаване на буря или дъжд.

Чувството „усещане в костите и косите“:

— къдрокосите хора откриват, че косата им става по стег-

ната и по-трудна за манипулиране с наближаване на лошото време, същото става и с животинската козина;

— всеки който има ревматизъм,

лявания обикновено може да ви каже кога наближава влажно време по засилването на дискомфорта му.

Звук и миризма:

— когато предстои влажно време звуците се носят по-далече от обикновено и далечните шумове изглеждат по-ясни — пропитата с влажност атмосфера действа като усилвател;

— миризмата на дърветата и растенията става по-силна преди дъжд, растителността се разтваря в готовност да го поеме.

Небесни знаци:

„Червеното небе през нощта — радост за овчаря, червеното небе сутрин — да внимава овчарят", е една от най-старите поговорки за времето.

— червеното слънце или червеното небе при залез означава, че атмосферата държи малко влага и не е възможно да вали дъжд или сняг през следващите два часа, но пък червеното слънце сутрин е ясен признак, че наближава буря;

— сивото утро е обикновено

цвят е резултат от сух въздух под мъглата, образувана от събирането на капчици роса върху частиците прах, намиращи се в ниските части на атмосферата;

— вечерно небе, което е сиво и заоблачено, означава дъжд — частици

ще паднат като дъжд;

— ранната сутринна мъгла, движеща се в долина, е сигурен знак за ясно време;

— в хълмистите райони, ако мъглата не се е разсеяла до обяд, то тя е неподвижна за деня и през късния следобед се очаква да завали;

— чистото нощно небе е признак за добро непроменливо време; в края на лятото може също така да е предупреждение за слана (през нощта облаците изолират повърхността на земята срещу загуба на топлина, без тях сланата е по-вероятна, сутрешният въздух е по-хладен и тежък и навлиза в ниските места);

— чисто небе една нощ, следвана от друга със само няколко видими звезди, показва промяна във времето;

— короната (цветен кръг, видим около Слънцето или Луната) може да се използва за точно предсказване на времето; разширяващият се пръстен (кръг) е знак за хубаво време, като

той показва, че влагата в атмосферата намалява и нощта или денят ще са ясни; намалената корона около Слънцето или Луната е знак за дъжд;

— зелената светлина, процеждаща се от следобедното слънце, сочи ясно време поне за 24 h;

— дъгата през късния следобед е знак за предстоящо ясно време;

— при

видимост, която се създава и когато звездите имат силен и ясен блясък, а за подобряване на времето е, че след залез слънце пада роса и сутрин тревата е оросена, образуват се спокойни кучести облаци през лятото.

Информация за ветровете:

— ако един вятър е силен и сух, времето ще остане постоянно, ако вятърът стихне или смени посоката си, тогава може да завали;

— ако е мъгливо и неясно, може да се получи кои

не, но не е дъжд; ако се вдигне вятър и издуха мъглата, може да завали;

— в ясно време забележимо изменение на силата на вятъра — сочи метеорологичната промяна; признак за хуба

ме е когато духа предимно североизточен до източен вятър и вечерният вятър духа от върховете към долините, а утринният обратно.

НАРОДНА МЕТЕОРОЛОГИЯ

Нашият народ се е славил и слави със своята мъдрост и природна интелигентност. Той е успял да систематизира измененията, които настъпват ежедневно и ежемесечно в природата, и в резултат на своите продължителни наблюдения е стигнал до следните изводи:

Месец ЯНУАРИ

Червеното залязващо слънце предвещава силен студ и ясно време.

Силно светещата луна с добре открояващите се в далечината планини или ярко светещи звезди в безлунна нощ показват, че ще настъпи ясен и студен ден.

Ако облаците се движат срещу вятъра ще вали сняг.

Ако дърветата горят в печката с пукане ще бъде студено, ако димят и лошо горят — времето ще се затопли.

Месец ФЕВРУАРИ

Ако стъклата и рамките на прозорците се изпотяват — очаква се затопляне.

Малкото звезди на небето предвещават вятър и сняг.

Посещаването на градините от зайци показва, че зимата ще бъде дълга и сурова.

Когато котката си точи ноктите, времето ще се разваля; ако лежи на кълбо ще настъпи студ.

Месец МАРТ

Ако гаргите не бързат да подреждат гнездата си — скоро няма да се затопли, ако започнат да ремонтират гнездата си пренасяйки пръчки — скоро ще настъпи пролетта.

Ако враните се къпят рано сутрин — времето ще се затопли.

Крие ли враната главата си под крилото — ще бъде хладно.

Ако гъските подвиват единият си крак и стоят само на другия — скоро ще бъде студено.

Стоят ли птиците по дърветата — очаквайте затопляне.

Месец АПРИЛ

Ако при изгрев слънце небето е червено — очаква се силен вятър; ако на червения фон се появят тъмни петна — през деня ще вали дъжд.

Ако сутрин по тревата блести роса — дъжд няма да има, ако няма роса — приближава дъжд.

Преди дъжд гаргите и враните грачат.

Месец МАЙ

Ако небесната дъга е висока и се появи по средата на деня — дъжд няма да вали.

Ниската обедна небесна дъга е предвестник на дъжд.

Вечерната небесна дъга показва, че няма да има дъжд.

Стръмната небесна дъга сутрин е предвестник на слънчев ден.

Високо плуващи облаци предсказват хубаво време.

Глуха гръмотевица — тих дъжд.

Рязка гръмотевица — проливен дъжд.

Месец ЮНИ

Ако вечер от езерата, реките или блатата се вдига пара на следващия ден ще вали дъжд.

Сините вечерни облаци предвещават промяна на времето.

Бледожълтият цвят на небето при залез слънце е предвестник на дъжд, а ярко жълтото — на вятър.

Когато в небесната дъга преобладава червеният цвят — ще се изясни, а синият — ще вали дъжд.

Ако привечер звуците се чуват ясно — ще вали дъжд.

Месец ЮЛИ — месец на гръмотевиците и мъглите

Появата на небето на тъмни, прозрачни перести облаци предвещава наближаване на буря.

Когато птиците замлъкват, а лястовиците силно чуруликат и летят ниско — наближава буря.

Ако щурците силно неят — времето ще бъде хубаво, мълчат ли — ще вали дъжд.

Ако пчелите при наближаване на буря продължават своята работа — няма да вали дъжд.

Месец АВГУСТ

Ако вечерта мъглата се спуска ниско до земята и лежи върху нея — на другия ден няма да вали дъжд.

Ако мъглата се вдига от земята и водата — на следващия ден ще бъде много горещо.

Преди близък проливен дъжд — кокошките, гъските и патките старателно намазват перата си с мазнина.

Ако около мравуняка кипи живот — няма да вали дъжд.

Ако входът на мравуняка е плътно закрит — ще вали.

Месец СЕПТЕМВРИ

Ако през септември сърпът на луната се обърне на гръб — предстои топло време в продължение на няколко дни, а може и цял месец.

Ако луната виси на небето с обърнати надолу рога — времето ще бъде мрачно и дъждовно.

Ако времето ще бъде дъждовно — къртиците излизат от проходите си.

При дъжд земните червей излизат на повърхността.

Месец ОКТОМВРИ

Октомври много често е месец на първия сняг.

Преди наближаващите хладни дни — птиците отлитат на юг, а ако се задържат — то скоро няма да бъде студено.

Ниските тъмни облаци са предвестници на захлаждане.

Ако около луната се появят кръгове с голям диаметър — ще настъпи мраз.

Когато гаргите се събират вечер и грачат — времето ще бъде ясно.

Месец НОЕМВРИ

Ако димът от комините излита като висок прав стълб — предстои студено мразовито време, а ако е наклонен или ниско се стели и стъклата се изпотяват — очаквайте затопляне.

Ако рано през есента падне сняг — пролетта ще настъпи рано.

Ако конете спят прави — предстои захлаждане, ако лежат — предстои затопляне.

Месец ДЕКЕМВРИ

Ако мишките излизат от горската постеля и бягат по снега — времето ще се стопли.

Ако враните напускат укритията си и с крясък летят над дърветата — ще вали сняг, а ако кацат и се движат по земята — ще настъпи затопляне.

Ако гъските и патките през зимата се къпят със сняг — ще настъпи затопляне.

Легиалите върху сиега коие предвиждат топло време.

Познаването на тези знаци до голяма степен ще ви подпомогне за вземане на правилни решения при изпадане в екстремални условия. Действията ви ще бъдат уверени и целенасочени. Психическото ви състояние няма да е претоварено, което от своя страна ще доведе до определено спокойствие, което е необходимо за правилно набелязване на по-нататъшните действия, свързани с вашето оцеляване.

ПРЕБИВАВАНЕ СРЕД ПРИРОДАТА

За да се запази в тайна от противника пребиваването сред природата, то зависи от спазването на по-долу изброените принципи.

Пребиваването на сам войник (група) сред природата е тежко не само от физическа и морална гледна точка, но и от гледна точка на запазването в тайна на неговото присъствие.

Един от главните демаскиращи признаци е огънят. Затова е необходимо да се спазват следните принципи:

— да се пали огън през деня (за стопляне през нощта да се използват нагрети камъни);

— да се използват сухи дървета, за да не се получава дим, който демаскира, а също и миризма, която понякога се разпространява на голямо разстояние;

— огнището да се изкопае под нивото на земята и около него да се изградят стени (от гъсти иглолистни или широколистни клони, палатъчни платнища, дъски, ламарина и други);

— огънят да се пали и поддържа така, че да отговаря на нуждите и предназначението си (да не бъде твърде голям);

При унищожаване на огнището трябва да се имат предвид следните принципи:

— да се остави огънят да угасне или огнището да се залее с вода, да се засипе с пясък, глина, дребни камъни;

— пепелта, облицовката на огнището и остатъците от дърва е най-добре да се закопаят в земята и да се върнат чимовете, които са били отстранени при запалването на огъня на първоначалното им място така, че огнището да не може да се разпознае и от най-близко разстояние.

Унищожаването на огнището е свързано обикновено с напускане на мястото за почивка и с прехвърляне на ново място. Това изисква всички ненужни предмети да се скрият или да се закопаят, да се приведе мястото на пребиваването в първоначалния му вид и да се унищожат всички следи, които биха могли да насочат противника и да му помогнат да открие, а евентуално и да ликвидира отделния войник или групата.

Като пример на издаващи следи могат да се посочат:

— остатъци от всякакъв вид храна, кости, огризки, черупки от яйца, орехи и други подобни;

— консервни кутии, тубички от храна, цигарени кутии и фасове, клечки кибрит;

— човешки изпражнения, хартия;

— счупени клони, отрязани парчета дърво и други подобни;

— захвърлени части от облекло, парчета плат и бинтове;

— различни токи, игли, карфици, гилзи и други.

ПОСТРОЯВАНЕ НА ВРЕМЕННИ ЖИЛИЩА

Съществуват много и различни видове укрития — навеси, колиби, ями (пещери), шатри, снежни пещери, траншеи, снежни колиби (тип „иглу") и други.

Избиране на място за укритие

Местата за устройване на укрития трябва да са достатъчно големи и равни, да са удобни за използване, а в близост до тях да има подходящи материали за построяването им.

На Балканския полуостров годишните сезони могат да окажат съществено влияние на избора. През зимата укритието трябва да предпазва от вятър и студ. То трябва да се намира близо до водоизточник и отоплителни средства. През лятото укритието трябва да се избира в места, сравнително без насекоми. При всички случаи мястото за укритие трябва да осигурява най-главното — маскировка на групата, удобство за наблюдение, защита от диви животни, опасни влечуги, насекоми, сипеи, изгнили клони, лавини и други, да позволява скрито подхождане, влизане и излизане.

Типът на укритието зависи от годишното време и наличието на подръчни материали, необходими за неговото построяване.

Преди да започнете работа, трябва да решите какъв тип да бъде заслонът, имате ли необходимото количество материали и колко време и усилия ще ви отнеме построяването. За целта е нужно да знаете как да изграждате различни укрития и какви материали са необходими за тях.

Когато се намирате в непозната обстановка, започнете да търсите мястото за укритие не по-късно от два часа преди залеза.

ИЗБИРАНЕ НА МЯСТО ЗА УКРИТИЕ В ГОРА

Укритието в гора трябва да се избира на високо място. Там има по-малко комари и земята е по-суха.

За кратковременна стоянка (почивка) е целесъобразно да се построяват заслони, представляващи вертикални или наклонени стени от клони, защищаващи главно само от вятъра (фиг. 10, 11, 12 и 13).

Наклоненият заслон (фиг. 14) отнема малко време и минимално количество материали. Необходимо е химическо наметало (парче брезент, полиетилен, парашутен или друг плат) с размери най-малко 1,4×1,8 m, вече — 2,2—3,0 m, три малки колчета или няколко камъка и две дървета, отдалечени на разстояние около 2—2,2 m.

Преди да се изберат дърветата, които ще се използват, трябва да се установи направлението, от което духа вятърът. Долният край на заслона трябва винаги да е насочен към него.

За да се направи заслонът въжето се опъва между двете дървета, поставя се върху него горната част на наметалото и се задържа (широката страна на парчето брезент, полиетилен или плат), а долната страна се затиска към земята с предварително подготвените колчета или с камъни.

Ако заслонът ще се използва повече от една нощ или се очаква дъжд, желателно е да се укрепи по следния начин. Завързва се единият край на въжето към средната горна част на заслона, а другият се изпъва и прикрепва към един от клоните на дърветата, разположен най-близо до центъра на укритието (фиг. 14).

Може да се постигне същият ефект по друг начин, ако се отсече клонче и се забие в земята така, че да повдига централната част на заслона. Това, обаче ще ограничи пространството и движенията в укритието. При дъжд, за да не се допусне попадане на вода в заслона, трябва да се прикрепят към основното въже на 1,5—2 cm от двете страни на наметалото (брезента и прочее) и към всички възли на закрепване на основната материя към въжето 8—10 cm върви (пръчици, лико). Дъждовната вода ще се отича по тях, без да прониква в заслона. За да си осигури допълнителна защита от дъжда и вятъра по краищата на заслона може да се поставят клони, храсти, раницата и други вещи (фиг. 15).

В положение на покой тялото може да загуби около 80 % от телесната си температура при постоянен допир със земята.

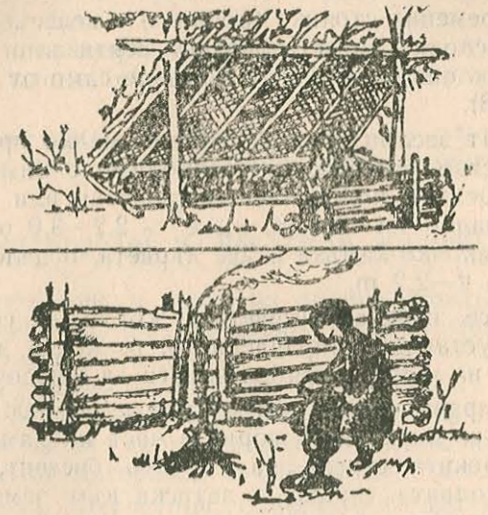

Фиг. 10. Наклонен и вертикален заслон

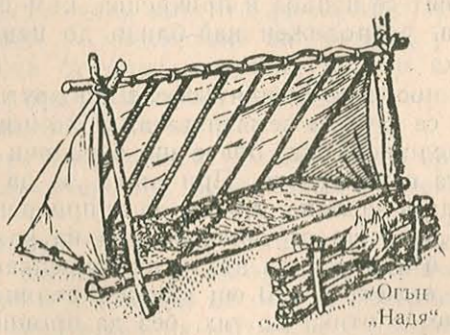

Фиг. 11. Построяване на едноскатен навес

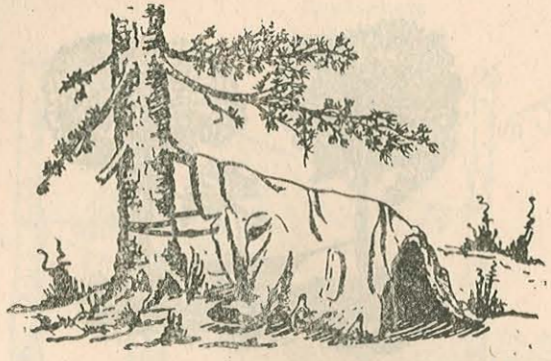

Фиг. 12. Навес от подръчни средства

Фиг. 13. Навес от подръчни средства

Ето защо винаги заслонът се застила с изолиращ материал като сухи листа, борови иглички, сено и други.

При всякакви условия на обстановката щателно замаскирайте укритието като се съобразявате с околната местност. Това ще намали вероятността да се забележи от противника.

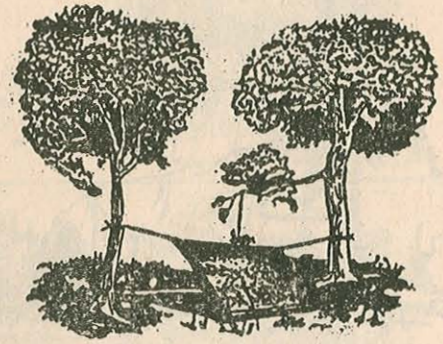

Фиг. 14. Наклонен заслон

Фиг. 15. Наклонен заслон

Пестете силите си при изграждането на укрнтия. Не се стремете да построите просторно жилище още през първия ден, щом няма да успеете да го завършите до настъпването на тъмнината. Направете укритието по-просто.

Лятно време в гориста местност обикновен навес (заслон) или палатка може да се построи от парашута (ако разполага с такъв), както е показано на фиг. 16.

На 1 m от земята опънете между дърветата две върви (АГ и БГ), трета връв (ВГ) завържете под ъгъл към първите две. Между вървите АГ и БГ поставете дървена разпънка. Завържете края на парашута към връвта АГ. Опънете парашута и го

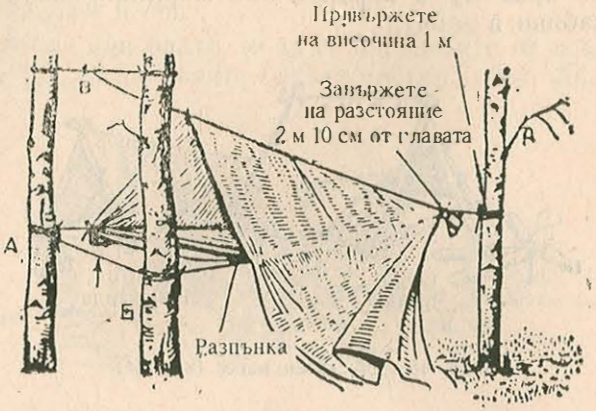

Фиг. 16. Построяване на палатка от парашут

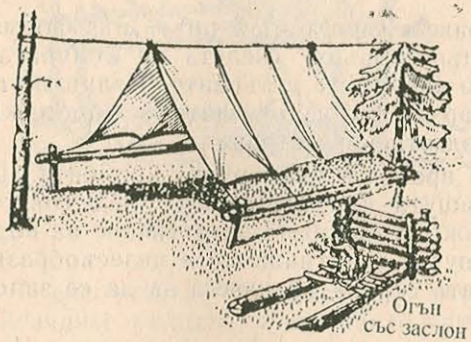

Фиг. 17. Построяване на двускатен навес

закрепете към връвта ВГ. Свободният край на плата прехвърлете през горната връв ВГ.

В студения период от годината е по-добре да се построят навес или двустранна колиба от подръчни средства (фиг. 17).

Преди да започне строителството почистете земята от снега (ако има такъв), а след това я изсушете, като запалите огън в продължение на 1,5—2 h.

Опънете въже между две дървета или поставете пръта (фиг. 17). Прехвърлете плата на парашута през въжето (пръта) и привържете края му с вървите към върлини, закрепени към колчета, забити в земята.

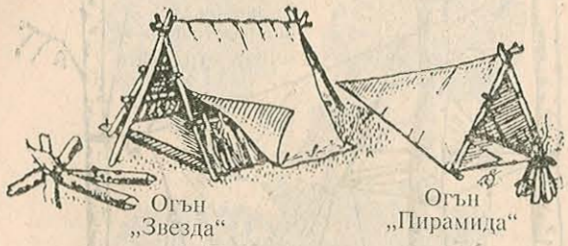

Фиг. 18. Двускатен навес (колиба)

Първо, направете от пръти с дължина 1,5—2 m две трикраки, свържете ги с напречни прътове и покрийте скелета на колибата с клони, а отгоре опънете платнището (парашута) (фиг. 18).

Второ, направете скелет от 5 пръта във формата, показана на фиг. 18. Опънете върху скелета на колибата платнището (парашута) и го завържете с вървите. Излишъкът от плата на платнището (парашута) използвайте за постелки. Направете входа откъм подветрената страна.

В дъждовно време се препоръчва колибата да се покрие с купола на парашута или платнище. След това се прокопава малка канавка около колибата за оттичане на водата. В студено време парашутът (платнището) е целесъобразно да се опъва от вътрешната страна на навеса за да се запозва по-добре топлината.

Използвайте за стойки стебла на дървета. Направеният от пръти, дълги 1,5 m, скелет на навеса покрийте с клони: започвайки отдолу, така че горният ред да закрива до половината долния.

Постелете пода на укритието с дебел слой клонки, трева или плат от парашута (платнището). Освен това използвайте лодката и жилетката.

Ако се намирате в район, където доскоро са водени бойни действия или по друга причина има паднали дървета, може да се направи заслон от типа, показан на фиг. 19.

Върхът на дървото трябва да е насочен в посоката, от която духа вятърът. При дъжд поставете върху клоните парче брезент, полиетилен или наметало, а през зимата — напречно по-малки клонки и сняг.

В мочурище или блато, за да се предпазите от влажната почва, трябва да си направите „блатно легло“ (фиг. 20).

Фиг. 19. Заслон от паднало дърво

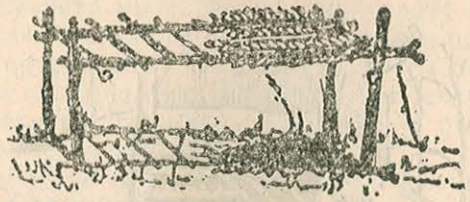

Фиг. 20. Блатно легло

Размерите и височината му зависят от местността, времето, метеорологичните условия, подръчните материали, вашите ръст и тегло.

Никога не подценявайте естествените образувания, които могат да послужат за заслон. Такива са пещерите, скалните пропеси, групите храсти, големите дървета с ниско падащи клони и други. Когато избирате естествено укритие избягвайте ниските места на местността, клисури, тесни долини и дефилета, тъй като нощем те са много по-студени от заобикаля-

щите ги по-високи места. Винаги проверявайте за наличието на змии, кърлежи, неустойчиви скали, изсъхнали клони или нещо друго, което може да падне върху вас при буря (вятър).

ПОСТРОЯВАНЕ НА ЖИЛИЩА ПРЕЗ ЗИМАТА

За изграждане на жилището изберете място, защитено по възможност от вятъра, с дълбок не по-малко от 1 m сняг. Укритието през зимата трябва да бъде малко и топло. За отделяне на въглеродния окис и дима укритието трябва да има отвор на покрива, а за влизане на чист въздух — отвор отдолу.

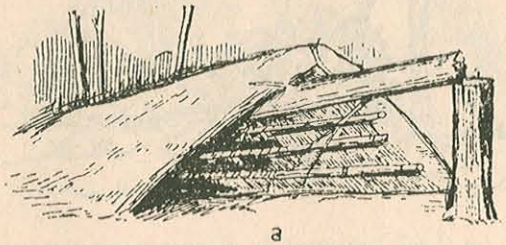

а

Фиг. 21. Укрития: *а* — подслон от отсечено дърво;

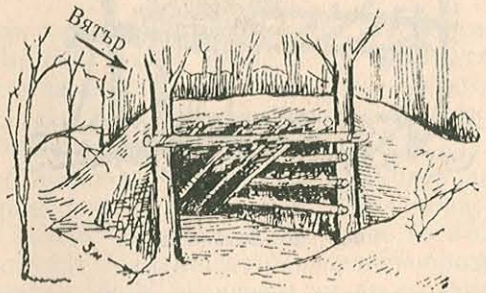

б

б — заслон с опора на две странични дървета за 5—6 души

През зимата е по-лесно да се направи укритие от сняг, особено в планинска местност, но при наличие на подръчни средства могат да се изградят укрития от типа, показан на фиг. 21 *а* и *б* и 22.

За непродължителна почивка може да се направят снежни дупки от плътни снежни топки или да се изрият в преспи, а след това да се покрият с пръти, клони или сняг. В дупката подът и мястото за почивка се постилат със съчки, клонки или трева.

Там, където снегът не е дебел, а няма други подръчни средства, може да се направят снежни колиби (фиг. 23).

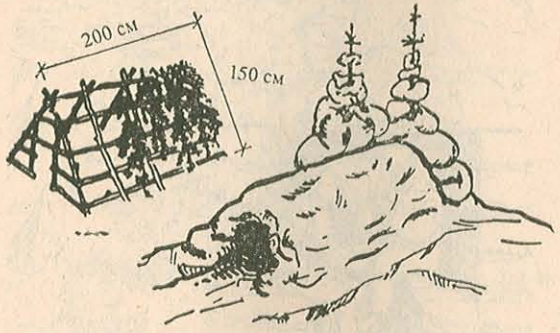

Фиг. 22. Колиби от клони на иглолистни дървета

За построяването им е необходима лопата или снегосекач. При плътен сняг стените се правят от плътни парчета сняг, покривът — от пръти или се покрива със ските (ако няма, пръти). Той трябва да има форма на свод, за да не тече вода върху почиващите, а входът на колибата трябва да бъде по-ниско от пода за оттичане на разтопената вода.

Укритие може да се построи също от камъни и плочища, особено в планинска местност (фиг. 24).

Ако сте в студен, покрит с дълбок сняг район, където растат вечно зелени дървета, може да се направи много удобен за работа и почивка заслон или снежна дупка (фиг. 25 и 26).

Намерете дърво с гъсти и достатъчно широки клони, които ще ви осигурят покрива. Изкопайте снега около ствола на дървото, докато стигнете желаните дълбочина и диаметър. Отъпчете снега около изкопа и по вътрешните стени, за да стане заслонът по-устойчив. Съберете (отсечете) клони от други дървета, за да укрепите покрива, и застелете дъното.

Снежна траншея. В снежната покривка с дебелина 1—1,5 m изкопайте траншея, достатъчна за поместването на 1—2 души.

Фиг. 23. Укритие от сняг (в сняг):
а — снежна дупка за 3—4 души; *б* — снежна колиба за 4—5 души

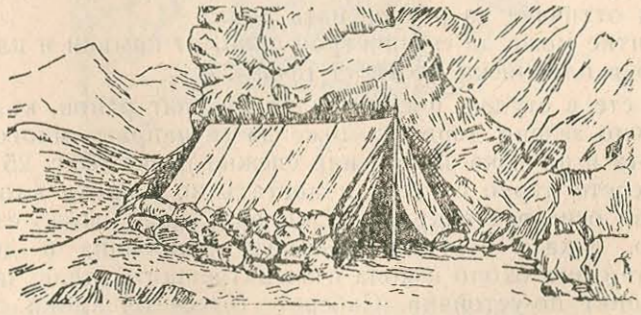

Фиг. 24 Укритие от камъни и платнища (в планина)

Фиг. 25. Снежна дупка в основата на иглолистно дърво

Фиг. 26. Снежна дупка издълбана в прясна и в основата на иглолистно дърво

На дъното ѝ поставете надувната спасителна лодка с дъното нагоре (ако имате такава, а ако не — гумено платнище или от брезент). Направете покрива от 2—3 слоя парашутен плат (брезент) и закрепете краищата му с буци сняг (фиг. 27).

Фиг. 27. Построяване на снежна траншея

Заслон. Ако снегът не е достатъчно дълбок, изсечете не големи блокове. Постройте от тях стена заслон, висока 1,5 m и дълга 1,5—2 m. Размерът на блоковете е 10×40×70 cm.

Разположете заслона перпендикулярно на направлението на господстващия вятър, очертано от оголените места и навеите. Сгънете купола на парашута (платнището) на няколко ката. Закрепете горния му край със снежните блокове към стената, а долния затрупайте със снежни буци или парчета лед. Ако близо до избраното място има натрупан лед, използвайте го за строителство.

Снежна пещера. Много по удобно укритие е снежната пещера (дупка) (фиг. 28 *а*, *б*, *в*).

Във висока 1,5—2 m снежна преспа изровете тунел. След това разширете глухия край до необходимите размери (в зависимост от броя на хората и дебелината на снежната покривка). Направете вътре площадка за легло според ръста си, като я повдигнете на 40—50 cm над равнището на нода на пещерата. Изхвърлете от пещерата излишния сняг. Надуйте гумената лодка (дюшек), обърнете я с дъното нагоре и я използвайте за дюшек. Или пък за дюшек постелете платнището от брезент. В свода на пещерата внимателно пробийте отвор за вентила-

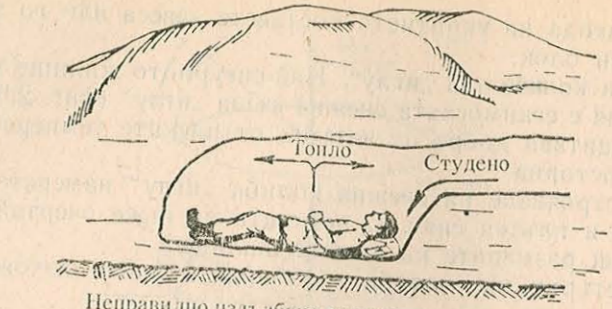

Неправилно издълбана снежна дупка

а

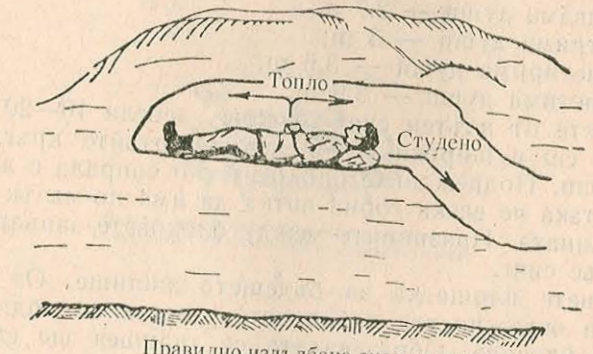

Правилно издълбана снежна дупка

б

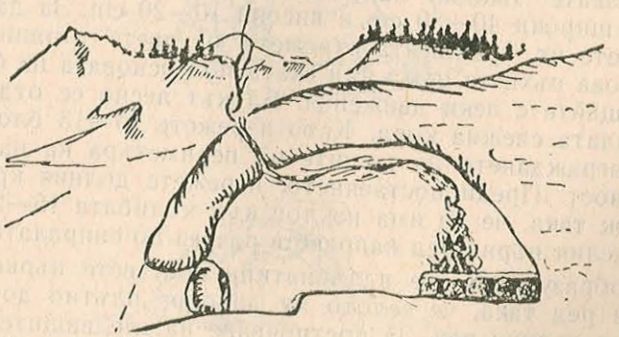

в

Фиг. 28. Укрития: *а*, *б* — снежна дупка (пещера); *в* — снежна пещера (дупка)

ция. На входа на укритието поставете завеса или го закриите със снежен блок.

Снежна колиба тип „иглу“. Най-сигурното жилище при зимни условия е ескимоската снежна къща „иглу“ (фиг. 29).

Тя защитава добре от вятъра, от ниските температури и е доста просторна.

За построяване на снежна колиба „иглу“ намерете участък с дълбок и плътен сняг. С помощта на въже очертайте кръг, определящ размерите на вашето жилище.

Диаметърът на колибата избирайте, като изхождате от следния разчет:

— за един човек — 2,4 m;
— за двама души — 2,7 m;
— за трима души — 3 m;
— за четирима души — 3,6 m;
— за петима души — 3,9 m.

Нарежете от плътен сняг блокове, дебели 10—20 cm, дълги 50—90 cm и широки 40—50 cm. Очертайте кръг с радиус 110—120 cm. Подреждайте блоковете по спирала с лек наклон навътре, така че всяка горна витка да има по-малък диаметър от предишната. Празнините между блоковете запълнете и замажете със сняг.

Изравнете площадка за бъдещото жилище. От заветната страна на окръжността набележете участък за подготовка на снежните блокове. Образувалата се траншея ще служи като вход за колибата. С помощта на ножа или сгъваемите ски (ако притежавате такива) нарежете снежни блокове, дълги 50—90 cm, широки 40—50 cm и високи 10—20 cm. За да извадите блоковете от траншеята отрежете от двете страни по 5 cm. След това пъхнете ножа или ската под основата на блока и ги разклащайте с леки движения. Блокът лесно се отделя от замръзналата снежна кора. Като изрежете 10—15 блока, започнете изграждането на стените по периметъра на набелязаната окръжност. Преди поставянето, изрежете долния край на всеки блок така, че да има наклон към колибата 15—20 градуса. През целия първи ред направете разрез по спиралата.

В образувалата се вдлъбнатина поставете първия блок от втория ред така, че челото му да опре плътно до последния блок от долния ред. За построяване на следващите редове изрязвайте блокове близо до колибата и ги поставяйте по начина, посочен по-горе. Малките блокове оставете за изграждане на снежни пейки. Всеки следващ ред трябва да бъде наклонен навътре под малко по-голям ъгъл, отколкото лежащия под не-

Фиг. 29. Изграждане на снежна колиба тип „ИГЛУ“

го. В резултат на това се получава постройка с горе-долу правилен свод. Последните няколко блока за закриване горната част на жилището се поставят почти хоризонтално. Когато в свода остане малък отвор, подрежете края на блоковете под ъгъл 15 градуса от вертикалната страна (фиг. 31).

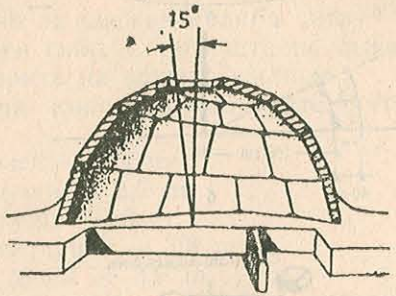

Фиг. 30. Подрязване на края на блоковете под ъгъл 15°

Дължината на отвора трябва да бъде малко по-голяма от широчината, за да може през него да се пъхне последният блок за свода. След като завършите изграждането на стените запълнете празнините между блоковете със сняг. Откъм траншеята в стената изрежете входен отвор. Срещу него направете легло с височина 50—70 cm. Покрийте го с платнището. От 1—2 блока направете маса. Не забравяйте да направите в свода вентилационен отвор. Очистете пода от натрошения сняг. Разпалете огън и пригответе топло питие.

РАЗЛИЧНИ НАЧИНИ ЗА ПРИКРЕПЯНЕ НА СВЕЩИ ЗА ОСВЕТЛЕНИЕ. ИМПРОВИЗИРАНО ГАЗЕНИЧЕ И БОРИНА

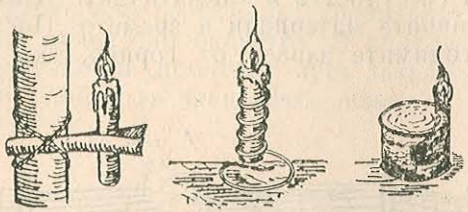

Фиг. 31. Начини за прикрепяне на свещи

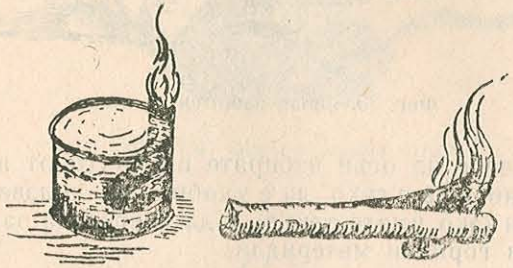

Фиг. 32. Газениче от борина

ДОБИВАНЕ И РАЗПАЛВАНЕ НА ОГЪН

След като построите убежище, погрижете се за огън. Огънят означава топлина, светлина, топла храна, сухи дрехи. Той помага при пречистване на вода за пиене, а така също и за сигнализиране. Огънят може да ви създаде много проблеми на противника територия със своите дим, светлина и оставянето на следи от вашето присъствие. Затова винаги противопоставяйте нуждата от огън на необходимостта да не бъдете забелязани от противника.

Ако ви предстои да изпълнявате задачи в безлюдна местност или в тила на противника, при всички случаи вземете със

себе си достатъчен запас от кибрит във водонепромокаема (полиетиленова) торбичка.

Когато решите да запалите огън, най-напред определете какво място и каква подготовка са ви необходими в зависимост от района (местността и климатичните условия), в който ще бъдете, наличните материали и времето. Постарайте се да набавите необходимите запаси от гориво, ако имате достатъчно сили.

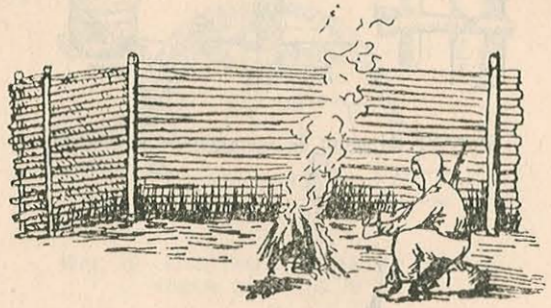

Фиг. 33. Огън, защитен от стена

За разпалване на огън избирате прикрито от вятъра място и по възможност да е сухо, да е удобно за ползване, близо до вашия заслон (ако имате такъв) и да осигурява запаси от дърва или други горивни материали.

Не е необходимо да се прави много голям огън. Малкият огън по-лесно се контролира и маскира. По-добре е да се направят няколко малки огньове, които ще дадат повече топлина, отколкото един голям огън.

При всички случаи трябва да се внимава да не се предизвика горски пожар, който ще демаскира разположението на разузнавачите.

Когато се намирате в район, покрит от изсъхнали клони или трева, разчистете добре мястото, което сте избрали и изтържете горния слой на почвата. Така направеният кръг трябва да е с диаметър, не по-малък от 80—90 cm, за да сведете до минимум вероятността за разпространяване на огъня. Ако имате достатъчно време, направете стена от дърва или камъни (фиг. 33), която ще насочва топлината в желаната от вас посока и ще намали количеството искри и дим.

Лятно време не трябва да се пали огън под изсъхнали и иг-

лолистни дървета, сред гъсти храсти, суха трева и мъх защото може да избухне пожар. Не оставяйте огъня без наглеждане. Когато напускате бивака, грижливо загасете огъня, съберете на купчина тлеещите въглени и ги залейте с вода. Ако палите огън в сухо блато или торфище, предварително засипете мястото с пясък, почва или баластра. В противен случай огънят може незабелязано да проникне през затревената повърхност към торфения слой и да предизвика пожар.

Фиг. 34. Огън в дълбок сняг

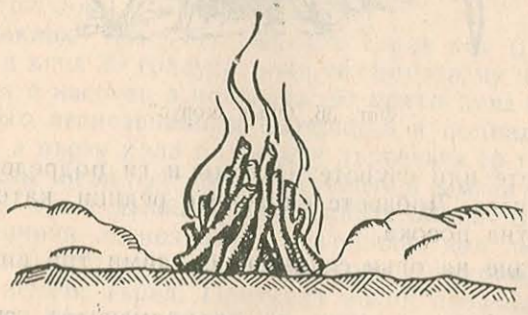

Фиг. 35. Огън при тънка снежна покривка

Ако сте в заснежен район, можете да използвате сурови клони, за да си направите суха поставка за огъня (фиг. 34). При дебела снежна покривка утъпчете снега или направете скара от няколко по-дебели дървета (ламарина) или наредете камъни.

Огънят се предпазва от вятъра с щит. Когато снежната покривка е тънка, достатъчно е тя да се отстрани и огънят да се запали на земята (фиг. 35).

Никога не разпалвайте огън зиме под големи дървета. Снегът, натрупан по клоните, може да падне и да го изгаси.

В студено време дори сравнително дебели клони се чупят

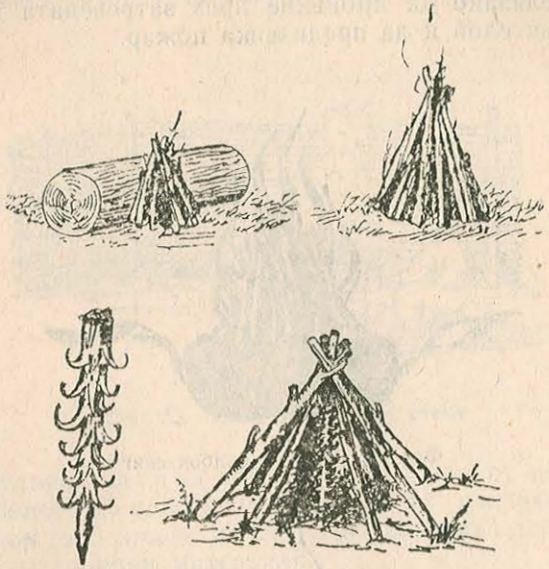

Фиг. 36. Огън „конус“

лесно. Отсечете или счупете няколко и ги подредете един до друг върху снега. Добавете една—две редици, като поставяте всяка в обратна посока.

За запалване на огън са ви необходими три вида горивни материали:

— леснозапалими, които се възпламеняват изключително бързо — прахан, брезова кора, дървени стърготини или трици, сухи треви, папрати, мъхове и борови иглички, слама, птича перушина, папур, барут или памук;

— подпалки — хартия, картон, мукава, малки клончета, парчета кора, нацепени клони, гума или други синтетични материали;

— основно гориво — сухи дървета и клони, добре нацепено сурово дърво, сухи треви и торф, изсушен животински тор или мазнина, въглища, клони на иглолистни дървета и други.

Има различни начини за подреждане на материалите за по-бързо запалване на огъня, но ще опишем само тези, които смятаме за най-ефективни по отношение разхода на време и гориво.

Огън „конус“ (фиг. 36). Поставете на земята леснозапалими материали и върху тях подредете подпалки във форма на конус. Отгоре по същия начин поставете основния горивен ма-

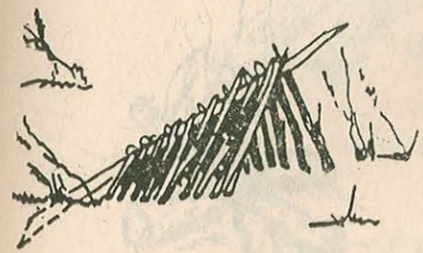

Фиг. 37. Огън „наклон“

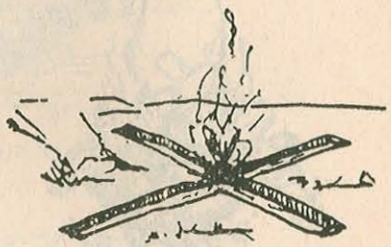

Фиг. 38. „Кръстосан“ огън

териал. Запалете средата и когато подпалките изгорят, външните дървета ще паднат върху тях, захранвайки огъня. Този вид огън гори дори с мокри дървета.

Огън „наклон“ (фиг. 37). Забийте суров кол (пръчка, клон) в земята под ъгъл 30 градуса, така че горната му част (отворът на огъня) да е насочен в посоката, от която духа вятърът. Поставете малко леснозапалими материали и подпалки в дъното на наклона, а върху кола подредете дърветата за горене.

„Кръстосан“ огън (фиг. 38). Изкопайте в земята кръст с дълбочина 9—10 cm и дължина на страните 30 cm. В средата поставете наличния леснозапалим материал, над него направете пирамида от подпалки, а най-отгоре конусообразно подредете приготвените дърва. Плитчият изкоп позволява по-добро захранване на огъня с въздух.

Огън „кладенец“ (фиг. 39). В центъра на бъдещия огън поставете леснозапалими материали и подпалки. След това подредете по-големи и по-малки цепеници (клони) кръстообразно две по две, като постепенно стеснявате отвора в средата. Това подреждане осигурява бавно горене, висока температура и много въглени.

Огън „звезда“ (фиг. 40). В центъра на бъдещия огън поста-

вете лесновапалими материали и подпалки. След това подредете по-големи и по-малки цепеници във вид на звезда. Това подреждане осигурява бавно горене, висока температура и много въглени.

За разпалване на **стражеви огън** се използват сухи пънове или няколко дебели цепеници, които се поставят с единия край в огъня, горят бавно и по този начин огънят трае по-дълго вре-

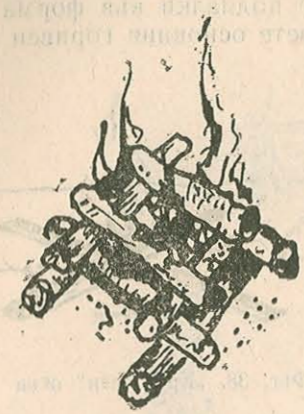

Фиг. 39. Огън „кладенец"

Фиг. 40. Огън „звезда"

Фиг. 41. Стражеви огън

ме (фиг. 41). Горящите дървета трябва от време на време да се подбутват, за да не загаснат.

За запалване и поддържане на **огън в цепеница** трябва да се разцепи дебело дълго дърво на две половини. По цялата дължина на всяка половина до една трета от дебелината на дървото се издълбава улей. В улея на едната половина се поставят

сухи съчки и се затваря с другата половина. Цепеницата се подсигурява с камъни и се прикрепва с колчета против преобръщане, след което се запалва (фиг. 42).

Огън „Надя" (фиг. 43). Забийте две двойки колчета, така че между тях да има място да се постави по едно стебло от дър-

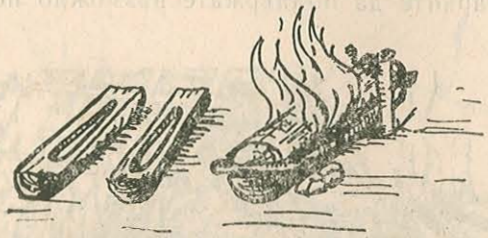

Фиг. 42. Огън в цепеница

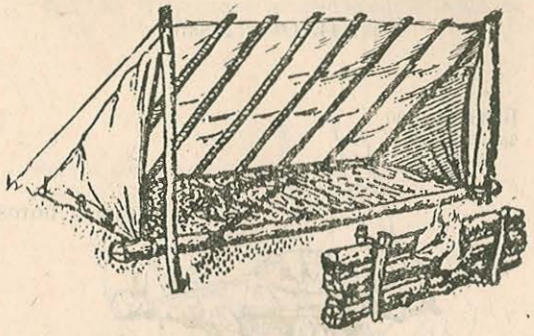

Фиг. 43. Огън „Надя"

во. Върху него се поставят лесновапалими материали и съчки, след което се затиска със следващото стебло от дърво, пак се поставят лесновапалими материали и отново стебла. Двете двойки колчета се завързват с тел или проводник две по две и се запалва огънят. Това подреждане осигурява бавно горене, висока температура и много въглени.

Огън на тайгата (фиг. 44). Взема се една цепеница. От едната страна на същата се поставят лесновапалими материали и подпалки. Върху цепеницата от страната на подпалките се подреждат другите цепеници така, че с горния си край да се опи-

рат на първата. Запалват се подпалките. Този огън осигурява бавно горене, висока температура и много въглени.

Огнена дупка (фиг. 45). Изкопайте дупка с дълбочина 25—30 cm и диаметър 10—15 cm. На разстояние 50—60 cm от нея изкопайте втора дупка, която ще служи за комин. Свържете двете дупки с тунел. Използвайте горивен материал от сухи вейки и се старайте да поддържате възможно по-малък огън.

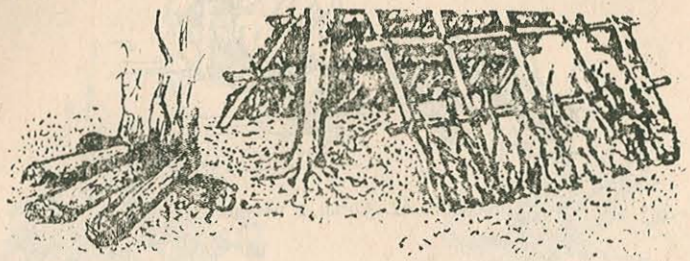

Фиг. 44. Огън „тайга"

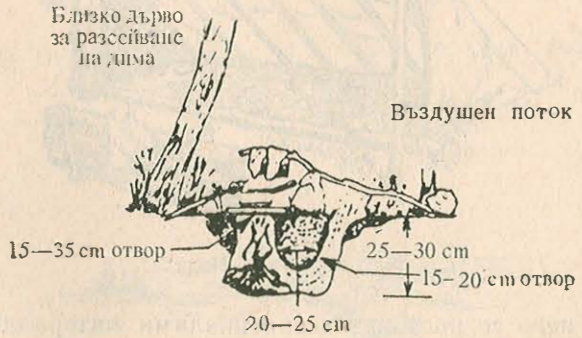

Фиг. 45. Огнена дупка

Този огън е най-удобен когато в близост се намират противникови подразделения. В някои ситуации подземният огън, който са използвали индианците от племето Дакота, най-добре ще задоволи вашите нужди за прикриване на огъня и удобно приготвяне на храната. Отворът за постъпване на въздух трябва да е от подветрената страна.

Не прахосвайте напразно леснозапалимите материали и кибрита. Пестете ги за следващия огън. Ако не разполагате с кибрит и запалка можете да си послужите с други предмети.

Най-известният от тях е изпъкналата леща (фиг. 46). Използването на този метод е ограничено само за ясните слънче-

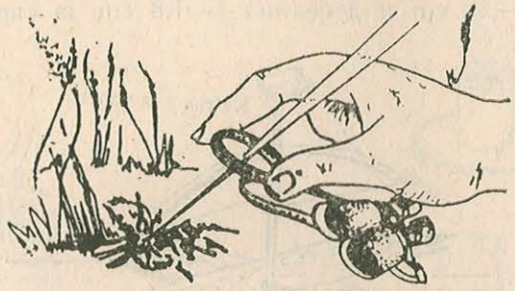

Фиг. 46. Използване на изпъкналата леща за запалване на огън

Фиг. 47. Лък и свредел

ви дни. Когато праханта или другият леснозапалим материал започне да дими от концентрираните слънчеви лъчи, духайте леко, докато се получи слаб пламък.

Можете да получите искри, с които да подпалите праханта чрез допиране на два кабела, свързани с полюсите на акумула-

торна батерия, или чрез стържене на стооманен нож върху твърд камък. И при двата способа дръжте праханта много близо до мястото на получаване на искрите.

В краен случай можете да използвате лък и свредел (фиг. 47).

Ще са ви необходими: пръчки от твърдо дърво с дължина 60—90 cm и диаметър 2—3 cm за лъка, пръчка от сухо дърво с дължина 15—20 cm и дебелина 1—1,8 cm за свредела, парче

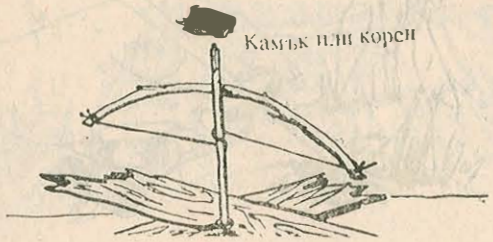

Фиг. 48. Индиански начин за запалване на огън

Фиг. 49. Запалване на огън с камък удрян със стомана

твърдо дърво 8×2×2 cm за дръжката на свредела (може да се използва и камък), парче сухо и меко дърво за лъка (може и връзки от обувки).

За да получите огън, най-напред направете лъка с леко хлабава тетива, заоблете долния край на свредела (горния край

оформете съобразно дръжката) и наденете лъка върху него. Поставете парчето меко дърво здраво на земята и издълбайте вдлъбнатина, в която ще се върти свредельт. С помощта на лъка въртете свредела, като поддържате достатъчен натиск

Фиг. 50. Импровизирана печка

Фиг. 51. Импровизирана печка

върху неговата дръжка. В резултат на триенето между свредела и мекото дърво ще се получат въгленчета, които ще запалят праханта, разположена под вдлъбнатината.

ОСИГУРЯВАНЕ НА ВОДА

Водата е от важно значение за живота на човека. Целият живот зависи от нея и всички живи същества я съдържат. В човешкото тяло съдържанието на вода е около 60—65 % от общото тегло. Всеки от нас изразходва част от нея. В зависимост от интензивността на работата и външните условия, но средното необходимо количество вода в денонощие е около 2,5 l. Човекът може да оцелее три седмици без храна, но само три дни без вода. Не чакайте да ви свърши водата преди да я търсите. Консервирайте останалата вода и потърсете източник колкото може по-скоро (за предпочитане е прясна течаща вода), въпреки че всяка вода може да бъде стерилизирана чрез преваряване или използване на химически очистители.

Загуба на вода от тялото на човека

Човек губи средно 2—3 l вода всеки ден — дори онзи, който почива на сянка губи около 1 l. Даже при дишане се губят течности, а загубата им от дишане и потене се увеличава от степента на натоварване и температурата. Повръщането и диарията при боледуване увеличават още повече загубата на вода. Критичният воден баланс може да се запази и възстанови чрез обикновена вода или с водата, която се съдържа в храната.

За да се избегне загубата на течности до минимум, спазвайте следните предпазни мерки:

— избягвайте усилията — почивайте;

— не пушете;

— не се печете на слънце, стойте на сянка, а ако няма никакви местни предмети издигнете нещо, което да я осигурява;

— не лягайте на гореща земя или на нагорещени повърхности; ако храната ви е суха, то тя ще черпи допълнително вода от жизнените органи, за да се смели, което увеличава понататъшното обезводняване; мазнините са трудно смилаеми и отнемат много течности, за да се разградят;

— не говорете много и дишайте през носа, не през устата.

Високо в планините или през зимата може да използвате като източник за вода снега и леда, но само след като предварително сте ги стопили, филтрирали и пречистили. Пряката употреба на сняг и лед води до спадане на телесната температура и обезводняване на организма. Ако не успеете да запалите огън, напълнете манерката си със сняг и я поставете под горните дрехи.

Когато сте близо до морски бряг, изкопайте достатъчно дълбока дупка, в която да избива вода. Запалете огън, съберете камъни и ги нагрейте. Поставете горещите камъни във водата и покрийте дупката с чист плат, който да абсорбира парата. Периодично изцеждайте водата от него. Ако разполагате с каска или канче, можете да ги напълните с морска вода, да запалите огън и след завирането да покриете съда с парче плат, което да поеме изпаренията.

В суха местност търсете най-ниската част на терена или коритата на пресъхнали реки, подножието на скали, влажната зелена повърхност или местата със свежа растителност и изкопайте достатъчно дълбока дупка, в която да избива вода.

В цепнатините, дупките и вдлъбнатините, в скалите или дърветата може да се събере определено количество дъждовна

вода. Използвайте полиетиленова торбичка или кухо стебло от растение, за да изтеглите водата. Ако цепнатината е достатъчно голяма, можете да изгребете течността с подходящ съд.

В суха местност всички пътеки водят към източник на вода. Трябва само да се установи в коя посока пътеките се събират. Птичите ята обикновено кръжат над водата. По-голяма част от птиците ходят на водопой призори или при залеза на слънцето. По това време те летят бързо и ниско над земята. Крясъците на птиците сутрин и привечер, роящите мушици и комари след залеза понякога могат да бъдат знак, че наблизо има вода.

Росата също е източник на вода. Завържете парчета плат да снопчета трева около глезените си и минете през росна трева преди изгрев слънце. Изцедете събралата се вода и повтаряйте същата процедура, докато съдът се напълни или росата се вдигне.

Водата, добита по описаните начини, трябва обезателно да се филтрира и пречисти.

За утоляване на жаждата може да се използва сокът на брезата или клена. За целта в кората на младо дръвче направете няколко надлъжни и напречни разреза с дълбочина 3—4 cm. Под нарезите закрепете улейче от кора или парче бинт. Стичащият се сок събирайте в съд. За една нощ може да получите до 1 l. Дървесните сокове обаче не трябва да престояват повече от 24 h, тъй като ферментират и могат да бъдат опасни за вашето здраве.

При определени условия за добиване на вода могат да се използват подземни или надземни дестилатори. За едно денонощие във всеки от тях се събира от 0,5 до 1 l вода.

Надземният дестилатор (фиг. 52) се прави върху наклонен и слънчев терен по следния начин: вземете полиетиленова торбичка и я напълнете с въздух, като обърнете отвора ѝ срещу вятъра; поставете в нея зелени листа в количество не по-малко от половината и не повече от 3/4 от обема ѝ, като отстраните клечките и острите израстъци. Не използвайте отровни растения или такива, за които не сте сигурни, тъй като те могат да отделят отровна течност; поставете вътре малък камък; завържете торбичката възможно най-близо до края ѝ, така че в нея да остане повече въздух. Ако разполагате с гумена (пластмасова) тръбичка или сламка, оставете единия ѝ край вътре в торбичката. По този начин през другия край ще източвате вода, без да развързвате дестилатора; поставете торбичката

на слънце, така че отворът ѝ да бъде малко над най-ниската част, където е камъкът.

Събираната в торбичката вода можете да извадите, като разхлабите отвора ѝ и я наклоните внимателно към предварително подготвения съд. След това отново поставете дестилатора в предишното положение.

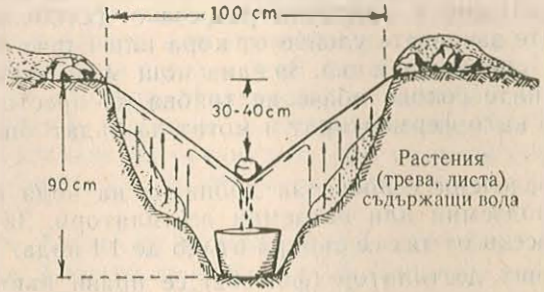

Фиг. 52. Надземен дестилатор

За направата на подземен дестилатор (фиг. 53) ще ви е необходимо някакво сечиво, с което да изкопаете дупка. Трябва да изберете такова място, където почвата съдържа по-голямо количество влага и се огрява от слънцето през по-голямата част от деня. По-нататък действайте в следната последователност: изкопайте дупка с диаметър около 90 cm и дълбочина 60 cm. В средата оформете място за съда, в който ще събирате водата. Закрепете пластмасова или друга тръбичка на дъното на съда. Спуснете съда и го закрепете така, че да стои прав.

Изкарайте другия край на тръбичката на повърхността. Покрийте дупката с парче полиетилен и затиснете краищата му с пръст или камъни, за да не се мести. В средата на полиетилена поставете камък така, че най-ниската му част да се намира на около 40 cm под земната повърхност, но да не опира в стените на дупката. Запушете горния край на тръбичката, за да не се изпарява събраната вода.

Фиг. 53. Подземен дестилатор

При този вид дестилатор можете да използвате и растения като източник на влага. За целта, когато копаете от стените на дупката трябва да отнемете повече почва, за да се получи поголям наклон, върху който ще закрепите растенията.

Ако единственият източник на вода е замърсен, на няколко места близо до дестилатора (не повече от 20 cm) изкопайте малки дупки с дълбочина 25 cm и диаметър 7—8 cm. Налейте в тях замърсената вода и тя ще бъде филтрирана и пречистена при изтеглянето ѝ от дестилатора.

Дъждовната вода, стичаща се от листата и клоните на различни растения (фиг. 54) и събрана в чисти съдове, е сравнително годна за пиене. Водата от езера, блата, ручей и реки трябва непременно да се пречиства преди употреба. Ако има възможност, е желателно цялото количество вода, получено от растенията или почвата, да се дезинфекцира с йод, хлорна вар или чрез преваряване.

Водата можете да пречистите като използвате специални таблетки, предназначени за тази цел, като капете 5 капки двупроцентова йодна тинктура в манерка с филтрирана вода или 10 капки от същия разтвор в манерка с мътна или много сту-

дена вода (желателно е да изчакате 30 min преди да пиете); варите водата не по-малко от 1 min, ако сте на морски бряг, и увеличавате времето на варене с 1 min на всеки 1000 m надморска височина (за по-голяма сигурност варете водата 10 min независимо от височината, на която се намирате).

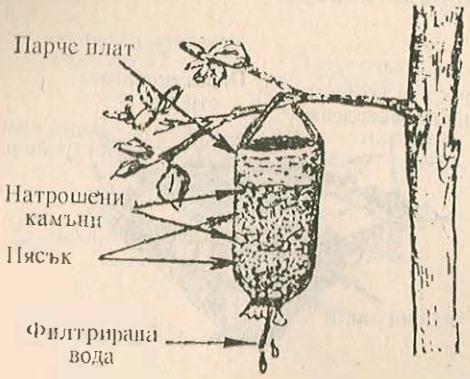

Фиг. 54. Дестилатор за дъждовна вода

Ако водата, която сте намерили е кална, застояла или миризлива, можете да я филтрирате, като я налеете в някакъв съд и я оставите да престои 12 h или я пропуснете през филтърна система от няколко слоя филтриращ материал — пясък, ситно натрошени камъни, дървесни въглища, парче плат и други (фиг. 55).

За да отстраните неприятния мирис на водата, поставете в нея няколко въгленчета от вашия огън и я оставете да престои най-малко 45 min преди да я пиете.

Предвидено е към снаряжението на РГ да влиза и ПОВ-30 (прибор за очистване на вода — 30 l/h).

Предназначението на прибора е за получаване на питейна вода в полеви условия от естествено замърсени и заразени с РВ, ОВ и БС водоизточници. Приборът има следните технически характеристики:

— производителност 20—30 l/h;
— време за развръщане 15 min;
— време за събиране 10 min;
— разчет 1 човек;

— маса 10 kg;
— работи само при положителни температури;
— филтърът се сменя на 90 l пречистена вода.

Приборът се подготвя в следната последователност:

— избира се място (ако условията позволяват за това) 200—300 m над евентуалната зона на замърсяване;

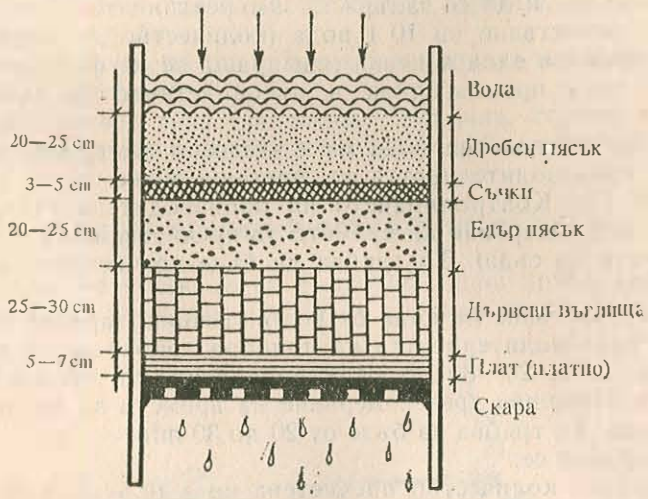

Фиг. 55. Импровизиран воден филтър

— поставя се смукателят във водоизточника — 20 cm под повърхността и 20 cm над дъното;

— разстоянието между прибора и водоизточника да не е по-малко от 2 m;

— развръща се филтърната гума;
— развръща се резервоарът.

Приборът се развръща от един човек, на равно твърдо място. След пристигане на мястото за работа, войникът (практически обучен) сваля раницата, отваря и изважда прибора. Резервоарът за чиста вода се поставя в противоположната страна на водоизточника, на разстояние около 0,3 m от филтрите на подравнена площадка с размер 0,5×0,5 m.

Смукателят се спуска във водоизточника.

Начин на работа

С помпата се работи бавно и внимателно (бързите, резките и грубите движения могат да доведат до счупване на буталния прът). Помпи се с около 6—8 двойни хода в минута. Съдът за вода се пълни за около 20—30 min (в зависимост от производителността и от характера на замърсяване на водоизточника). Не се препоръчва по-бързо пълнене на съда, за да може контактът на водата с филтруващите материали да бъде достатъчно дълъг и да се задържат замърсяванията.

След пречистване на 10 l вода (количество до марката на съда) се отлива една лепенка (намираща се на филтрите) и се зачерква един правоъгълник в ръководството за експлоатация.

При пречистване на вода от естествено замърсени водоизточници производителността на прибора може да се увеличи на 50—60 l/h. Контролирането на производителността се извършва чрез измерване на времето за пречистване на 10 l вода (до мярката на съда). То трябва да бъде пречистено за около 10—12 min.

При пречистване на вода от водоизточник, заразен от БОВ, РВ, БС, производителността на прибора трябва да се поддържа в границите 20—30 l/h. Контролирането на производителността се извършва чрез измерване на времето за пречистване на 10 l вода. То трябва да бъде от 20 до 30 min.

Препоръчва се:

— първото количество пречистена вода (0,5—1 l) да се изхвърли навън и след това да започне събирането ѝ в резервоара;

— при използване за пръв път, резервоарът следва да се изплакне с чиста вода за отстраняване на талка;

— в така приготвения резервоар се изсипва пакетче калциев хипохлорид, намиращо се в найлоново пликче и поставено в левия джоб на раницата; водата в съда внимателно се разклаща, изчакват се 5 min, след което тя е годна за пиене.

След завършване на работа прибораът се събира от работно в походно положение.

Мястото за база трябва да се избира по възможност близо до водоизточник. При недостиг на вода тя не бива да се изразходва за миене на съдове или за умиване.

За утоляване на жаждата си никога не използвайте следните течности:

— урина (съдържа вредни отпадъчни вещества, около 2 % от съдържанието ѝ е сол); кръв (смята се за хранителна и предизвиква по-голяма жажда); морска вода (съдържа около 45 % сол, за разграждането и изхвърлянето от тялото на отпадъчните вещества на 1 l морска вода са необходими 2 l телесни течности, така че пиейки морска вода, ще намалявате водните запаси от собствения си организъм).

Определяне годността на водата.

Външните признаци на водата, в която е попаднала отрова, могат да бъдат следните:

— неестествена миризма на чесън, горчица, горчиви бадеми и други подобни;

— мазни петна по повърхността на водата и по земята около водния източник;

— неестествен вкус (на желязо, тръпчив, горчив и други);

— мъртви риби и малки животни във водата и на брега.

ВИДОВЕ ОГНИЩА И ПРИГОТВЯНЕ НА ХРАНА

За да може човек да си приготви топла храна, той трябва да умее да си подготви огън и да изгради подходящо огнище.

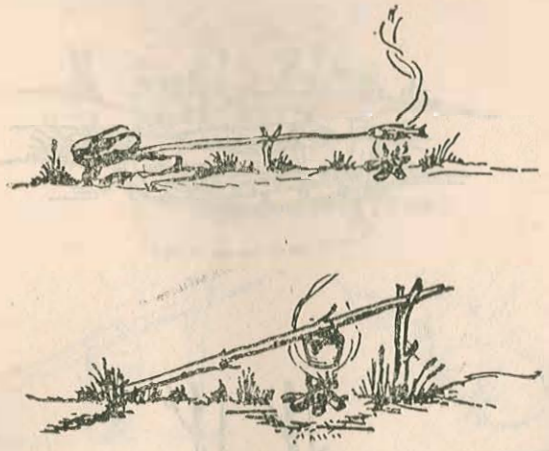

Фиг. 56. Форми на прости огнища

За сгряване и приготвяне на храна е удобен малък огън, който изисква малко гориво и дава възможност да се стои близо до него.

Огнищата са различни видове. При техния избор трябва да

се изхожда от възможностите, които имаме и за това тук са посочени само основните видове огнища.

Различни форми на прости огнища за приготвяне на топла храна са показани на фиг. 56, 57 и 58.

По-сложни, трудни и изискващи повече време за направа са така наречените самодействащи огнища, каменната печка и Сетоновото гърне.

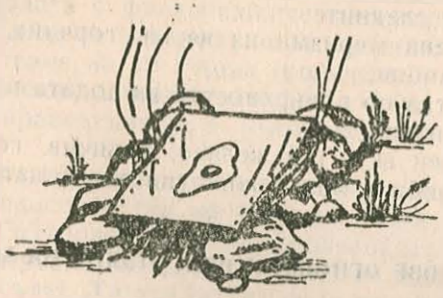

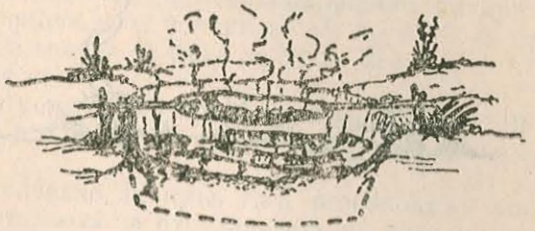

Фиг. 57. Форми на прости огнища

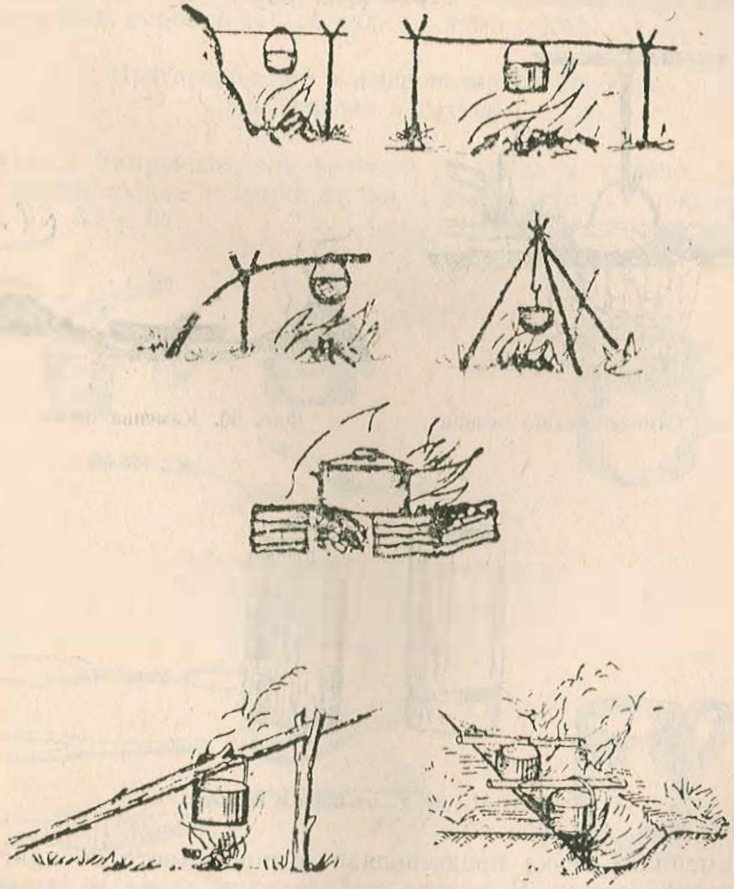

Фиг. 58. Форми на прости огнища

Самодействащото огнище е подходящо за приготвяне на ястия, които изискват по-дълго варене. За подобно огнище е необходимо да има съдове. Огнището се приготвя в яма със стръмни стени. Ямата се напълва с дърва, които трябва да се оставят да погорят. След това се закачва съдът за готвене и празнините се запълват с дърва (фиг. 59)

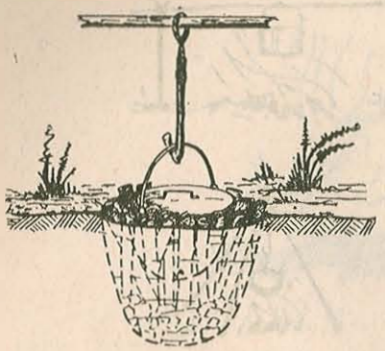

Фиг. 59. Самодействащо огнище

Фиг. 60. Каменна печка

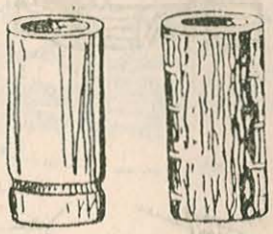

Фиг. 61. „Съд“ от кора и бамбук

Каменната печка представлява огнище, което се приготвя по следния начин. В плитка правоъгълна дупка се нареждат камъни. По-големите се поставят така, че да се получи равна площадка, на която се запалва купчина дърва, за да нагрее камъните. След догарянето на дървата, тлеещите съчки се разпръскват равномерно по цялата площадка. Когато камъните се нагреят достатъчно, пепелта и съчките се изчистват. Те могат да се използват за печене (фиг. 60).

Приготвянето на храна чрез варене е най-добрият начин, тъй като при това се запазват естествените сокове на продуктите. Ако няма съд (котел), водата може да се завари в съдове, направени от кори. Такива съдове не горят, докато в тях ври вода (фиг. 61).

Във всички случаи продуктите трябва да се изразходват икономично, особено ако са малко и няма откъде да се получат.

Приспособления и импровизирани прибори за хранене и готвене

Някои импровизирани прибори за храна и готвене, дръжки за горещи съдове и канче от консервена кутия са показани на фиг. 62, 63 и 64.

Фиг. 62. Дръжки за горещи съдове

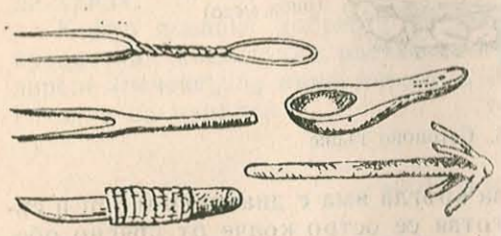

Фиг. 63. Импровизирани прибори за храна и готвене

Фиг. 64. Канче от консервена кутия

Брезовата кора е подходяща за приготвяне на съдове. Ако няма възможност да се свари храната, може да се използва друг начин — печене или пържене на продуктите, особено на

растителните (картофи, цвекло, царевица, тиква), а също месо (риба). В някои случаи, ако е необходимо, може да се свари храната без съд — „на пара". За тази цел се ползва Сетоново гърне.

Сетоновото гърне представлява огнище, което е по-трудно за изграждане и обслужване (фиг. 65 *а* и *б*).

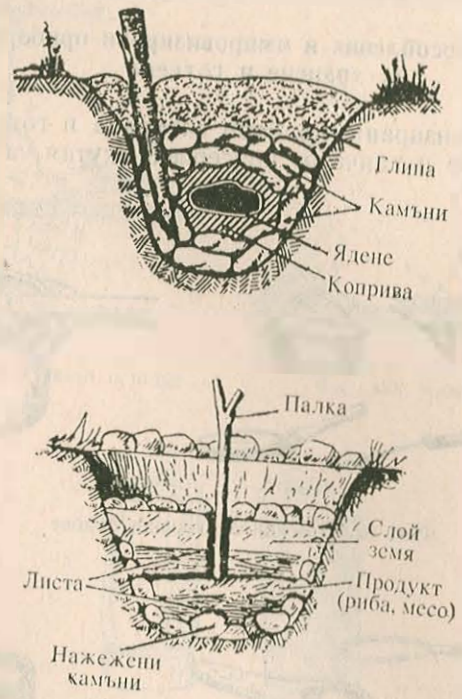

Фиг. 65. Сетоново гърне

Най-напред се издълбава кръгла яма с диаметър 0,5 m и също толкова дълбока. Приготвя се остро колче от прясно обелено дърво, дълго около 75 cm. На друг огън се нагряват камъни, с които се покрива дъното. След това върху тях се слага коприва (пресни листа), поставя се яденето (месо, риба и др.), отново се слага коприва и се поставят горещи камъни. Колчето се забучва отстрани в ямата (близо до продуктите) и ямата се засипва с глина за задушаване. След това колчето се изважда внимателно и в образувалия се отвор се налива вода. Отворът, от който излиза пара, се покрива веднага с чим или камък. Това е бавен, но много ефикасен начин на приготвяне на храна, особено в тила на противника, където няма съдове.

Корените и луковиците на растенията, рибата и малките животни може да печете направо върху горещите въглени, като предварително намазвате храната с глина. Малките животни и птиците се пекат на шиш, без да се дерат и без да се скубят.

След приготвянето, отделете овъглената кожа и очистете вътрешностите. Удобен начин за приготвяне на храна е изпичането ѝ под огъня. За тази цел изкопайте в земята яма с дълбочина 30—40 cm, застелете стените и дъното със зелени листа, трева или влажна тъкан. Сложете продуктите и ги засипете отгоре със слой пясък, дебел 1,5—2 cm. Разпалете отгоре огън и поддържайте пламъка, докато се изпекат продуктите.

Месо може да се изпече на нажежени камъни, като се покрие отгоре с трева, листа, а след това със слой пясък или земя.

Определяйте готовността на храната по вкуса и миризмата.

Храната, останала от предния ден, обезателно преварете или препечете. Ако по суровото месо вече се е появила плесен, преди приготвянето му я отстранете внимателно, а след това го промийте с вода.

Запас от месо може да си приготвите, като го нарежете на тънки парчета и го изсушите на огъня или го оставите да изсъхне на слънце.

При всякакви, дори и при най-сложните условия се постарайте, макар и един път в денонощието, да си приготвите топла храна.

Който познава добре природата, знае, че тя може да му предостави достатъчно растителни и животински продукти за варене (печене), за консумиране в сурово състояние и за приготвяне на напитки.

НАПИТКИ

Основна напитка е добрата и чиста вода. За подобряване вкуса на водата може да се сложат смачкани ягоди, малини или къпини. Може да се направи хубав чай, като се вари вода с листа от ягоди, малини, живовляк, шипки, липов цвят, черен бъз и други.

СУПИ

Супи се приготвят чрез варене на растителни и животински продукти. На практика по-често могат да се приготвят следните супи:

Чеснова супа

В осолена вода варим няколко картофа, нарязани на дребно. След сваряването им прибавяме смачкан чесън (може и див), нарязан хляб и мазнини.

Картофена супа

В осолена вода пускаме нарязани картофи, прибавяме зеленчук (лук, магданоз, моркови, целина), кимион (може и див) и гъби. За сгъстяване на супата прибавяме нарязан хляб (сухар) и след това слагаме мазнина.

Супа с месо

Поставяме в осолена вода и варим наличното месо (телешко, говеждо, овче, свинско, конско, птиче или заешко). Според възможностите прибавяме зеленчук (моркови, магданоз, целина, праз лук, кромид лук, зеле, алабаш, карфиол, зелен грах, зелени чушки, домати) и варим в зависимост от месото 1—2 h и повече. За сгъстяване може да се използва яйце, картофи, хляб и други. Към готовата супа прибавяме нарязан на дребно магданоз и зелената част на целината, лук.

ЯСТИЯ ОТ ЖИВОТИНСКИ И РАСТИТЕЛНИ ПРОДУКТИ

Основната съставна част на ястието е месото. То може да бъде от домашни животни, птици, дивеч и риба.

При липса на такъв вид месо може да се използва месото на различни дребни млекопитаещи, птици и земноводни. Такива са кучета, котки, язовци, лалугери, таралежи, катерички, сойки, врани, гургулици, раци, охлюви, задните крака на жаба — зелени, кафяви и други.

Преди използване на месо от котка, куче, язовец, месото трябва да се увие в хартия или платно и да се заровн за 24 h в земята. Глината премахва неприятния вкус и мирис и то става по-добро за ядене.

Най-бързите и най-качествени начини за приготвяне на месо са варене, печене и задушаване.

Варене

Месото се вари в солена вода 1—2 h и повече. Бульонът може да се използва за супа, като се прибавят зеленчуци и нещо за сгъстяване.

Печене

Месото се нарязва на по-малки парчета, очуква се с нож, камък и други, осолява се и се опича върху мазнина в чиния (на ламарина) или забодено на тел, клонче (да не е вербово, защото месото получава горчив вкус) над огъня (горещи въглени) или на нагорещени камъни.

Циганско печено

Изкопава се дупка, достатъчно дълбока, за да влезе в нея птицата, която трябва да се опече. Приготвя се гореща пепел от разпаления огън. Изчиства се птицата, отрязва се главата с шията и костеливата част на краката, зашива се отворът, от който са извадени вътрешностите и целият труп заедно с перата се овалва в слой от глина с дебелина 1—2 cm. Част от горещата пепел се слага на дъното на дупката и върху нея се поставя приготвената птица, като се засипва с останалата пепел. След около час птицата се изважда и се маха глината, върху която са полепнали перата. Посолява се месото на вкус.

Задушено (в Сетоново гърне)

Очуква се месото, посолява се, прибавя се нарязан на филийки лук или счукан чесън, евентуално зеленчуци. Увива се в омазнена хартия, млада коприва, листа от живовляк, или клончета от хвойна. След това се завързва с конец (канап) и се поставя в Сетоновото гърне.

Месото от дивеч изисква определена подготовка. От одраното животно най-напред се отстранява ципата, която е прилепнала здраво към мускулите. Също така трябва да се отстрани мазнината (особено от заешкото месо), защото при печенето тя мирише неприятно и придава лош вкус.

При приготвяне на пернати животни за варене (фазан, яребица и други) трябва да се оскубят перата (без попарване). До-

машните птици (кокошки, патици, гъски) при чистене се попарват във вряла вода. И в двата случаи останалите малки перца могат да се обгорят над огъня.

Вътрешностите (черен и бял дроб, сърце, далак, стомах, бъбреци) са много ценни, понеже са висококалорични. Най-добрата им обработка за ядене е варенето, а черният дроб трябва да се опържи в мазнина. Вътрешностите се солят едва след опичането, защото в противен случай стават твърди. Също така може да се консумира и кръвта на току-що убити животни (телешка, гъша и други) след проста обработка (пържи се с мазнина).

Много вкусно е рибеното месо и неговото приготвяне изисква малко време. Най-добре е рибата (след остъргване на люспите и изваждане на вътрешностите) да се опържи в мазнина. Рибата обвита в глина може да се опече в гореща пепел.

Риба на шиш

След изчистване на люспите и изваждане на вътрешностите (главата не се отрязва, а само се отделят хрилете) рибата се посолява и поръсва с кимион и пипер. Правят се коси разрези в тялото на дълбочина и се напълват с мазнина. В коремната кухина се поставя стебло смачкан киселец (или няколко топчета хвойна). Рибата се набожда на пръчка и се пече на умерен огън, като от време на време се намазва с мазнина. Най-подходяща за такова приготвяне е пъстървата.

Риба, печена в пепел

Първоначалната подготовка е същата както при печенето на шиш. След като се намаже с мазнина, рибата се обвива най-напред в измита коприва или хвойнови листа, а след това в глина и се заравя в гореща пепел.

Яйца

Важен хранителен продукт са яйцата, които се събират от домашни и диви птици. Те се приготвят за ядене като се варят във вода. Пържат се в съд или се пекат в гореща пепел или на ламарина.

Картофи

Картофи се отглеждат почти навсякъде. Те са главният вид зеленчук и след минимална обработка са питателна храна.

Белени и небелени картофите да се варят, пекат в гореща пепел или пържат в мазнина.

Бобови растения

Грахът, фасулът или лещата се сваряват във вода, посоляват се и им се прибавя мазнина.

Зеленчуци

Освен познатите зеленчуци, могат да се варят или опекат в пепел и да се консумират сладка ряпа, захарно и червено цвекло, тиква и други.

Младите стебла и листа на лободата и коприва (без цветовете) се варят в солена вода, нарязват се на дребно, сгъстяват се с надробен хляб (сухар), прибавя се яйце и мазнина. Така приготвената лобода или коприва заменя спанака.

Царевица

Царевичните мамули, които не са узрели (млечна зрелост), могат да се варят и да се ядат посолени или да се пекат.

Гъби

Ако не познавате гъбите не ги яжте. Те спадат към трудносмилаемите храни, трябва да се ядат в малко количество, главно на гладен стомах.

Гъбите могат да се приготвят по няколко начина. Към нарязан и запържен лук се прибавят изчистени и нарязани на дребно гъби, които се посоляват. Добавят се няколко топчета хвойна (може и чисти клончета), налива се малко вода, в която гъбите пускат собствения си сок и се задушават до омекване. Накрая се прибавят яйца.

Ако няма яйца, с гъбите може да се направи гулаш. Постъпва се по същия начин, но се слага повече мазнина, запържва се повече лукът и се прибавя чушка.

Много лесно се приготвя за ядене булката. Тя се пече върху горещ камък (ламарина) или набодена на пръчка. След опичането се посолява и консумира.

ХРАНИ, ИЗПОЛЗВАНИ В СУРОВО СЪСТОЯНИЕ

Най-често това са:

а. Зеленчуците — моркови, магданоз, целина, алабаш, сладка ряпа, ряпа, червено цвекло, праз лук, кромид, зелен грах, чушки, домати и краставици.

б. Всички плодове на овощните дървета и храсти.

в. Горските плодове: малини, къпини, ягоди, черни боровинки, червени боровинки, рябини, трънки, черен бъз и лешници.

г. Яйцата на домашните и дивите птици могат да се използват сурови (с изключение на пачите яйца, които много често стават причинители на различни инфекциозни чревни заболявания). Яйцето леко се счупва, отваря се на едно място, посолява се и се изпива.

д. Черният дроб на току-що убити животни след отстраняване на жлъчката (елените, рогачите и сърните нямат жлъчка) се консумира посолен и поръсен с пипер. Освен това може да се натрие с чесън и сол.

е. Кръвта (но само когато е от току-що убити животни) се разбърква, посолява се, слагат се други подправки и се консумира.

ж. От гъбите — само булката (с кафяво-червен цвят след откъсването, при рязане протича бяло сладко мляко) след като се изчисти, се посолява и консумира.

ХРАНЕНЕ

Хранителният запас, намиращ се във вашия пакет за оцеляване (ПО), изразходвайте икономично. Разпределяйте го за 5—6 денонощия.

Постарайте се да попълните продоволствения си запас от местните ресурси. Обикновено най-богати на природна храна са окрайнините на горите и районите на морските крайбрежия в областта на делтите и местата на вливане на реките. Използвайте своите знания за лов, риболов и събиране на диворастящи плодове и тревн.

С малки изключения всички растения и животни от дивата природа могат да се използват за храна, но за да оцелеете, трябва да знаете как да си ги осигурите и приготвите за ядене. Но тези познания не трябва да ви карат да намалявате запаса от продуктите, които ще вземете при подготовката за действие в тила на противника или в безлюдна местност. Различните сезони и метеорологични условия оказват влияние на наличието на растителна храна, а риболовът и ловът могат да се окажат неудачни.

Стойността на растенията като храна нараства в непосредствена близост до противника или в район беден на реки, езера и диви животни. С растителна храна можете да се снабдите много по-лесно и по-тихо, отколкото с месо.

Особено важно за оцеляване в екстремална ситуация е от цялото разнообразие на растителните видове добре да се различават онези, които могат да се използват за храна. Те са многобройни и не е възможно да бъдат описани.

Съществуват няколко неизменни правила, когато се събират растения за ядене:

— културните или дивите растения могат да бъдат напръскани с пестициди; повърхността на всяко растение може да е замърсена с водата с която се полива или мие; ако смятате да ядете такива растения сурови, трябва старателно да ги измиете с чиста (питейна) вода;

— някои растения, особено при гниене, могат да съдържат токсични вещества, които са опасни за здравето; за да намалите възможността в организма ви да попадат такива, събирайте пресни семена, плодове или листа, а не тези, които са паднали на земята.

— някои хора са по-чувствителни към стомашно-чревни разстройства при употребата на определени растения; ако сте от тях, избягвайте храненето със сурови непознати диви растения;

— съществуват много напълно подходящи за храна растения, например жълъдите, които са горчиви и неприятни на вкус; ако ги сварите, като няколко пъти сменяте водата, ще можете да отстраните горчивите субстанции;

— много ценни диви растения, ако не са сварени, имат високо съдържание на соли и особено на оксаловата киселина, които предизвикват изгарящо чувство и са опасни за бъбреците;

— единственият начин да разберете дали определени гъби са подходящи за храна е да ги познавате добре; но дори и тогава някои разновидности са под въпрос; ето защо в ситуация за оцеляване просто не яжте гъби.

Преди да изпробвате едно растение с тест трябва да се уверите, че има достатъчно количество в района, за да не си загу-

бите времето и усилията напразно, тъй като ще са необходими около 24 h да изпълните следните девет условия.

Разделете растението на основните му части — семена, листа, стебло, корени, пъпки или плодове. Не изпробвайте едновременно различни компоненти на растението.

Помиришете растението за наличието на особен или кисел аромат.

Не яжте поне 8 h преди теста. През това време изпробвайте растението за нежелателно въздействие върху чувствителни места на кожата, като вътрешната страна на лакети или между пръстите на ръцете. Обикновено 15 min са достатъчни за отрицателна реакция на организма.

Подберете определено количество от частта на растението и го пригответе по ваш план. Освен него по време на теста можете да приемете чиста (прéварена) вода.

Преди да поставите приготвеното ястие в устата, вземете малка част от него и я опрете за 3 min до външната част на устните. Ако няма никаква реакция, поставете друга част от сготвеното растение върху езика и изчакайте 15 min. Ако пак нямате реакция, старателно сдъвчете едно парче и го задръжте в устата още 15 min.

Ако и тогава не почувствате изгаряне, сърбеж, изтръпване или друго болезнено раздразване, изяжте част от приготвеното растение.

Изчакайте 8 h. Ако се появят някакви болестни ефекти, повърнете и пийте повече чиста вода.

ВНИМАНИЕ:

1. Винаги следвайте описаната по-горе процедура. Когато опитвате непознато растение, само един човек да го изпробва.

Никога не съкращавайте теста — завършвайте изпитанията до край. Ако съществува някакво колебание у вас, не яжте растението.

Ако ви стане лошо на стомаха, можете да се успокоите чрез пиене на голямо количество гореща вода. Не яжте отново, докато не премине болката.

Ако болката ви е силна, повърнете като подразните задната част на гърлото. Въгленът е полезно средство за повръщане.

Ако глътнете малко, той ще причини повръщане и може да абсорбира отровата.

Бяла дървесна пепел, смесена с вода до паста, успокоява стомашните болки.

2. Не разчитайте, че ако един от компонентите на дадено

растение (семе, стебло, корен и други) може да се яде, то това важи и за другите части. Ако някоя съставна част на растение е година като храна след сготвяне, не означава, че е година и когато е сурова. Не яжте непознати растения, които имат млекоподобен сок или сок, който почернява на въздуха, а също и тези, приличащи на гъби, лук, чесън, магданоз, копър или имат листа и корени, подобни на морковите.

3. Не решавайте, че щом птици и животни са яли дадено растение, то непременно ще може да се яде и от хора. Маймуните са един индикатор в това отношение, но все пак не са гаранция, че растението е подходящо за ядене.

Подготовката на растенията за храна е различна. Някои от тях (или частите им) могат да се приемат в сурово състояние, но други задължително трябва да се сготвят, за да станат годни и приятни за храна. Основните методи за подобряване вкуса на растителната храна са овлажняването, запарването, варенето, пърженето и печенето.

Листата, стеблата и пъпките варете до омекване. Няколко смени на водата ще ви помогнат да отстраните горчивия вкус.

Варете, печете или изпържете кореновите и грудките. Варенето ще премахне вредните субстанции като салатните кристали.

Зърната и семената изпечете, за да подобрите вкуса им. Ако разполагате с време, можете да ги разбиете на брашно за застройване на супи или приготвяне на хляб.

Плодовете и орехоподобните можете да ядете сурови, да ги сварите или изпечете.

Като храна може да се използва и кората на дърветата. През пролетта вътрешният бял или зелен слой на корите на бора, върбите, тополата и брезите е подходящ за ядене в сурово или сварено състояние.

Месото, сравнено с храните от растителен произход, е много по-питателно и на някои места е дори по-лесно да се сдобиете с него. Но за да се снабдите с месо, трябва да знаете навиците на различните диви животни и как да ги уловите.

Невъзможно е да останете гладни, ако се намирате в близост до воден басейн — езеро, поток, река или море, тъй като те се обитават от голям брой ракообразни животни, мекотели, риби и други ядливи форми на живот. Обикновено водните животни се улавят по-бързо, по-лесно, по-безшумно и в по-голямо количество, отколкото тези на сушата.

Най-разпространеното морско двучерупчесто мекотело е черната мида, която е изключително ценен хранителен про-

дукт поради богатия букет от хранителни съставки и витамини. Тя живее в огромни колонии по крайбрежията на моретата и се лови лесно. Особено важно е да се събират само миди с добре затворена черупка. Мидите могат да бъдат попарени, варени или опечени в черупките им или отделно от тях, но винаги трябва да се консумират след достатъчна термична обработка поради наличието в някои от тях на болести, застрашаващи човешкия организъм.

Градинският охлюв също спада към мекотелите. Месото му има висока хранителна стойност. То е без тлъстини, по-трудно смилаемо от другите меса, но е вкусно и подходящо за варене, печене или приготвяне на яхнии.

Речните и морските раци лесно може да уловите с ръка и да си осигурите питателна храна с високо съдържание на белтъчини. Преди консумацията трябва да ги варите докато придобият хубав черен цвят.

Скаридите се срещат във всички морета и океани. Подобно на раците, те са облечени в броня, но тя е значително по-мека. Под бронята им в опашната част се намира месото, което се смята за деликатес. Скаридите живеят на или в близост до морското дъно и лесно се ловят с ръчна мрежа особено нощем, когато можете да ги подмамите на повърхността със светлина. Желателно е да се избяга консумирането на скаридите сурови поради опасността от стомашно-чревни инфекции.

Сухоземната костенурка също е известна като деликатес. Месото ѝ има добри вкусови и хранителни качества. В народната медицина суровата кръв на костенурката се препоръчва за лечение на анемии и при възстановяване след тежки инфекциозни заболявания. Трябва да се има предвид, че някои от сухоземните костенурки са носители на инфекции и паразити, затова в ситуация за оцеляване не използвайте недобре обработени месо и яйца.

Голямата водна жаба е разпространена из целия Балкански полуостров с изключение на високите планински местности.

Според нашата ловно-рибарска кухня трябва да се ядат само бутчетата, но опитът на американската армия показва, че цялото тяло, без вътрешностите и кожата, също е подходящо за ядене след съответната термична обработка. Жабите се ловят най-добре нощем, когато можете да ги откриете по крякането. Удряйте ги с пръчка, а по-големите можете да хванете с кукичка и стръв.

Много от влечугите са също добър източник на храна. Трябва да знаете, че всички отровни и неотровни сладководни и сухоземни змии са ядливи. Най-доброто време за лов на змии е рано сутрин, преди температурите да са се повишили значително, и късния следобед, преди чувствителното им понижаване. Змии можете да откриете в храстите, под скалите и големите камъни. Ударете змията с камък или кол, за да я убиете, или с дълга пръчка, завършваща с разклонение, притиснете главата ѝ към земята, за да я уловите. При държането трябва да поставите показалеца си върху най-високата задна част на главата, а палеца и средния пръст от двете страни на главата зад челюстите. Пръстът върху главата ѝ е предназначен за предотвратяване евентуално обръщане и ухапване.

Бъдете внимателни при обезвредяването на змиите, тъй като ухапването от някои отровни екземпляри може да бъде фатално. Даже рефлексното действие на отрязаната глава може да причини ухапване и вкарване на отрова в кръвоносната система. Пазете очите си от течността, която змията изпуска през ануса в първия момент на улавянето.

Преди да сготвите една змия, трябва да отрежете главата, да разрежете корема и да извадите вътрешностите (тях можете да използвате като стръв за ловене на риба), да отделите кожата (можете да използвате за грубо изработване на колани, каиши и подобни) и да я нарежете на парчета.

Гущерите се срещат в изобилие във всякакви местности. Месото на всички видове е годно за храна. Големите гущери трябва да одерете и да извадите вътрешностите им, преди да ги изпържите, изпечете или сварите. Малките гущери може да прободете с пръчка и да ги опечете без да ги изчиствате. Месото е годно за консумация, когато кожата стане на мехурчета и започне да се пука.

Всичко казано до тук може би е изненадало или даже шокирало някои от вас, но за да се спасите в екстремална ситуация, далеч от собствените войски и хората, трябва да изоставите предразсъдъците си и да ядете всичко, което е хранително и безопасно.

Рибите са едни от най-трудно уловимите животни, но въпреки това съществуват достатъчно добри начини на ловене дори без използване на съвременно оборудване.

Да започнем със стандартния и може би най-близък до нас начин, с въдички, влакно и стръв.

Въдички може да направите от топлийки, игли, тел, малки пирончета, метални и дървени парченца, кости, бодли и дру-

ги, или като комбинирате изброените материали (фиг. 66, 67 и 68).

Винаги съобразявайте големината на въдичките с очакваните размери на рибите във водоема! Що се отнася до влакното, желателно е при подготовката за действие в тила на противника или в безлюден район да вземете със себе си оригинална корда. Тя ще ви бъде нужна и за много други неща. Ако

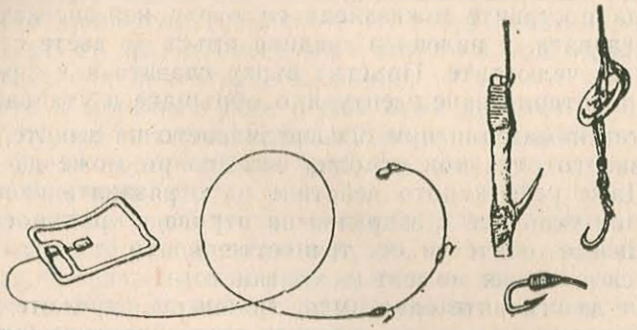

Саморъчно направена въдица от стоманеното въже на ръчката и шпилките

Фиг. 66. Изработване на риболовни принадлежности от подръчни средства

не разполагате с нея, можете да използвате влакно, направено от растения или плат, но най-добро решение са нишките на вътрешната кора на дърветата.

Рибите обикновено кълват на сгръв, която е добре разпространена в обитавания от тях район. Затова потърсете раци или хайвер в крайбрежните води, а на брега можете да намерите червеи и насекоми.

Като правило най-добре е да търсите риба непосредствено преди изгрев и след залез, преди буря и през нощта, когато Луната е в пълнолуние или намалява (старее).

В езерата и реките рибата обикновено се приближава сутрин и вечер към бреговете и плитчините. В по-малките реки и потоци рибите често се събират във вировете, в дълбоката тиха вода, на дъното на бързеите, в стеснения край на вира, под скалите или подкопаните брегове, в сенчестите места под надвиснали дървета и храсти.

В реките и потоците с дълбока и кална вода рибата обикновено търси убежище в устията на вливащите се малки ручеи.

В плитките потоци, когато времето е горещо, рибата се събира в най-дълбоките вирове, под скалите и на местата, където се вливат студени подпочвени води

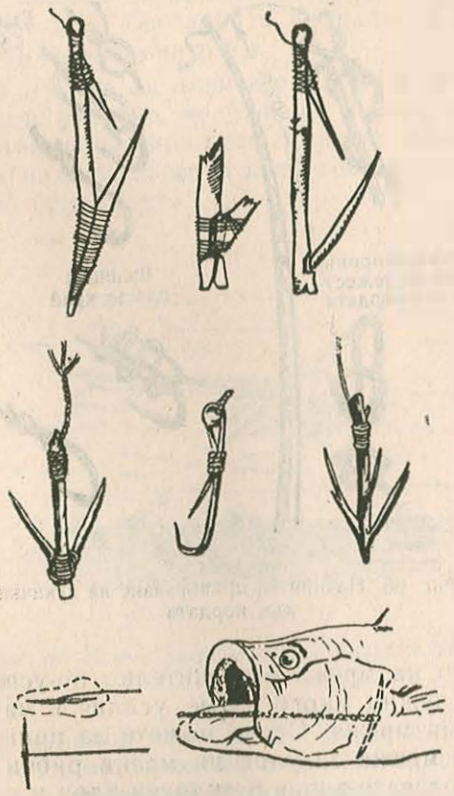

Фиг. 67. Импровизирани кукички за ловене на риба и водни птици

Използвайте ръцете си! Този начин се прилага добре в малки реки и потоци с подкопани брегове. Поставете ръцете си във водата и бавно ги движете под брега, като ги придържате възможно най-близо до дъното. При допир до риба се опитайте бързо и здраво да я стиснете за хрилете.

В малки езерца или локви, останали след оттеглянето на водата при намаляване на речния дебит, често има много риба.

Ако размътите водата с пръчка, ще накарате рибата да излезе на повърхността, търсейки по-чиста вода. След това можете да я ударите с пръчка или с ръцете си да я изхвърлите на сушата.

Фиг. 68. Начини за привързване на кукички към кордата

Използването на мрежа е значително по-успешен начин за риболов, но са нужни много време, усилия и материали, за да направите голяма мрежа. Обаче можете да приготвите сравнително по-бързо мрежа за улов на малки рибки за храна или стръв, като използвате здрав разклонен клон и парче плат (може и долната ви фланела). Огънете двете клошки след разклонението и съединете краищата им, за да получите кръгла рамка. Завържете отворите на врата и ръкавите на фланелката, а долният й край прикрепете към рамката с помощта на топлийки, тел или други подръчни средства.

Ако имате оръжие, достатъчно боеприпаси и нямате основание да се страхувате, че ще разкриете местонахождението

си, опитайте се да застреляте рибата. Целете се малко по-ниско от нея, само когато тя плува на дълбочина не повече от 60 cm.

Можете да използвате и слабо взривно вещество. Бъдете обаче готови веднага да извадите рибата, тъй като плавателните им мехури се разкъсват от взрива и тя бързо потъва. Така ще си осигурите храна за 2—3 дни.

По-успешно можете да прободете рибата нощем, ако разполагате с прожектор. Светлината привлича рибите, осветява ги добре и се отразява в очите им.

През зимата можете да ловите риба като пробиете дупка в лед, ако само сте уверени, че той ще издържи вашето тяло. Друг начин за ловене на риба през зимата е „на тежко", като се пусне въдицата надолу, защото през този сезон рибата се намира на дъното (фиг. 69).

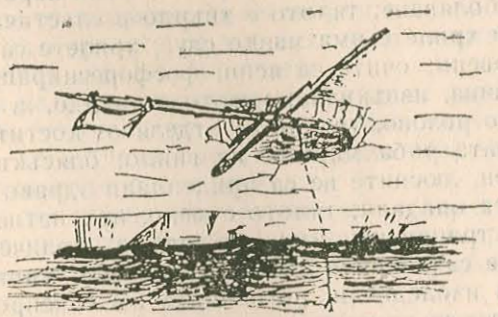

Фиг. 69. Ловене на риба под леда (със сигнално флагче)

Винаги при риболов зиме носете със себе си прът с дължина 2,5—3,5 m и диаметър около 5 cm, който ще ви помогне да излезете от водата в случай, че попаднете под леда.

ОПРЕДЕЛЯНЕ ГОДНОСТТА НА ОТДЕЛНИТЕ ВИДОВЕ ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ

Въпреки че изолираният войник (РГ) обикновено няма достатъчно храна, той никога не трябва да използва развалени

продукти, които могат да доведат до разстройство на храносмилателната система и дори до отравяне.

За това той трябва да знае, че:

— прясното месо (телешко, говеждо, свинско, овче и от дивеч) има еднакъв цвят, мирише приятно, твърдо е и еластично, при опипване не се лепи по пръстите и по него не остават вдлъбнатини; при варене бульонът е бистър и мирише приятно;

— старото месо има влажна до лепкава повърхност, в разреза има сив цвят, мирише много неприятно; бульонът е мътен и мирише неприятно;

— месото от болно животно е меко, слабо еластично, има тъмночервен цвят, бързо се разваля (разлага);

— разваленото месо (или започналото да се разваля) има пепеляв цвят, а в разреза — зеленикав; то е лигаво, лепкаво и много меко; около костите мирише на гнило;

— прясно уловената риба има лъскави люспи, здраво прилепнали към повърхността на тялото, няма наранявания и признаци на заболяване; тялото е твърдо и еластично при натиск; по кожата и хрилете има малко слуз; хрилете са влажни и розови до червени; очите са ясни, фосфоресциращи, роговицата им е прозрачна, изпъкнала; месото е твърдо, в разреза — белезникаво до розово, трудно се отделя от костите;

— мъртвата риба мирише на гнило; блясъкът ѝ е избледнял до мътен, люспите не са прилепнали здраво към тялото ѝ и на места са опадали; тялото е меко, при натиск запазва образувалата трапчинка; има по-голямо количество лепкава слуз; хрилете са покрити със слуз, слепени, миришат неприятно; очите са избледнели, роговицата им е непрозрачна; месото леко се отделя от костите и в разреза има от жълтеникъв до сив цвят;

— пресните зеленчуци и плодове имат ясен цвят, те са твърди и еластични при натиск, имат приятна миризма, а ако са развалени нямат посочените качества, миришат на гнило и са плесенясали, семената им миришат на мухъл.

За да се запазят месото, рибата, зеленчуците, плодовете и други видове хранителни продукти те се поставят в изкопани ями (на брега на водни източници или в места, където има постоянна сянка от дървета или храсти). В някои случай за охлаждане могат да се използват реки, потоци, кладенчета.

РЕЗЕРВНИ ХРАНИ

При недостатъчно качествени животински или растителни хранителни продукти, изолираният войник (РГ) може да се храни със зърнени култури и с някои не така обичайни диворастящи плодове, например дъбови и букови жълъди, кестени, черен бъз и други.

Зърнените култури се приготвят най-добре за ядене чрез печене. Зърната или целите класове могат да се изпекат на огън или на горещи камъни. От счукани зърна може да се направи тесто, като се прибавя вода (мляко) и може да се изпекат питки или да се свари каша.

Жълъдите могат да се ядат варени в супа или печени, а изсушени или изпечени могат да се счукат и като се смесят с вода (мляко) от тях да се приготви каша или да се изпекат питки. Изпечени и счукани жълъдите могат да се използват за кафе.

Буковите жълъди могат да се ядат сурови. Преди консумиране трябва да се махне отровната обвивка чрез попарване. Чрез пресуване от тях може да се получи олио за готвене.

Семената на боровете се намират в шишарките. Те могат да се консумират сурови или печени.

Плодовете на рябината също могат да се консумират сурови. Когато са омекнали от студа те губят тръпчивия си вкус.

Кестените могат да се опекат в гореща пепел и да се консумират самостоятелно или с месо.

Плодовете на черния бъз могат да се консумират сурови или от тях се приготвя каша. Сваряват се във вряща подсолена вода, подслаждат се, сгъстяват се с надробени зърна, жълъди и други.

Червеният бъз може да се използва за приготвяне на мазнина (плодовете се смачкват и варят, а мазнината, която се образува на повърхността, се събира и използва).

Плодовете на шипката могат да се консумират сурови (само меката обвивка без ядрото).

При липса на подходящи плодове, особено през пролетните месеци, захарта може да се замени с пресен брезов сок, със сок от явор или дива череша.

ЛОВ

Изборът на начина за ловуване зависи много от вашите знания и от наличното снаряжение. За да бъде ловът успешен, бъдете настойчиви и търпеливи.

Преди всичко търсете пътеките, местата за водопой и за хранене на животни. Устройте засада. Старателно се маскирайте, като се разположите по възможност от подветрената страна на пътеките — миризмата или шумът от невнимателно движение да не издават вашето присъствие и да не изплашат дивеча. Ако разстоянието до животното е голямо, промъкнете се до него откъм подветрената страна, използвайте и най-малките неравности на релефа. Придвижвайте се само когато животното яде или гледа в противоположната страна.

Най-доброто време за лов е рано сутрин или веднага след залез слънце. Търсете дивеча близо до водоизточниците, в окрайнините на горите, на горските поляни и в храсталаците.

Много от животните обитават дупки в земята или хралупите на дърветата. За да определите има ли в дупката животно, отрежете прът и с него се опитайте да го напипате. Малките животни може да извадите от дупките с гъвкав, тънък, раздвоен на края прът, като го въртите, докато закачите кожата на животното за прът.

Болните и умрели животни не трябва да се ядат.

Еленте, сърните и дивите свине се убиват с огнестрелно оръжие. Поради това, че за лова ще се използва военно оръжие, е необходима подготовка на куршумите. Острият им край трябва да се изпили с пила или камък докато стане тъп, като се внимава да не се освободи куршумът и да не се деформира гилзата. При попадение подготвеният куршум разкъсва, а когато е във важни органи — убива животното на място. Ако се използва неподготвен куршум, при попадение ще се получи чист пробив и тогава животното може да пробяга още няколкостотин метра, докато кръвта му изтече и едва тогава ще падне. Така простреляното животно трудно се намира, особено ако няма сняг и не може да се проследи кървавата диря.

За лов на зверове може да се използват също и примки, например капани, направени от по-дебел кабел (жица, тел), стоманено въже, здраво неразтегливо въже или острие, прикрепено на огънат клон (фиг. 70, 71, 72, 73, 74 и 75). За последното най-подходящото дърво е леската, дъбът, букът. Такива примки трябва да се поставят на места, където животните ходят периодично (утъпкани пътеки), към места за водопой (поток, кладенче), където пасат и на тесните места по пътеките, където има някакви естествени препятствия — на повалено стебло на дърво, купчина камъни и други. Те се определят лесно по пресните следи и изпражненията на животните. Най-добре е капаните да се поставят така, че животното да се хване за гла-

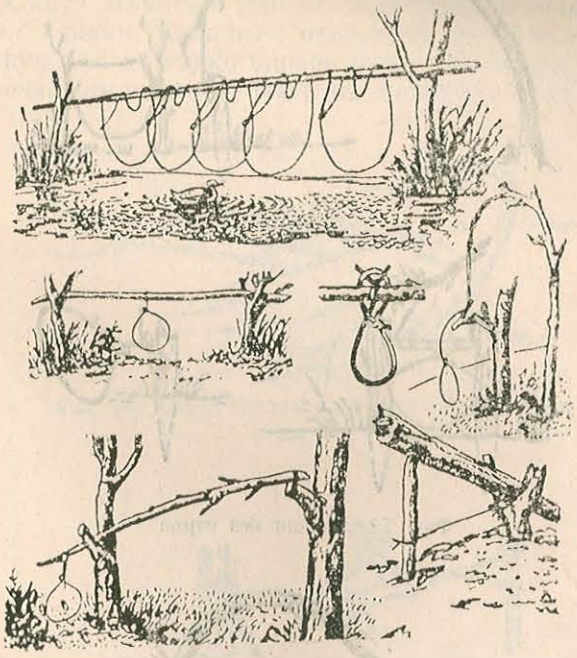

Фиг. 70. Изработване на примки и капани от подръчни средства

Фиг. 71. Изработване на примки и капани от подръчни средства

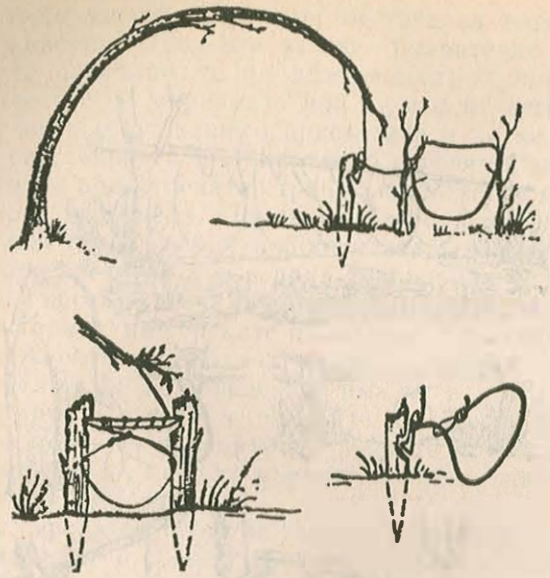

Фиг. 72. Капани без стръв

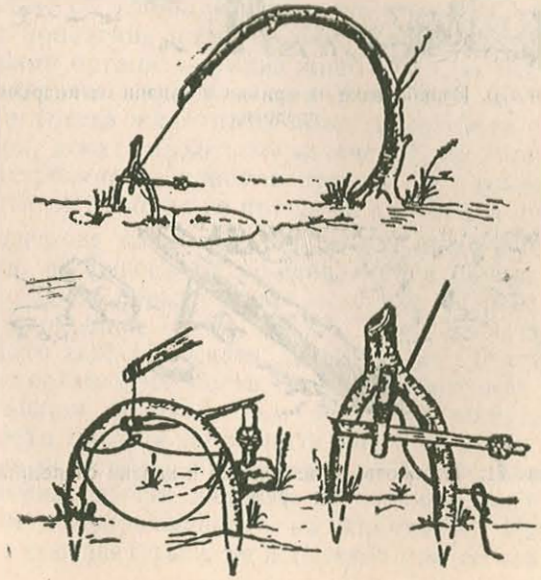

Фиг. 73. Капани със стръв

вата. Ако се използва примка с острие, острието се поставя така, че да попадне отстрани в гърдите.

По-малките животни (зайци, лалугери, катерици и други) се ловят с капани. Капаните, направени от по-тънка жица, силонов шнур или по-тънко здраво въже, се поставят на утъпканата пътечка или около дупката на животното, като се прикре-

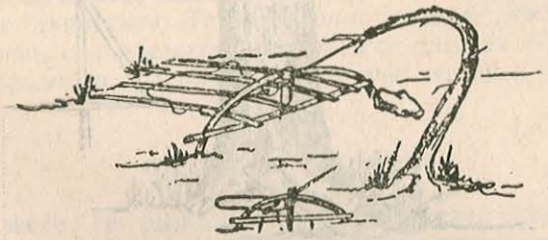

Фиг. 74. Капан, поставен на пътя на животното

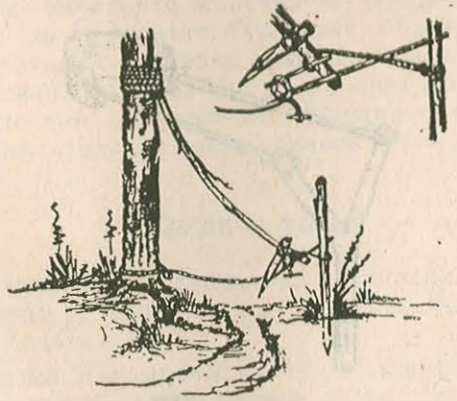

Фиг. 75. Капан с острие

пят на корен, клон, голямо парче дърво или забито колче. Капанът се използва със стръв, която е свързана с камък или с по-къс корен. Принципът на действие на капана е следния: след като животното хване стръвта, подпреният камък (корен) се освобождава и убива животното с теглото си (фиг. 76).

Като стръв може да се използват различни зеленчуци, цвекло и други. През зимата, когато снегът е дълбок и няма достатъчно храна, е достатъчна и стиска сено.

Ловът на птици става по няколко начина. Яребиците и фазаните се ловят с капани, които през зимата се поставят при

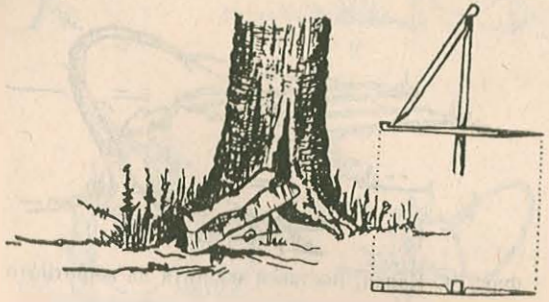

Фиг. 76. Примка със стръв

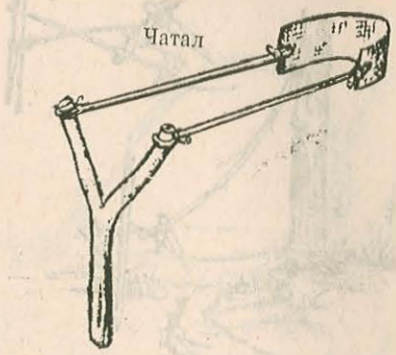

Фиг. 77. Чатал

хранилките. Примките се правят от силоново влакно, дебела нишка или тънък капан. Могат да се използват и примки или рибарско влакно (месина) с малки въдички и стръв.

Гъските, патиците и водните кокошки се ловят също с капани, които се поставят по водните пътечки в тръстиката. Ако имате достатъчно месина и по-големи въдички, патиците и водните кокошки могат да се ловят по следния начин: поставя

се на въдичката мазна стръв (сланина, сурова мас и други) и се хвърля във водата, така че да плува свободно над нея. По подобен начин се лови и в тръстиките, като стръвта се закача ниско над водата по крайводните пътечки.

По-малките птички могат да се ловят, като се използват така наречените примки-клончета. Примките (около 20—30 см тънък слой слама) се намазват с лепило, което се получава от цветовете (топчетата) на белия имел, растящ като паразитно растение по дърветата. Те се закачат по храстите или се поставят в тревата (на земята). Птиците се движат по тях, залепват се на примките с крилете или крачетата си и не могат да отлетят.

ОТКРИВАНЕ НА ДИВЕЧ

Ако можете да разпознавате и разчитате следите, които животните оставят, ще знаете и какви методи да прилагате при лова на дивеча, какви капани и стръв да използвате.

Повечето бозайници са будни и са в движение при изгрев и залез слънце. Само по-големите и по-силните се осмеляват да спят през деня. По-едрите животни се нуждаят от храна през целия ден, за да се заситят. Дребните бозайници трябва да ядат често и затова са активни през целия ден, но повечето от тях, като зайците се хранят предимно през нощта и променят навика си само при лошо време. Животните, които се хранят с други животни, ловуват когато дивечът им е активен.

СЛЕДИ И ЗНАЦИ

Повечето животни са същества, подчинени на инстинктите си. Те използват редовно маршрути между местата, където се хранят, пият вода и спят.

Търсете знаци и подобни пътеки. Следите и пътеките ще бъдат по-ясни в мокра земя, мокър пясък, сняг, но други следи ще са по-забележими при едра растителност. Размерите на следите са пропорционални на размерите на животното. Откога е следата може да се каже точно съдейки по очертанията ѝ и по влагата в нея. Има ли вода в следата, или пък е запълнена изцяло от дъжд? Размазана ли е? Колкото по-ясна е следата, толкова по-вероятно е тя да е от скоро.

Рано сутринта следите могат да се разглеждат от нивото на земята. Ако росата и паяжините са нарушени от следата, то-

гава тя е най-много от няколко часа. Някои животни, например зайците, никога не се отдалечават много и всички техни следи означават, че дивечът е наблизо. Други правят тунели през гъстата ниска растителност. Височината на тези тунели показва размерите на животното. Височината на отчупените вейки по продължение на дадена следа също може да бъде индикатор за размерите на животното. Проверете колко са свежи. Откъснатите листа увяхнали ли са? Отчупените вейки зелени ли са? Други полезни признаци са следи по дървета и пънове, остатъци от хранене или самата храна. По изпражненията може да се съди за животното, което ги е оставило.

СЛЕДИ ОТ ХРАНА

Обелената кора от дърветата, изгризаните черупки от орехите и частично изядените плодове, отгризаните вейки, остатъците от изядените животни или пък разрушените гнезда на птици показват, че наблизо живеят и ловуват множество животни.

Изоставени орехи и плодове се намират често когато храната е в изобилие — животното не харесва дадено нещо и го изоставя, защото може да опита друго. Тези отпадъци не само подсказват наличието на животни, но и предлагат стръв за капаните.

Опитното око често може да разпознае даден вид животно по следите от зъби или по начина от счупване на една орехова черупка, или пък по начина на обелване на борова шишарка, за да се достигне до сърцевината ѝ.

Кората, филизите и пъпките по дърветата формират важна част от менюто на доста животни: няколко вида сърни, кози, зайци, катерици и множество други гризачи.

В повечето случаи следите от зъби си личат ясно.

Много сърни и елени отхапват филизите като оставят накъсани и назъбени остатъци от клоните. Когато кората е смъкната и обелена така, че да се вижда ясно дървесината, това е знак за сърни. Кората на дърветата е частично отхапана от едната страна на стеблото и са останали големи ясни отпечатъци от зъбите на сърните.

Елените стържат с рога по дърветата, за да свалят от рогата мъха, като при това остават дълбоки следи от върховете на рогата си.

Зайците оставят ясен отпечатък от зъбите си.

Овцете и козите също ядат кората на дърветата. Техните отпечатъци от зъби са обикновено полегати, докато тези на елените са вертикални. Ако дърветата са гризани в ниската си част, това е знак, че е сторено от гризачи. Оголените корени са работа на водни плъхове.

Катеричките белят кората по-високо на дървото и често по земята има нападали парчета кора. Разхвърляните в подножието на дърветата парчета от ядки са признак за катерици. Наличието на черупки от орехи по дърветата също означава присъствие на катерици, а може би хралупата им е отгоре, но ако орехите или ядките са вклинени в дънера — това вече е работа на птици. Близо до купчина празни черупки може да откриете и дупка на гризач. Ако растителността изглежда подрязана като жив плет, може да считате, че това е работа на животни като елените и сърните.

СЛЕДИ ОТ ИЗПРАЖНЕНИЯ

Изпражненията дават може би най-добра информация за това какви са животните. Размерите на животните могат да се познаят по размерите и количеството на изпражненията, а това колко те са изсъхнали показва кога е минало от там животното. Старите изпражнения са твърди и не миришат, а новите са влажни и миришат. Мухите се привличат от изпражненията.

БОЗАЙНИЦИ. Повечето изпражнения на бозайниците имат силна миризма, произвеждана от жлези в ануса. Това играе важна роля за маркирането на собствената територия и за знаците през размножителния период. Могат да се използват и при поставяне на стръв за капани.

Животните на растителна храна като крави, елени и зайци имат закръглени и влакнести изпражнения.

Месоядните, като дивите котки и лисиците, имат издължени изпражнения. Някои животни са на смесена „диета“ като мечките и язовците. Разчупете изпражненията, за да потърсите следи от това което е яло животното. Съобразно с това поставете стръв.

ПТИЦИ. Делят се на две групи: месоядни и хранещи се с растителни продукти и също могат да се разпознават по изпражненията.

Изпражненията на дребните зърноядни птици са малки и по-скоро течни, докато совите и ястребите имат зърнести из-

пражнения, в които може да се съдържат несмляни частици от храната, било риба, плъх или насекоми.

Влажните (редките) изпражнения са индикатор, че наблизо има изобилие от вода, защото малките птици са наблизо до нея. Сборните места и големите групи птичи гнезда ще разпознаете по изобилието от изпражнения по клоните или по земята.

Птиците обикновено се хранят по стари дървета, където има много изгнили части и ларви.

СЛЕДИ ОТ РАЗРАВЯНЕ

Някои животни изравят земята в търсене на насекоми и грудки. Например свинете преобръщат големи земни площи. Ако пръстта е още прясна, то много вероятно е подобно животно да е било на това място неотдавна. Голямата кална локва е признак за прасета.

Където катерица е копала за укриване на шишарки може да се видят дребни драскотини.

ПОДУШВАНЕ НА МИРИЗМИ

Идентифицирайте миризмите. Те със сигурност съдържат в себе си информация за присъствието на диви животни, а където има един вид животно, ще има и други — където има дивеч, там има и хищници. Много хора пренебрегват обонянието си, но вие трябва да се опитате да го доразвиете. Някои животни имат много силна миризма, като лисицата. Не спирайте и да се оглеждате. При студено време например дъхът на по-едрите животни образува облачета от пара. Тези облачета могат да се видят от доста голямо разстояние, ако сте в удобна позиция за наблюдение.

ДУПКИ И ХРАЛУПИ

Много животни правят домовете си в дупки, обикновено на високо, далече от водата. Някои, като зайците и земните катерици, не се стараят да ги маскират, въпреки че един—два отвора са винаги скрити за употреба при спешни ситуации. „Аварийните изходи“ на зайците лесно се разкопават или пък лесно

можете да извадите заека като бръкнете в дупката с клон от капина или с бодлива тел.

Хищните животни обикновено крият дупките си, които са общо взето в горите. Следи или изпражнения могат да издадат местонахождението им — и същевременно са индикатор, че бърлогата се използва (въпреки, че някои животни като язовеца нямат определено място за „тоалетна“).

ОПАСНОСТ ОТ ПРЕНОСИТЕЛИ НА ЗАРАЗИ

Многобройните болести, пренасяни от комари, кърлежи и други насекоми, опасностите от паразити, които можете да срещнете във водата или храната си или пък болестите, които се появяват в резултат на употребата на застояла вода са много опасни.

ОПАСНИ КОНФЛИКТИ

Животните рядко нападат, но по-едрите може да са опасни. Не им се изпречвайте на пътя. Ако срещнете някой такъв екземпляр, той ще е също така изненадан, както и вие. Трябва да се самоконтролирате, защото искате или не, можете да провокирате животното да ви нападне.

Ако застанете лице в лице с голямо животно — не мърдайте. Отстъпете бавно и говорете спокойно. В повечето случаи животното също ще отстъпи Избягвайте резките движения и помнете, че животните усещат страха — много трапери са се паникьосвали и са се предавали. Постарайте се да бъдете спокойни.

Ако се срещнете със животно, което бърза — отстранете се от пътя му, тъй като може да сте застанали на пътя му за бягство.

Ако животно е решило да ви преследва или вие решите да бягате — бягайте на зиг-заг. Животните, като носорозите, тичат в права линия и имат слабо периферно зрение.

Изкусните нощни хищници, като леопардите и тигрите, имат отлично зрение по отношение на движещи се предмети, но пък не могат да виждат неподвижни обекти. Не мърдайте, ако все още не са ви забелязали.

Виковете и вдигането на шум могат да откажат хищника от нападение.

Да се качите на дърво е последната ви възможност, но пък може да останете на него доста време, ако животното е упорито. Ако имате време не избирайте бодливо дърво. В паниката си можете да се нараните сериозно и да останете болезнено приковани.

РАЗЛИЧНИ ВИДОВЕ РАБОТА СРЕД ПРИРОДАТА

Изолираният войник (малки групи войници) трябва да знае как да постъпва в различни случаи, когато е принуден да прави и да използва редица помагала и средства от наличен материал, за да подобри условията, сред които се намира.

ВИДОВЕ ВЪЗЛИ И РАБОТА С ВЪЖЕ

Плоският възел (фиг. 78) е подходящ за връзване на две еднакво дебели въжета. Понеже не притиска, той е подходящ за оказване на първа помощ. В него трябва да се постави примка, защото се развързва трудно (фиг. 79).

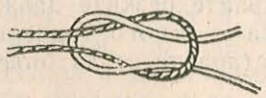

Фиг. 78. Плосък възел

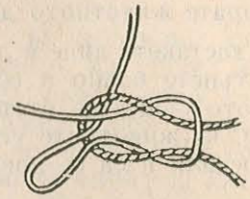

Фиг. 79. Плосък възел с поставена в него примка

Тъкачният възел (фиг. 80) е на практика единственият подходящ възел, с който могат да се свържат въжета от различна материя.

Двойният плосък възел (фиг. 81) е още по-здрав от обикновения плосък възел. Затова той се използва за свързване на дебело въже с тънко.

Незатягащата примка (фиг. 82) се прави на едно въже за разлика от възлите, където се свързват две въжета. „Отвореното око“ не се затяга и държи безопасно.

Скъращаващ възел (фиг. 83). Много дълго въже може да се намали без да се развали посредством скъращаващия възел, който може да бъде произволно дълъг.

Корабният възел (фиг. 84) лесно се завързва и развързва. Той се използва за свързване на две еднакви въжета.

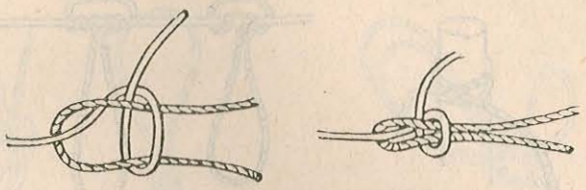

Фиг. 80. Тъкачен възел

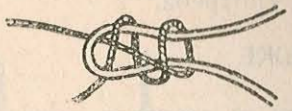

Фиг. 81. Двоен плосък възел

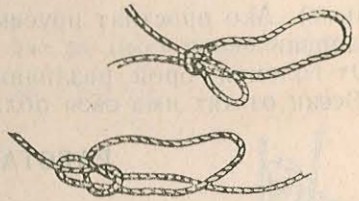

Фиг. 82. Незатягаща примка

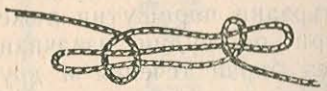

Фиг. 83. Скъращаващ възел

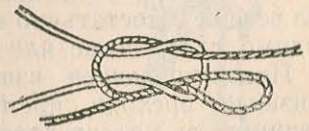

Фиг. 84. Корабен възел

Карабиният клуп (фиг. 85) може да се използва за най-различни цели. Той е много прост и лесно се развързва. Стяга се около стълбове, колове, стоманени колони и при това толкова здраво, колкото повече е натоварено въжето. Ако клупът е направен правилно в никакъв случай няма да се развърже.

Прусиковият възел (фиг. 86) се завързва и държи здраво при натоварване. При откачване на товара може да се придвижва. При обвиване на клупа един път се получава обикновен

Да се качите на дърво е последната ви възможност, но пък може да останете на него доста време, ако животното е упорито. Ако имате време не избирайте бодливо дърво. В паниката си можете да се нараните сериозно и да останете болезнено приковани.

РАЗЛИЧНИ ВИДОВЕ РАБОТА СРЕД ПРИРОДАТА

Изолираният войник (малки групи войници) трябва да знае как да постъпва в различни случаи, когато е принуден да прави и да използва редица помагала и средства от наличен материал, за да подобри условията, сред които се намира.

ВИДОВЕ ВЪЗЛИ И РАБОТА С ВЪЖЕ

Плоският възел (фиг. 78) е подходящ за връзване на две еднакво дебели въжета. Понеже не притиска, той е подходящ за оказване на първа помощ. В него трябва да се постави примка, защото се развързва трудно (фиг. 79).

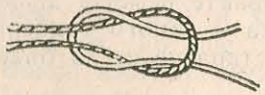

Фиг. 78. Плосък възел

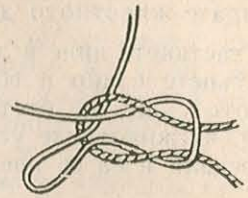

Фиг. 79. Плосък възел с поставена в него примка

Тъкачният възел (фиг. 80) е на практика единственият подходящ възел, с който могат да се свържат въжета от различна материя.

Двойният плосък възел (фиг. 81) е още по-здрав от обикновения плосък възел. Затова той се използва за свързване на дебело въже с тънко.

Незатягащата примка (фиг. 82) се прави на едно въже за разлика от възлите, където се свързват две въжета. „Отвореното око“ не се затяга и държи безопасно.

Съкращаващ възел (фиг. 83). Много дълго въже може да се намали без да се развали посредством съкращаващия възел, който може да бъде произволно дълъг.

Корабният възел (фиг. 84) лесно се завързва и развързва. Той се използва за свързване на две еднакви въжета.

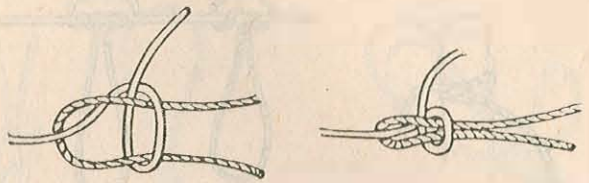

Фиг. 80. Тъкачен възел

Фиг. 81. Двоен плосък възел

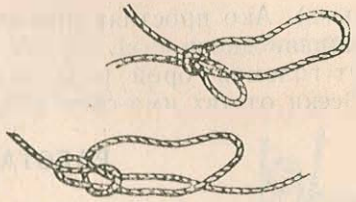

Фиг. 82. Незатягаща примка

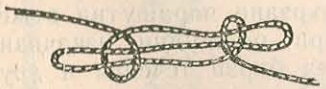

Фиг. 83. Съкращаващ възел

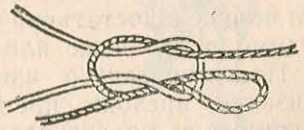

Фиг. 84. Корабен възел

Корабният клуп (фиг. 85) може да се използва за най-различни цели. Той е много прост и лесно се развързва. Стяга се около стълбове, колове, стоманени колони и при това толкова здраво, колкото повече е натоварено въжето. Ако клупът е направен правилно в никакъв случай няма да се развърже.

Прусиковият възел (фиг. 86) се завързва и държи здраво при натоварване. При откачване на товара може да се придвижва. При обвиване на клупа един път се получава обикновен

пруснков възел, а при обвиване два пъти — двоен. При този вид възел важи принципът, че възелът държи толкова по-добре, колкото е по-голяма разликата между диаметъра на въжето и диаметъра на примката (тънка примка на дебело и двой-

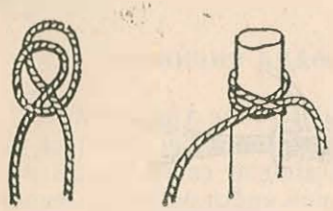

Фиг. 85. Корабен клуп

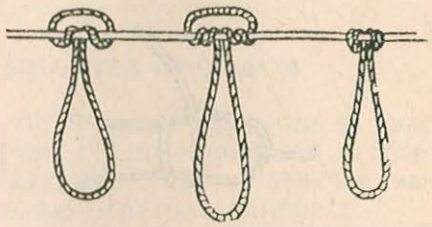

Фиг. 86. Пруснков възел

по въже). Ако простият пруснков възел се развързва трябва да се направи двоен.

От големия брой различни възли са посочени само няколко. Всеки от тях има своя област на употреба.

РАБОТА С ВЪЖЕ

При придвижване по терена често се създават положения, когато трябва да се преодоляват някои трудно достъпни места (да се разгледа пещера, кладенец, да се осигури безопасността на другаря от бойната група и други подобни). За тази цел вече не е достатъчно само обикновено късо въже, а е необходимо дълго въже или няколко свързани парашутни въжета.

Подсигуряването извършваме при по-трудни изкачвания, слизания, преходи, преминаване през бързи течения и други. Начините за подсигуряване и завързване на въже са много. Ще приведем най-простите от тях, а именно подсигуряването с водачески възли. Простият водачески възел се прави в началото (фиг. 87), а двойният в средата на въжето (фиг. 88).

Простата въжена стълба се прави от две въжета (може и парашутни), на които се връзват възли на определено разстояние. Може да се подобри използването, като се поставят дървени подпорки във възлите. С такава стълба може да се качваме и слизаме (фиг. 89).

Изкачване с помощта на две въжета. При използването на този начин трябва да има помощник, който да стой горе с две въжета. Той се завързва на едното въже, на което е завързано

и стреме. Второто въже, на което също е завързано стреме, се промушва под завързването и се качва на стремето. Чрез сменящо се изтегляне на двете въжета и тяхното прикрепяне се изкачва нагоре крачка по крачка (фиг. 89 *б*).

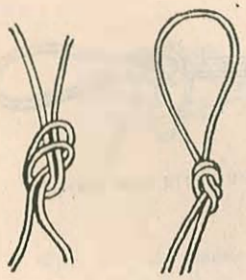

Фиг. 87. Водачески възел

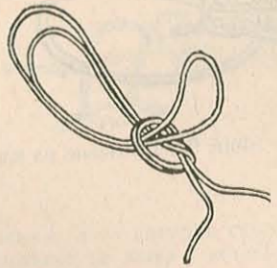

Фиг. 88. Двоен водачески възел

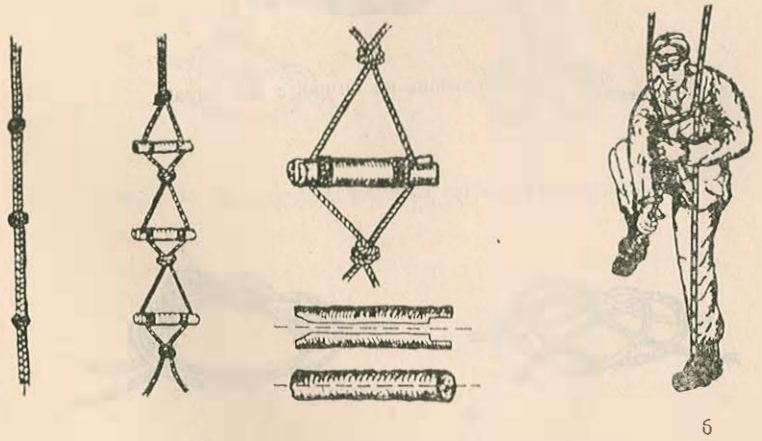

а *б*

Фиг. 89. Работа с въже: *а* — прости въжени стълби; *б* — изкачване с помощта на две въжета

Образците, посочени по-долу, онагледяват различни практически варианти, за които не е необходимо да се дава обяснение.

Фиг. 90. Връзване на клуп в края на нишката или шнура

Фиг. 91. Свързване на нишки с два клупа

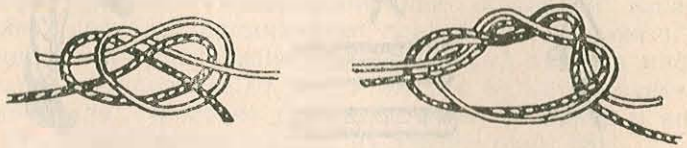

Фиг. 92. Просто свързване на две нишки

а

б

Фиг. 93. Свързване на шнур с нишки: *а* — ситурен свързващ възел; *б* — начини за свързване на шнур с нишка

Фиг. 94. Връзване на клуп за странични завързвания

ПРЕХОДИ

Решението да останете на мястото, където сте изпаднали в беда или да го напуснете е един от най-важните елементи на оцеляването. Преди да вземете решение за прехода, внимателно преценете своите сили, здравословното състояние на членовете на групата, трудността на предстоящия маршрут и наличното аварийно снаряжение.

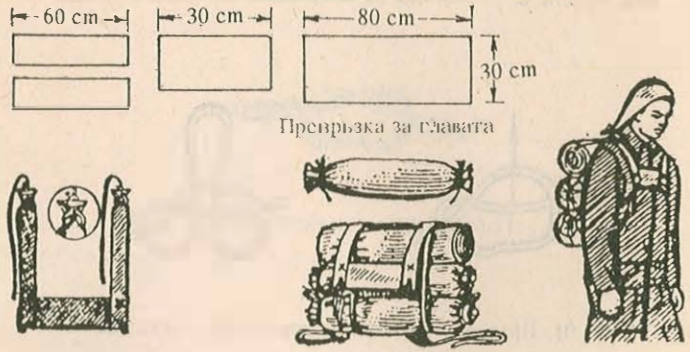

Фиг. 95. Изработване на раница от подръчни материали

Обмислете какво да вземете със себе си на път. На първо място това са запасите от вода и храна, средствата за сигнализация (радиостанция, ракети, сигнални патрони), аптечката и надувната лодка (ако имате такава).

Ако имате под ръка парашут, направете раница от купола и подвесната система на парашута (фиг. 95). Опаковайте в нея цялото имущество, прогонете импровизираната раница така, че да не ограничава движенията, да не се люлее при ходене и да не ви удря.

За гръдни и раменни колани използвайте коланите на парашута. Привържете и пришийте върви към коланите, както е

показано на фигурата. Направете клупове от върви. Предметите за пренасяне завийте в парашутен плат на две рола. Направете клупове на двете върви на долното роло за привързване към коланите. Вържете ролата едно с друго с върви от парашута.

Грижливо подгответе обувките си за път. Разпределете товара равномерно на двете рамена. Останалите части от парашута вземете със себе си. От тях можете да направите различни полезни предмети — дрехи, обувки, сешоар, риболовни принадлежности и много други.

Нарежете от парашутния плат ивици с дължина 2—3 m и широчина 10 cm. Намотките се навиват върху панталоните и обувките, което предпазва краката от попадане на пясък и сняг в обувките и от ухапвания на насекоми. За изработване на обувки използвайте плат от раницата на парашута, брезент, кора от дървета и други.

Не се преуморявайте при прехода. Правете малки почивки по 10—20 min на всеки 1—2 h преход. По време на голямата почивка (по обяд), при възможност запалете огън и пригответе топла храна. Преди да се разположите за отдих, внимателно огледайте мястото. Прекратявайте прехода по светло с разчет до настъпване на тъмнината да успеете да устроите лагер, да съберете гориво и да запалите огън.

ПРИДВИЖВАНЕ В ГОРА

При избиране на маршрут за движение в гориста местност трябва да се вземат под внимание следните особености:

● положителни страни:

— гористата местност често изобилства с блатисти участъци, което не позволява на противника да създаде плътна отбрана, и разузнавачите лесно проникват в неговото разположение през незаетите междини;

— гората представлява добра маска и сигурно укритие, което позволява да се води непрекъснато и скрито наблюдение за противника, а също така да се организира почивка на личния състав;

— гората е сигурно укритие от действието на светлинното излъчване и ударната вълна на ядрения взрив.

● отрицателни страни:

— в гориста, планинска и особено в планинско-гориста местност придвижването е силно затруднено поради ограниче-

ността на наблюдението, трудността на ориентировката и наличието на многобройни препятствия;

— малкото пътища (пътеки), а понякога и липсата на такива значително намаляват темпа на движението на разузнавачите и изискват голямо физическо напрежение;

— движението по горски пътища или пътеки не винаги е удобно поради опасността от внезапно попадане на засади или на минно-взривни заграждения на противника.

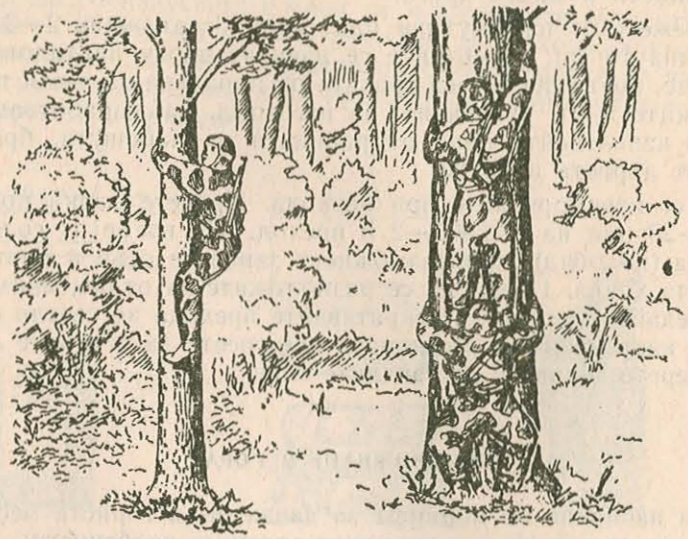

Фиг. 96. Катерене по дърво

През гъсти храсти движението трябва да става безшумно като внимателно се разтварят отделните храсти. Не трябва да се обръща внимание на дърветата и храстите, които се намират непосредствено отпред, а да се гледа далече напред към избрания ориентир.

В гъста гора разузнавачът трябва да се движи нащрек, като от време на време се спира, за да се ослуша и провери своето местоположение.

Когато се наложи да върви по козя пътека, той трябва често да се ориентира.

Ако се наложи да се катери по дърво, отначало разузнавачът трябва да провери дали клоните ще могат да го издържат, за да не се счупят, което ще предизвика шум. При катерене по дърво тялото трябва да се държи близо до стеблото (фиг. 97).

Разузнавачът не трябва да стъпва върху сухи клони и кора. Той трябва бързо да пресича поляните, пътеките и просеките.

ПРИДВИЖВАНЕ В ПЛАНИНА

Придвижването в планина и по силно пресечена местност може да бъде трудно и опасно, ако не се вземат под внимание техните особености. В планината се налага разузнавачът да се движи по тесни планински проходи (дефилета), които преодоляват буйни реки, по криволичещи стръмни пътеки, през гористи и скалисти превали, без път, по хребети.

За планинската местност са характерни резките изменения на климатичните условия дори в течение на едно денонощие. Движението в планина е свързано с преодоляване на многобройни препятствия и изисква от разузнавачите голяма физическа закалка и издръжливост. Ориентирането и определянето на разстоянията в планина е трудно. Това, което от разстояние изглежда като един хребет, в действителност може да бъде цяла верига от хребетни и долини.

Скоростта на движение в планинска местност зависи от пресечения характер, стръмнината на скатовете, състоянието на времето и обикновено е по-малка, отколкото на равнинна местност (от 2—3 km/h до 300—400 m/h).

Планините имат способността да усилват звука, поради което спазването на звуковата маскировка придобива голямо значение.

Движението в планинска местност, особено покрита с гори, спомага за скрито подхождане на разузнавачите към набелязания обект.

ПРИДВИЖВАНЕ ПО ПЛАНИНСКИ ХРЕБЕТ

Придвижването по планински хребет обикновено е по-лесно, отколкото по долина. Планинските хребети имат по-малко растителност, повече забележими ориентири, по-малко реки и блата, които трябва да се преодоляват. Освен това движейки се по хребети, по-лесно се поддържа радиосвръзка поради по-малката екранизация на вълните.

Обикновено хребетите са прошарени с кози пътеки, които могат да се използват за движение. Движението по тях трябва да става внимателно, за да не се попадне в противникова засада. По време на буря движението по гребена е опасно, тъй като е възможно поразяването на хората от гръм.

ПРИДВИЖВАНЕ ПО ПЛАНИНСКИ СКЛОНОВЕ

Движението по планински склонове е свързано с преодоляване на многообройни препятствия и трудности в ориентирането, но е по-безопасно, отколкото по гребените на хребета, където има пътеки и са възможни засади.

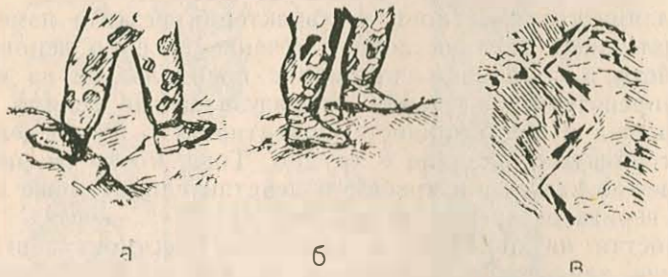

Фиг. 97. Начин за изкачване в планина:
а — поставяне на краката във вид на елха; *б* — поставяне на краката във вид на „стълбичка"; *в* — движение „зиг—заг"

Преодоляването на склонове, обрасли с гора, които не са по-стръмни от 20 градуса не представлява особена трудност. Преодоляването на стръмни склонове и скали е много уморително и изисква специална подготовка на разузнавачите и специално снаряжение (по ски обувки, ледосекач, котки, въжета и други).

При изкачване в планина трябва да се стъпва равномерно, на цяло стъпало. Крачките трябва да бъдат малки, а след крачката коленете се опъват, за да си починат мускулите на краката.

По стръмните склонове изкачването трябва да става зигзагообразно, като краката се поставят във вид на „елха" (фиг. 97). Това движение предпазва от умора и от възможно загубване на равновесие. За самопредпазване може да се из-

ползва обикновена тояга. Трябва да се избягва движението по ронливи склонове и тесни проходи с остри скали.

При спускане от планини, трябва да се върви по права линия, тялото да се държи изправено. Коленете да бъдат свити така, че да се стъпва твърдо на цяло стъпало.

Фиг. 98. Спускане по въже

Преди спускането трябва да се избере такъв маршрут, че по него да има издатъци (храсти), за които разузнавачите да се придържат с ръка, или които може да служат за опора на краката.

Спускането по въже трябва да се извършва така:

— здраво се увива въжето около дърво или камък, така че краищата на въжето да останат равни;

— двата края на въжето се прекарват между краката;

— те се прекарват около дясното (лявото) бедро, както е показано (фиг. 98);

— краищата на въжето се прекарват през гърдите на лявото (дясното) рамо, а след това под мишниците и се хващат с дясната (лявата) ръка;

— със свободната ръка въжето се държи отпред;

— периодически се отпускат хванатите в ръката кранща на въжето и се спускат надолу, при това краката се държат под прав ъгъл към склона, за да не се хлъзгат от скалите;

— като се стигне дъното, изтегля се единият край на въжето, за да се свали цялото въже от дървото (камъка).

При спускане на двама с помощта на въже е необходимо:

— да се завърже въжето около кръста (талията) на своя другар на възел (*2* и *3*) или на възел (*1*) (фиг. 99);

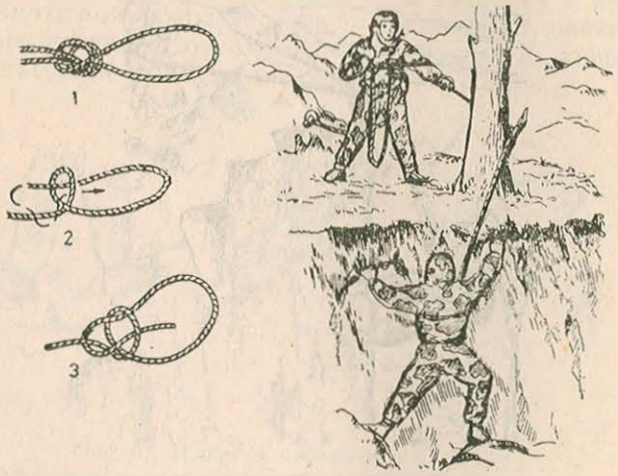

Фиг. 99. Спускане по въже чрез дърво с помощта на другар:
1, 2 и *3* — възли за завързване

— да се заеме устойчиво положение за опора с използване на подръчни средства;

— въжето да се отпуска в зависимост от спускането на другия.

Ако наклонът има малки камъни или той е покрит с мека влажна трева, трябва да се застане странично, да се разхлаби тялото и да се спуска по диагонал, като за самопредпазване се използва заострен прът.

При изкачване (спускане) по склон, покрит със сняг или лед, се използва брадва (ледосекач) или заострена тояга (последната се използва и за откриване на пукнатини (фиг. 100).

За удобство при спускането се завързват по 2—3 души един

за друг. Изкачването по такъв склон се улеснява при движение по диагонал с използване на ледосекач или брадва (заострена тояга).

Движението по склонове, покрити с лед или сняг, е особено опасно при топене на снега и след снеговалеж, когато са въз-

Фиг. 100. Изкачване по заснежен склон с помощта на заострена тояга

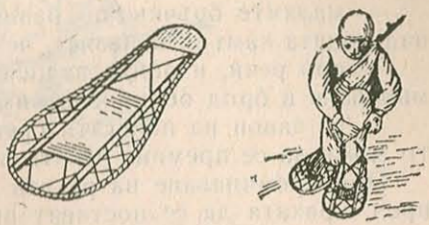

Фиг. 101. Снегоходки

можни лавини. Опасни са също и снежните козирки, които под тежестта на тялото могат да се откъснат.

При необходимост снежните гребени се преодоляват чрез пълзене или чрез изсичане на проходи.

За движение по дълбок сняг могат да се използват ски или снегоходки (фиг. 101), направени от подръчни материали. Движението се извършва обикновено в колона по един. При движение със ски, следите трябва да се маскират (отбелязват) с клончета, които обикновено се поставят от последния скиор. През време на снежни виелици не трябва да се извършва предвижване.

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ВОДНИ ПРЕГРАДИ

Водните прегради може да бъдат различни по големина — от малък ручей до буйна планинска река. Ако се наложи да се преодоляват водни прегради, в зависимост от обстановката е необходимо:

— да се премине реката в брод;

— да се преодолее реката чрез плуване;
— да се прехвърли с използване на подръчни средства;
— да се форсира реката по дъното ѝ с изолиращ апарат и с помощта на подръчни средства (ако има такива).

Преминаване на реки в брод. Малките реки се преминават от разузнавачите в брод. При разузнаване на брода се използват преди всичко данните от топографските карти.

Освен това, място за преминаване в брод може да се търси по следните признаци:

— по пътеки и пътища, които водят към реката от двата бряга;

— малките бръчки по бавно течаща река и подаващите се над водата камъни показват, че има плитко място;

— при реки, изобилстващи с прагове, плитки места за преминаване в брод обикновено има след праговете;

— на завои на полегати брегове често има плитчини, където може да се премине реката в брод.

При преминаване на реката в брод трябва да се гледа напред, краката да се поставят внимателно, без да се изваждат от водата. При това, ако не е необходимо, обувките да не се събуват, а да се обуват на бос крак, за да не се наранят и да останат партенките сухи. Свалете панталоните и бельото си, за да бъдете по-устойчиви на течението.

Завържете панталоните и другите принадлежности от снаряжението за раницата си. Така, ако трябва да се освободите от нея, всичките ви вещи ще бъдат на едно място и след това по-лесно ще ги откриете, отколкото ако са поотделно.

Не се безпокойте, че раницата ви е много тежка, тъй като тя по-скоро ще ви помогне, отколкото ще ви попречи при пресичането на водни прегради. Закрепете раницата си здраво за раменете, но така, че да можете бързо да я свалите, ако течението ви повлече или пропаднете в по-дълбоки води.

За преминаването на реката или потока си осигурете здрав прът с диаметър 8—10 cm и дължина 250—300 cm. Дръжте го здраво и го забивайте в дъното, за да намалява силата на течението, като го премествате преди всяка следваща стъпка малко по-надолу по течението, но винаги пръстът да остава по-горе в сравнение с тялото ви. Дръжте го под такъв наклон, че силата на водата да го натиска срещу вашето рамо (фиг. 102).

Ако с вас има други хора, пресечете бързея заедно (фиг. 103) Най-тежкият от групата трябва да застане в този край на пръта, който се намира най-долу по течението, а най-лекият — в горния край. Така онзи, който е най-горе по течението, ще намалява до известна степен неговата скорост и за останалите ще бъде сравнително лесно да прекосят бързея. Ако той загуби равновесие, останалите ще бъдат достатъчно устойчиви, докато се изправи отново.

За прикритост е целесъобразно брод да се избира в места, обрасли с гъста растителност.

Фиг. 102. Преминаване на река в брод с кол

Фиг. 103. Преминаване на река в брод от двама с кол

Буйните (планинските) реки трябва да се пресичат по диагонал, по течението, по двойки или група (фиг. 104).

В отделни случаи, за преминаване през буйна планинска река може да се използва опънато през реката въже, обърнато дърво или да се премине по подаващите се над водата камъни (фиг. 105).

Преодоляване на реката чрез плуване се прилага само ако обстановката не позволява да се избере друг начин за преминаване и ако температурата на водата позволява това (не е по-

ниска от +15 °С). При ниска температура преминаването чрез плуване дори за добър плувец е трудно, а през широки реки е въобще невъзможно поради бързото изстиване на тялото.

Ако обстановката позволява, облеклото и снаряжението може да се свалят и да се поставят в платнището, което се поставя на главата или на гърба.

Фиг. 104. Преминаване на реки в брод:
а — по двойки; *б* — с помощта на тояга

Без подръчни средства е най-удобно да се преминава чрез страничко плуване (без изпасяне на ръцете над водата) или на гърди (брус).

Прехвърляне през река с подръчни средства.

За прехвърляне чрез плуване с подръчни средства може да се използват:

— дреха — панталон или куртка, платнище, плащ-наметало, напълнено със слама (сено) или друг лек материал (фиг. 106 и 109).

— греди или дъски, автомобилни гуми, туби, бурета, сандъци, салове от дъски или греди (фиг. 107 и 108).

Размерите и товароподемността на саловете зависят от качеството на дървото, от което те са направени.

Саловете най-често се правят от стари, сухи стебла на дървета. Най-добри салове стават от иглолистни дървета, като за

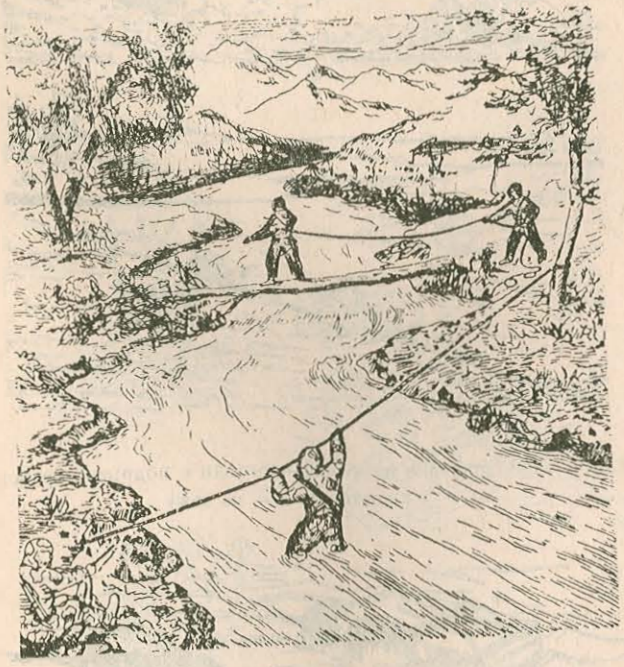

Фиг. 105. Преминаване на река по прехвърлено дърво и по въже

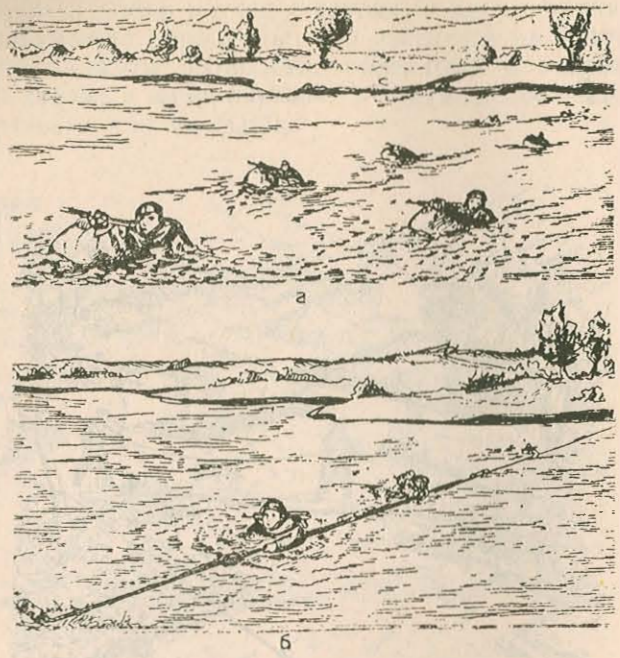

Фиг. 106. Преодоляване на водни прегради с подръчни средства:
а — с платнище; *б* — по въже

Фиг. 107. Преодоляване на водни препятствия с използване на две средства (бидони)

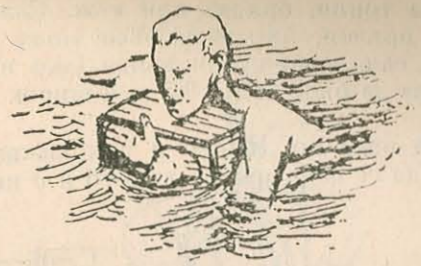

Фиг. 108. Преодоляване на водни препятствия с помощта на дървен сандък

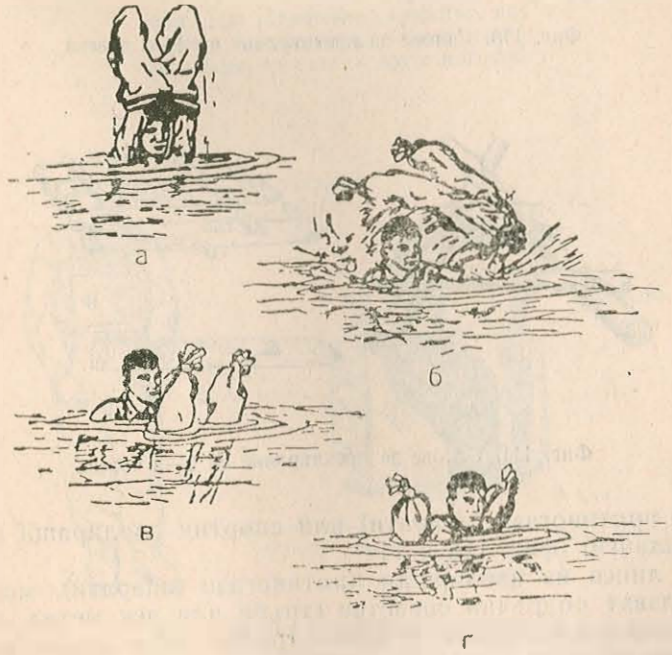

Фиг. 109. Използване на панталоните като плавателно средство

това се използва трион, брадва или нож. Салът се свързва с лико или тънки пръчки. Ако няма въже може да се използват за свързване на сала парашутни върви (ако има такива). Салът средно трябва да бъде дълъг 3,5 m и широк 2,5 m (фиг. 110 и 111).

Форсиране на река по дъното и придвижване във водата. Реката може да се форсира по дъното ѝ с помощта на изо-

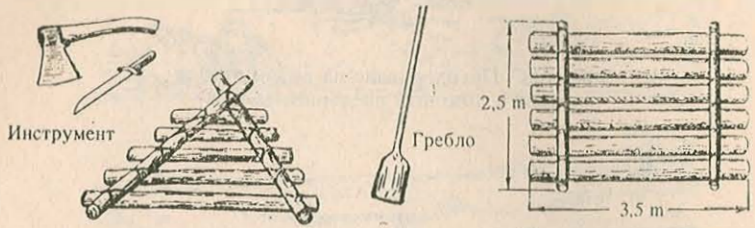

Фиг. 110. Салове за прехвърляне на 1—2 човека

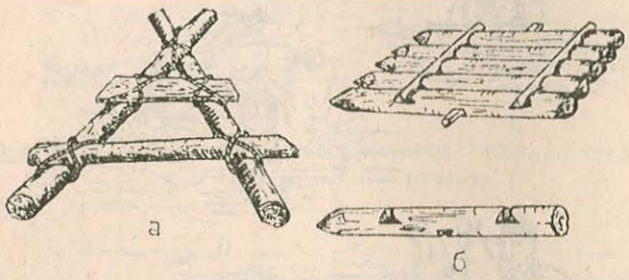

Фиг. 111. Салове за прехвърляне на 1—2 човека

лиращи противогази (апарати) или спортни изолиращи апарати (аквалангн) (фиг. 113 и 114).

При липса на изолиращи противогази (апарати), може да се използват подръчни средства (тръба или лек метал, пластмаса, бамбук или тръстика, която трябва да се държи в устата и да се диша през нея) (фиг. 115).

Освен това може да се използва маска илюминатор (фиг. 116). Маската илюминатор позволява добре да се вижда във водата и е проста по устройство. За скрояване на маската

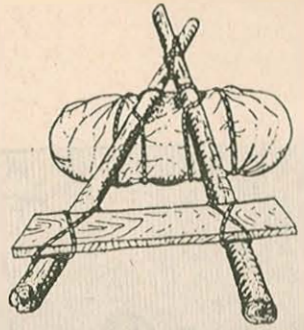

Фиг. 112. Плавателно средство, направено от платнище и напълнено със слама, тръстика и други подобни

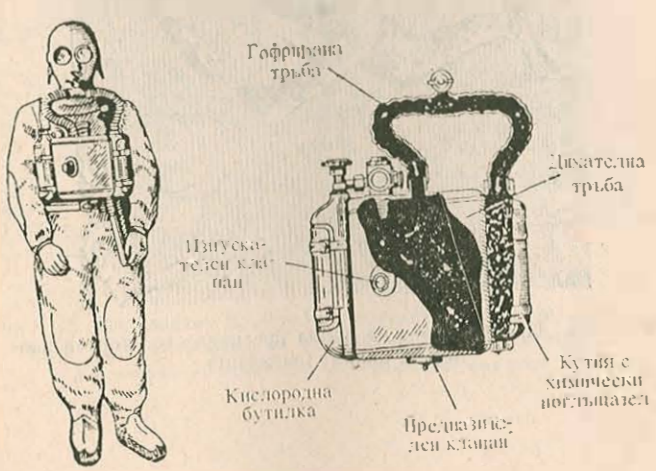

Фиг. 113. Леко водолазно снаряжение

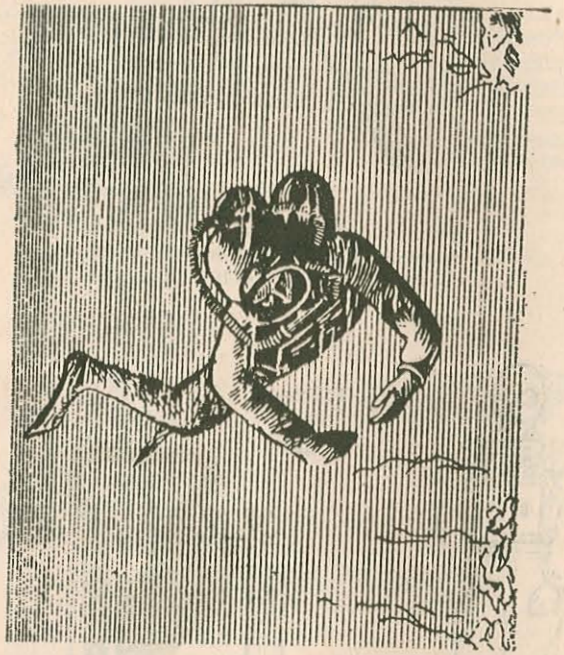

Фиг. 114. Преодоляване на водна преграда със спортен изолиращ апарат (акваланг)

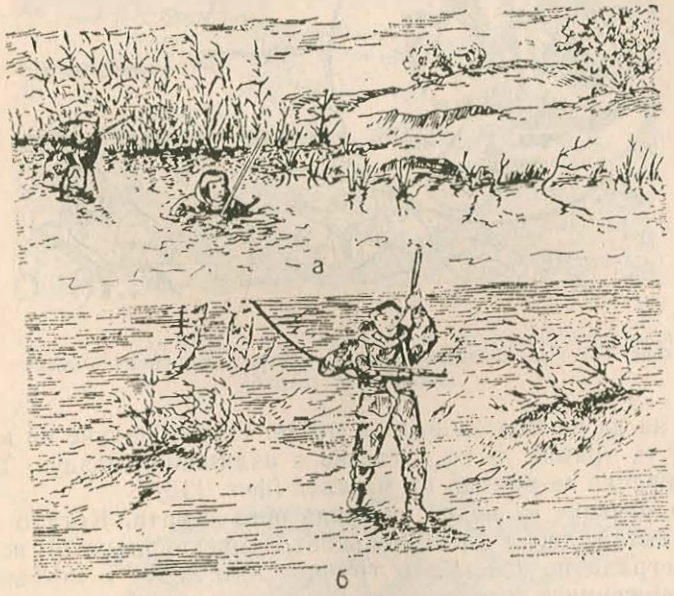

Фиг. 115. Използване на тръби (от тръстика, бамбук, пластмаса) за преминаване на недълбоки реки по дъното:
а — момент на потапяне; *б* — движение под вода

може да се използва автомобилна гума, а за илюминатор плексиглас (нечупливо стъкло). Тръбата може да бъде от дуралуминий или пластмаса, на която се опъва гумена тръба (маркуч) с мундщук, за да се държи удобно в устата. Общата дължина на тръбата зависи от дълбочината на потъването (за да не се залива тя с вода). Маската трябва да приляга плътно към

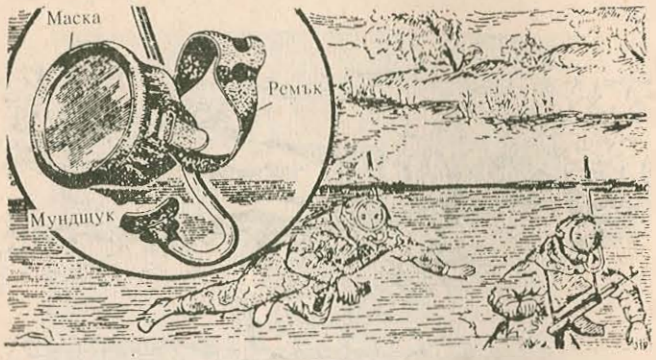

Фиг. 116. Преодоляване на водна преграда със спортна маска илюминатор с тръба

лицето, за да не попада вода в очите. При попадане на вода в тръбата тя трябва да се изтласка с издишания въздух. Тръбата се закрепва за ремъка на маската (фиг. 116).

Преодоляване на водна преграда през зимата. Когато ледът е достатъчно дебел преодоляването (прехвърлянето) на водната преграда не е особено трудно. Ако ледът е по-тънък от 5 cm, движението е възможно само със специални ски, направени от подръчни средства, или с пълзене.

Ските ледоходки може да се направят от тънки дъски. Ските трябва да бъдат дълги около 2 m и широки 10 cm.

Незамръзналите места се преодоляват от разузнавачите на сал от лед или се заобикалят. Салът от лед се изсича с брадва или кол, с размери 2×3 m, и дебелина не по-малко от 30 cm (фиг. 117).

Друг способ за преодоляване на замръзнали водни препятствия е чрез пълзене (теглото на тялото се разпределя на по-голяма площ). Ако ледът е твърде тънък, под тялото трябва да се постави дъска, стълба, тръстикова или сламена рогозка и други (фиг. 118).

Фиг. 117. Сал от лед (за прехвърляне през река, замръзнала само покрай бреговете)

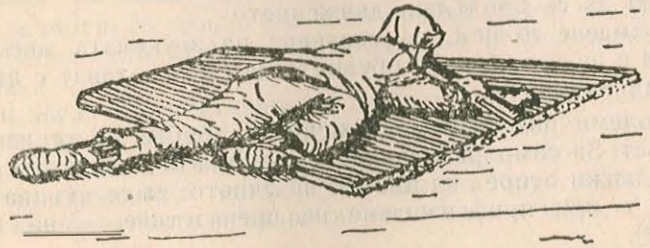

Фиг. 118. Преодоляване на замръзнало водно препятствие с помощта на сламена (тръстикова) рогозка

ПРИДВИЖВАНЕ НА РАЗУЗНАВАЧИТЕ НОЩЕМ

Условията на ограничена видимост (нощ, мъгла, снеговалеж) са най-благоприятни за действие на разузнавачите в тила на противника, тъй като те осигуряват скритост на придвижването и намаляват ефективността на противниковия огън.

От друга страна, при тези условия се срещат редица трудности, а именно:

— рязко се намалява видимостта, затруднява се ориентирането и разпознаването на хората и на местните предмети;

— влошаването на видимостта от своя страна намалява темпа на движението, изисква повишена звукова маскировка и голямо напрежение на зрителните и слуховите органи.

При съвременни условия противникът може широко да използва прибори за нощно виждане, затова разузнавачите трябва да се движат в гъст храсталак, овраг (долина), по време на дъжд, снеговалеж, в мъгла, които намаляват ефикасността на приборите за нощно виждане.

Наличието на противник наблизо по-лесно се установява от място, отколкото в движение. Затова добре е да се правят къси почивки с прослушване. Трябва да се помни, че противникът нощем често стреля сляпо, за да създаде впечатление за боеготовност. Трябва да се определи от коя страна се води стрелбата и внимателно да се заобиколи това място, а ако това е невъзможно, да се изчака до прекратяване на стрелбата и след това да се продължи движението.

При ходене нощем, за спазване на звуковата маскировка понякога е целесъобразно обувките да се намотават с парцали, трева или слама.

На големи разстояния движението трябва да се извършва в цял ръст. За самопредпазване в тъмнината лявата ръка трябва да се движи отпред на нивото на лицето, да се стъпва с цяло стъпало, а при приближаване на препятствие — на пръсти (фиг. 119).

При подхождане към обекта движението трябва да се извършва с навеждане, като се стъпва внимателно на пръсти или се пълзи.

Трябва да се пълзи внимателно, като се опипват с ръце местата, където може да има различни „сюрпризи“ (тел с тенекийки, сигнални мини и други). Признаци за наличие на минно поле могат да бъдат: опънат на повърхността на земята тел; прясно разкопана на квадратчета пръст или сняг; натрупана пръст и пожълтяла трева над местата, където има поставени мини и други.

При движение по хребет или възвишение разузнавачите не трябва да се появяват на фона на небето. В лунна нощ движението трябва да става по сенчестата страна на дърветата, храстите, постройките. Необходимо е да се следи поведението на пти-

Фиг. 119. Придвижване на разузнавачи нощем (стъпване на пръсти и опъната лява ръка напред)

ците и животните, които със своя крясък (шум) могат да издадат не само наличието на противник, но и разположението на групата.

При внезапно осветяване на местността от противника движението трябва незабавно да се прекрати или да се залегне (в зависимост от наличието на укритие). В дъждовно и ветровито време движението трябва да става по-бързо, като се използват благоприятните условия на естествения шум.

ДЕЙСТВИЯ НА ГРУПАТА В РАЙОН НА РАДИОАКТИВНО ЗАРАЗЯВАНЕ

При попадане или преминаване през райони (участъци), които са били подложени на ядрен удар, трябва да се използват индивидуалните средства за противохимична защита, а ако няма такива, тези места трябва да се заобикалят или да се преодоляват бегом. Ако в състава на групата има разузнавач-химик със съответните прибори за измерване на радиоактивно заразяване на местността, предварително трябва да се установи степента на заразяването на местността (участъка), където ще се движи групата. Ако радиацията не надхвърля 50 R/h, набележете маршрута за движение с по-малко ниво на радиация или това направление, което позволява да се преодолява заразения участък за най-кратко време, движейки се перпендикулярно на посоката на вятъра (по възможност). При степен на радиация над 50 R/h незабавно се укрийте в каквото и да е убежище. Използвайте за тази цел пещери, скали, дълбоки падини, оврази. Ако не можете да определите степента на радиация, останете в укритието най-малко 24 h. Напуснете го при крайни нужди.

Изхождайки от това, че местността е силно заразена, радиационно поражение може да предизвикат гама-, бета- и алфа-лъчите. Гама-лъчите са най-опасни, защото предизвикват общи нарушения на организма при облъчване с дози, превишаващи 50 R/h (прилошаване, повръщане, виене на свят, слабост).

В зависимост от дозата на облъчване това продължава от няколко минути до няколко часа. След изчезването на посочените симптоми, вие оставате практически здрав в продължение на няколко дена.

При първа възможност съобщете за състоянието си на лекар.

Бета-лъчите и попаднали радиоактивни вещества по кожата или по слизестите обвивки, предизвикват радиоактивни изгаряния.

Алфа-лъчите са опасни само при попадане на радиоактивни вещества в организма заедно с водата и храната.

След преодоляване на заразения участък трябва да се извърши (ако обстановката позволява) частична дезактивация и санитарна обработка. За тази цел е необходимо преди всичко да се изтърси прахът от облеклото и снаряжението, да се извърши дезактивация на оръжието, да се измият ръцете и всички открити части на лицето, да се изплакне устата. При това трябва да се използва чиста вода, а ако няма такава, чиста кърпа или марля.

ХРАНЕНЕ И СНАБДЯВАНЕ С ВОДА

При самостоятелно пребиваване в район, където е употребено ядрено оръжие, използвайте най-напред за храна продуктите от хранителния запас, тъй като опаковката запазва продуктите от пряко заразяване.

При възможност, попълвайте своите запаси чрез лов и събиране на диворастящи ядливи растения. Уловените животни трябва да се одират грижливо, вътрешностите им да се изваждат, а след това месото да се свари или изпече.

Забранява се да се използват за храна сърцето, черният дроб, далакът и месото, допиращо се до костите.

Плодовете и зеленчуците предварително измивайте и обелвайте. С това ще намалите съдържанието на радиоактивни вещества в тях с 80—90 %.

Водата от откритите водоеми може да съдържа радиоактивни частици. За да се предпазите от заразяване, изкопайте на 30—40 см от брега ямичка, дълбока 40—50 см. Водата, събираща се в нея, дори да е недостатъчно бистра и чиста на вид, е безопасна за здравето след изваряване, или след обработка с таблетки ПАНТОЦИД, или след използване на прибор за очистване на водата (ПОВ-30, ако има такъв в групата).

Водата от подземните водоизточници (извори) може да се пие необработена.

ОКАЗВАНЕ НА САМОПОМОЩ И ВЗАИМОПОМОЩ. ПРОФИЛАКТИКА НА ЗАБОЛЯВАНИЯТА

Здравето е особено важно, когато си откъснат от своите войски в тила на противника и трябва сам да се грижиш за себе си и за своите войници.

За да се избягнат заболявания или да се излекува получена рана (ударено, навехнато), необходимо е да се знаят правилата за лична хигиена, оказване на първа помощ и взаимопомощ.

Единственото средство за предпазване от заболяване е да се поддържа добро физическо състояние и да се предпазва организмът от попадане на микроби.

Не е изключена възможността да се действа на територия, заразена с болестотворни микроби. Освен това може да се заболее от дизентерия, грип, маларня и други.

За предпазване от инфекциозни заболявания, освен спазването на правилата за лична хигиена, е необходимо да се помни следното:

— да не се употребява вода от местни източници, преди да се почисти (чрез преваряване или разтваряне на хлорни таблетки);

— да не се ядат или пият оставени от противника продукти или напитки, докато не се уверим, че те не са заразени;

— да не се общува с местни жители, особено в районите, където има епидемии;

— незабавно да се отделят от тялото вшите се кърлежи, да се използват специални течности против ухапване от комари и други насекоми.

Оказването на самопомощ и взаимопомощ е една от първите дейности при получаването на травми.

СПИРАНЕ НА КРЪВОТЕЧЕНИЕ

При травми, предизвикващи повреждане на кръвоносните съдове, незабавно вземете мерки за спиране на кръвотечението. При слабо кръвотечение, натиснете кървящото място с

кърпа. Поставете стерилна превръзка с малко марля и бинтовайте стегнато. Ако е повреден голям кръвоносен съд, за бързо прекратяване на кръвотечението в зависимост от мястото на нараняването, притиснете с палеца артерията към костта в една от точките, показани на фиг. 120.

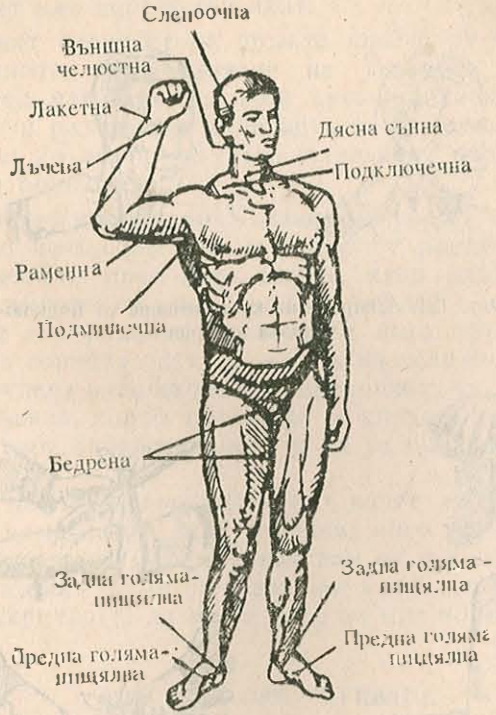

Фиг. 120. Точки за притискане на артериите за спиране на кръвотечение

При нараняване на кръвоносните съдове на рамото и ръката притиснете към костта раменната артерия по вътрешния край на двуглавия мускул, а при нараняване на бедрото и подбедрицата — бедрената артерия към костта на бедрото по вътрешния край на четириглавия мускул.

При нараняване на шията или лицето притиснете сънната артерия към шийните прешлени по вътрешния край на гръдноключичния мускул (фиг. 120).

При нараняване под мишницата или под ключицата натиснете подключичната вдлъбнатина, притискайки подключичната артерия към първото ребро (фиг. 121).

Кръвотечението може да се спре чрез максимално свиване на крайника в ставата и обездвижване, както е показано на фиг. 122.

Фиг. 121. Спиране на кръвотечение от подключичната артерия

Фиг. 122. Спиране на кръвотечение чрез свиване на крайниците

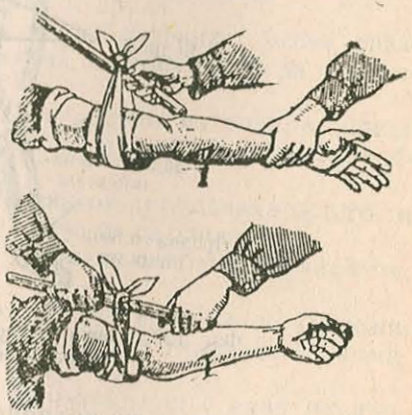

Фиг. 123. Поставяне на усукващ турникет

Най-ефективният начин за спиране на кръвотечението при нараняването на крайник е поставянето на турникет. Притегнете крака или ръката над раната с няколко стегнати навивания на турникета до спиране на кръвотечението. Краищата на турникета закрепете чрез подпъхване на свободните краища под навивките. Ако нямате гумен турникет, използвайте усукващ турникет, направен от кърпа или парче парашутен плат (фиг. 123).

Не поставяйте турникета направо на тялото. Подложете под него бинт или парашутен плат.

Поставеният турникет не дръжте повече от 1,5 h, защото продължителното обезкървяване на тъканите може да ги умъртви. След изтичане на този срок притиснете кървящия съд с пръсти и разхлабете турникета за известно време, за да се възстанови кръвообръщението в ранения крайник (той ще се затопли и порозовее).

Ако кръвотечението продължава, повторно поставете турникета малко по-високо или по-ниско от предходното място.

Кръвотечението през носа спрете, като плътно поставите в ноздрите тампони от памук или от марля.

Поставете пострадалия да седне и леко дръпнете главата му назад. На горната част на носа и на челото поставете намокрена в студена вода кърпа или вързопче с лед или сняг.

Общи правила, които трябва да се спазват при раняване:

— да се спре кръвотечението и да се предпази раната от замърсяване;

— да се използва превързочният пакет, за да се превърже раната; ако няма пакет, да се използва чист парцал или кърпа, които предварително се изваряват или се държат над пламък;

— да се вземат мерки за създаване удобство на ранения (да се занесе в укритието, да му се даде да пие вода (чай) и да се покрие).

ДЕЙСТВИЯ ПРИ СЧУПВАНЕ

Счупване на крайници. Признаци — силна болка, подпухналост (хематом), изменение на формата на крайника, нарушаване на функциите му.

Поставете незабавно пострадалия да легне на земята, успокойте го, дайте му обезболяваща таблетка (аналгин, промидол). Обездвижете повредения крайник. Най-ефективно средство за обездвижване на счупения крайник са шините. Можете да ги направите от пръчки, сплетена тръстика и от други подръчни материали.

Запомнете следните правила за поставяне на шините:

— шината трябва задължително да обхваща ставите над и

под мястото на счупване, а при счупване на бедрото — всички стави на крайника (фиг. 124);

— не трябва да се поставя шината направо върху голо тяло;

— при открито счупване, преди да се постави шина, трябва да се почисти раната, ако е замърсена кожата около нея, да се намаже с йод и да се постави стерилна превръзка.

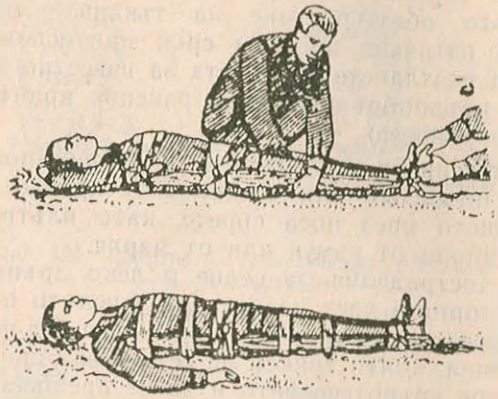

Фиг. 124. Поставяне на шина на бедро

При счупване на раменната кост, ако няма подръчни средства, трябва просто да се привърже ръката с бинт към тялото, като предварително се постави под мишницата топка от парашутен плат, трева или друго подходящо средство.

При това ръката трябва да бъде сгъната в лакетната става под ъгъл 90°, а китката да бъде обърната с дланта към гърдите (фиг. 125).

Счупеният крак може да привържете към здравия.

Счупване на ребра. Признаци — резки болки, усилващи се при дишане и при кашляне.

Поставете стегната превръзка на гръдния кош и дайте обезболяваща таблетка.

Счупване на гръбначния стълб и на тазовите кости. Признаци — при счупване на шийната област на гръбначния стълб с повреда на гръбначния мозък настъпва разстройство на чувствителността и на движенията (парализа), пострадалият не може да движи крайниците си и не чувства допирането до кожата.

Главният признак за счупване на таза е, че пострадалият не само не може да става и да сяда, но дори не може да се обърне на хълбок или да повдигне крака си.

Поставете пострадалия на равна и твърда повърхност.

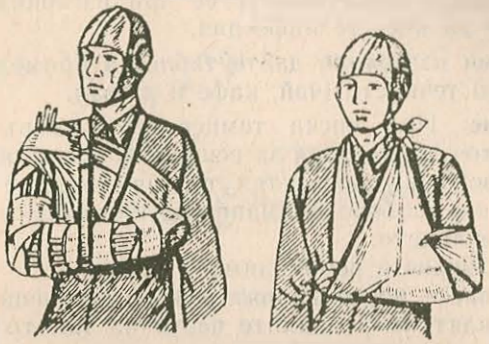

Фиг. 125. Поставяне на шина на рамото

Осигурете му пълен покой. Дайте обезболяваща таблетка. Пострадалият може да се пренася само на равен щит (носилка).

Вътрешни повреди на черепа. Признаци — кръвотечение от носа, ушите и устата, изпадане в безсъзнание. Осигурете пълен покой на пострадалия. На откритите рани поставете стерилни превръзки.

Навяхване. Признаци — рязка болка в ставите и пълна невъзможност да се движи тази става, видимо изменение на формата на ставата в сравнение със същата става на другия крайник.

Осигурете неподвижност на крайника с помощта на превръзка или шина, както при счупване. За намаляване на болката дайте обезболяващо средство.

Натъртване и разтягане на сухожилия. Признаци — силна болезненост, появяване на подпухналост (хематом) на засегнатото място. Поставете стегната превръзка.

Премазване. Вдигнете крайника и го поставете в покой. Периодично поставяйте студени компреси, за да предотвратите загряването и усилите охлаждането. При рани поставете превръзка.

Изгаряне. Изгарянията могат да бъдат от слънцето, светлинно излъчване на ядрен взрив, огън или от пожар. Във всички

случаи е необходимо първо да се изгаси горящото облекло върху тялото, да се пренесе пострадалият на безопасно място, да се намаже изгореното място с мас или със заместител (който може да се приготви, като се свари кора от дъб или кестен), след което да се постави превръзка.

Не пробивайте появяващите се при изгаряния мехури, защото можете да внесете инфекция.

При големи изгаряния дайте таблетка промедол и по-голямо количество течности (чай, кафе и други).

Измръзване. При ниски температури измръзването представлява постоянна заплаха за всички, които се намират на открито. При всички условия тялото трябва да се запази топло като се обръща особено внимание на краката, ръцете и откритите части на лицето.

При измръзване е необходимо:

— да се внесе пострадалият в топло помещение (укритие) и да се затоплят измръзналите части на тялото в топла вода (30—40 °С);

— да не се разтрива замръзналото място със сняг;

— пострадалият да пие нещо горещо.

Отравяне с въглероден окис. За човек, който е бил изложен на силен студ, желанието да се стопли и да се намира на топло понякога надделява над здравия разум. Трябва да се помни, че всяко гориво в лошо вентилирано скривалище за половин час може да създаде опасно количество въглероден окис.

Ако няколко души спят в закрито затоплено скривалище, то един човек трябва да бодърства и да следи дали няма да се появят признаци на отровен газ (главоболие, сънливост). Ако има признаци, преди всичко трябва да се отстрани източникът за образуване на въглероден окис (да се отвори скривалището, за да влезе чист въздух). Отровените трябва незабавно да се изнесат на чист въздух, да се разкопчеят дрехите и при спиране на дишането да се извърши изкуствено дишане (фиг. 126).

При възстановяване на дишането дайте на пострадалия да пие силен чай или кафе.

Помощ на удавници. Пострадалият трябва да се извади от водата, да се почистят устата и носът му от нечистотии. С натискане на корема и гърдите, както е показано на фигурата, да се отдели водата от корема и дробовете (фиг. 127), след което да се извърши изкуствено дишане.

Помощ при поява на температура. Температурата се появява с чувство на студено и топло, тръпки и гореща кожа. Високите температури са съпроводени с болки в главата, кръста и

с бълнуване. Първа помощ се оказва като се постави студен компрес около гърдите (намокрено и изстискано парче плат, риза или друго бельо). Ако болният има тръпки (тресе го), трябва да го обвием в някаква завивка, платно, платнище, парашут и други подобни. За по-добро загряване поставяме при краката тухла или камък, нагрети на огъня.

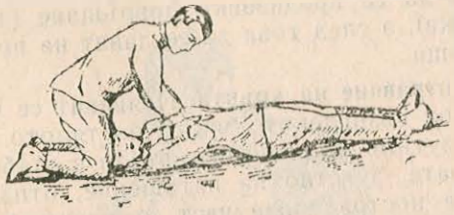

Фиг. 126. Изкуствено дишане

Фиг. 127. Отделяне на водата от корема на пострадалия

Помощ при изтощение. Изтощението е причинено от необичайно напрежение, студ, болест, несигурност, страх и нервност. Проявява се чрез равнодушие, слабост, дори загуба на съзнание. Пострадалият е блед, студено му е, има бърз, но слаб пулс, има нужда от пълна неподвижност, топлина и спокойствие. Ако е в съзнание, може да му се дава известно количество алкохол или разтвор от сол и захар.

Помощ при ужилване. Ужилването от насекоми се среща много често. Болката и отокът се успокояват като се поставят студени компреси с чиста вода.

Помощ при отравяне с гъби. Отравянето с гъби възниква под въздействието на особена отрова, която се среща в някой от тях. Признаците на отравяне се появяват около 6—12 h след изяждане на гъбите и се изразяват в стомашни и чревни разстройства (повръщане, болки в корема и диария) и нарушения в нервната дейност (спазми, загуба на съзнание до спиране на дишането и на сърдечната дейност). Необходимо е колкото се може по-бързо да се предизвика повръщане (чрез пъхане на пръстн под езика), а след това да се дават на пострадалия животински въглища.

Помощ при отравяне на кръвта. Появяват се червени линии, конто тръгват от възпаленото място по тялото. Получават се и болезнени подутини на лимфните възли в слабините, под раменете и на врата, чувство на изтощение, отпадналост и тежест. Поставете пострадалата част нависоко и превържете с влажна превръзка. Правете промивки с топла сапунена вода или чай от лайка. При необходимост с изварен нож отворете възпаленото място и се погрижете да изтече гнойта (потърсете лекарска помощ, ако условията позволяват).

Помощ при възпаления (цирей, абсцес). Не драскайте върху болното място и не го натискайте. Освободете мястото от стегнатите дрехи. При необходимост поставете хлабава превръзка. В началния стадий на възпалението поставяйте студени компреси. Пострадалата част дръжте нависоко и спокойно (ако е възможно). При по-късен стадий правете горещи компреси и то с каша (от вряли картофи, растения) като ги поставяте върху болното място. Оставете превръзката дотогава, докато възпалението започне да преминава от само себе си, както и да изчезва гнойта. Особено опасно е възпалението на лицето.

Помощ на поразени от гръм или ток:

— преди всичко е необходимо да се откъсне пострадалият от източника на ток, като за това се използва сухо дърво (ако няма гумени ръкавици);

— да се извърши изкуствено дишане.

ДЕЙСТВИЯ ПРИ СПИРАНЕ НА ДИШАНЕТО

При спиране на дишането поставете пострадалия на гръб, почистете устната кухина и носоглътката от слуз и кръв, разхлабете колана и яката и незабавно започнете да правите изкуствено дишане.

Техника на изпълнение на **изкуствено дишане по метода „уста в уста“.** Максимално издърпайте назад главата на пострадалия. Затова подложете дясната си ръка под тила, а с лявата хванете главата в областта на темето. За да запазите това положение, подложете под рамената на пострадалия навити дрехи. След това с една ръка задържайте главата отметна-

Фиг. 128. Изкуствено дишане по метода „уста в уста“

та назад, а с другата натискайте брадата. Поддържайте устата полуотворена. Дълбоко поемете въздух и обхващайте със своите уста (през бинт, марля) устата на пострадалия, издишайте въздуха в неговите дробове (фиг. 128).

Щом като гръдният му кош се разшири, прекратете издишването, за да се извърши пасивно издишване. Издишването на въздух в устата на пострадалия да се прави 12—14 пъти в минута.

При липса на пулс, редувайте изкуственото дишане с косвен масаж на сърцето. За целта поставете една върху друга дланите си на долната третина на гърдите и натиснете силно. След всяко издишване на въздуха „уста в уста“ извършете 4 натискания на гърдите с интервал 1 s.

След възстановяване на дишането непременно загрейте пострадалия с каквито и да са допустими средства.

Подложете на тила или под краката грейка с топла вода, нагрети камъни и други. Изкуственото дишане трябва да се прави до появяване на самостоятелно дишане или до явни признаци на смърт (вкоченясване, трупни петна).

Действия при припадане. Признаци — загубване на съзна-

ние и рязко пребледняване на лицето, появяване на студена пот по лицето и ръцете.

Незабавно поставете пострадалия така, че главата му да бъде по-ниско от тялото. Разкопчайте яката и отпуснете колана на панталона. Дайте му да подиша нишадърен спирт. Под краката му сложете импровизирана грейка. След идване в съзнание му дайте горещо питие.

Действия при остри чревни заболявания. Признаци — болки в стомаха, повръщане, разстройство.

Въздържайте се от поемане на храна в продължение на 1—2 денонощия. Изпийте 1—2 l топла вода. Вземайте левомицетин по една таблетка на 4 h до изчезване на признаците на болестта.

ПРОФИЛАКТИКА И ЛЕЧЕНИЕ НА ЗАБОЛЯВАНИЯ ПРЕЗ ЗИМАТА

Преохлаждане. Вземайте всички мерки за предпазване от преохлаждане на организма. Помнете, че при овлажняване на дрехите техните топлоизолационни свойства намаляват значително. Преди изпълнение на физическа работа (пренасяне на товар, изграждане на убежище) съблечете част от дрехите, разкопчайте яката и маншетите, за да намалите потоотделянето.

При появяване на неприятни усещания в крайниците (бодежи, изтръпвания) с активни движения възстановете нормалното кръвообръщение.

Снежна слепота. Тя е своеобразно изгаряне на слизестата обвивка на очите от отразените от снега ултравиолетови лъчи. Признаци на заболяването са чувството за наличие на пясък над клепачните, режещи болки, обилно сълзене, временно загубване на зрението.

Тъмната превръзка на очите и студените компреси лекуват заболяването за 2—3 дена. Снежната слепота се предотвратява лесно чрез защитаване на очите с очила светлофилтри (с тъмен зелен и кехлибарен цвят).

Ако нямате, направете си импровизирани защитни очила от парче дърво, картон, ивици тъмна материя с тесни прорези или точковидни отвори. Помнете, че постоянно трябва да носите очила — не само в слънчево, но и в облачно време. При облачно небе опасността от заболяване не намалява, тъй като в разсеяната светлина предметите не дават сянка. Това налага да се напряга зрението и се създават условия за „изгаряне“ на очите.

ПРОФИЛАКТИКА НА ЗАБОЛЯВАНИЯ В РАЙОНИ, СХОДНИ С ТАЙГАТА

За защита от комари, мушици и други, намазвайте откритите части на тялото, лицето и шията с течността ДЭТА, намираща се в пакета за оцеляване.

Може да намажете кожата с тънък слой глина, която изсъхвайки, образува тънка коричка, защитаваща надеждно кожата от ухапване.

Стегнете ръкавите на дрехите в китките и закопчайте добре яката, за да възпрепятствате проникването на насекоми под дрехите.

За да изпъдите насекомите от укритието, съберете горящи въглени от огъня в консервена кутия, в кутийка от антечката или на парче дебела кора и ги покрийте с влажен мъх. Почакайте убежището да се напълни с дим, а след това го проветрете, размахвайки парче плат от парашута или дрехите. Димящата кутия поставете пред входа откъм заветрената страна, за да може димът да пропъжда насекомите, а в същото време да не попада в убежището.

Пазете се от кърлежи, широко разпространени в гористите райони. Те са преносители на опасни заболявания.

Не по-рядко от 2 пъти на ден оглеждайте грижливо гънките на дрехите си и откритите участъци на тялото.

Не откъсвайте вплелия се кърлеж, а го намажете с йод и го изгорете с цигара, след което той сам ще падне. Раната задължително намажете с йод. Хоботчето, останало в кожата, отделете с игла или карфица, предварително обгорени в огън.

Ако случайно сте смазали кърлеж, грижливо измийте ръцете си. Без да сте измили ръцете си, в никакъв случай не пипайте очите си и слизестата повърхност на носа.

ПРОФИЛАКТИКА И ЛЕЧЕНИЕ НА ЗАБОЛЯВАНИЯ В ПЛАНИНАТА

Най-характерно за планинските условия е заболяването, предизвикано от разредения въздух, наречено планинска болест. За развитието на този тип болест допринасят преумората, нервното напрежение, гладът и т. н.

Признаци на планинската болест са бързото уморяване, задъхването, отслабването на паметта, главоболието, кръвотечението от носа, понякога повръщането. При появяване на те-

зи признаци незабавно трябва да се направи почивка, добре да се отдъхне и да се поеме топла храна.

От медикаментите може да се препоръчат средства против главоболие, намиращи се в аптечката на пакета за оцеляване.

При влошаване на общото състояние постарайте се да ускорите спускането. С намаление на височината тези явления постепенно ще отслабнат и напълно ще изчезнат на височина 2000—1500 m.

За предпазване от слънчеви изгаряния намажете кожата с крем или превържете лицето си с марля. За избягване на снежната слепота задължително носете очила светлофилтри.

Запомнете, че във високите планини при кислороден глад понякога възникват състояния на безразличие, или обратно, на повишена възбудимост.

Организирайте взаимен контрол за поведението и състоянието на членовете на групата, за спазването на правилата за движение в планината, за носенето на светлофилтрите, ръкавиците и т. н.

ПРОФИЛАКТИКА И ЛЕЧЕНИЕ НА ЗАБОЛЯВАНИЯ ПРИ ТОПЛИНЕН И СЛЪНЧЕВ УДАР

Най-голямата опасност през горещите летни дни са слънчевите лъчи и високата температура на въздуха. През деня постоянно стойте на сянка, ограничавайте физическата дейност, не приемайте храна, особено месна и солена.

Никога не се събличайте напълно, даже и на сянка стойте облечени. Разпуснете само колана на панталона, яката и маншетите. При ограничен запас от вода пийте само при силна жажда порции по 50—70 g. Изплаквайте устата, преди да преглътнете. Ако има достатъчно вода, пийте докато утолите жаждата.

Топлинен удар. Той е болезнено състояние, предизвикано от прегряването на организма под влияние на прекомерната топлина на външната среда.

Топлинният удар се получава в най-горещото време на денонощието. При леки форми се наблюдава обща отпуснатост, главоболие, гадене. Дишането и пулсът са учестени, зениците са разширени, температурата на тялото е все още нормална. При поразяване със средна сила всичките тези признаци са изразени по-силно. Освен това се наблюдава краткотрайна загуба на съзнание. Температурата на тялото се повишава до 39—40 °C.

Тежка форма на топлинния удар се развива внезапно. При това отначало се появяват симптоми за заболяване на нервната система — бълнуване, халюцинации, гърчове, дълбоко безсъние.

Дишането става повърхностно и учестено. Пулсът достига 120—140 удара в минута. Лицето, отначало почервеняло, става бледо със синкав оттенък. Кожата е суха и топла. Температурата се повишава до 40—41 °C.

Помощ се оказва бързо и енергично. Пострадалият се поставя на сянка и се съблича до пояса. Ако има достатъчно вода лицето и тялото му се изтриват с мокра кърпа. Тялото се напръсква с вода, като бързо се вее с кърпа, за да се усили ефектът на охлаждане чрез изпарение. Тялото и крайниците енергично се разтриват, за да се подобри кожното кръвообръщение.

Слънчев удар. Той е болезнено състояние, предизвикано от прякото въздействие на слънчевите лъчи върху главата.

Отначало се появява усещане за разкъртване, главоболие, виене на свят, разстройство на зрението, шум в ушите, понякога гадене и повръщане. Температурата на тялото се повишава до 38—39 °C.

При продължително въздействие на слънчевата радиация всички неблагоприятни явления се усилват. Температурата на тялото може да се повиши до 40—42 °C. Настъпва загуба на съзнание.

За оказване на помощ, преди всичко пренесете пострадалия на сянка. С всички възможни средства охладете тялото и главата (влажен компрес, изтриване на тялото с вода и други).

Опасна фауна. В планинските и пустинните райони често се срещат отровни змии — ефа, кобра, пепелянка, щитомордник, усойница и други (фиг. 129).

По време на преходи бъдете внимателни, за да не настъпите змия. Проявявайте предпазливост, когато оглеждате пукнатините в скалите, камъните и дупките на гризачите. В тях често се срещат змии. При неочаквана среща със змия спрете. Дайте й възможност да отпълзи. Не я преследвайте. Ако змията проявява агресивност, не се бавете, нанесете й силен удар по главата, а след това я доубийте.

При ухапване от отровна змия не се препоръчва поставянето на превръзка. Всяка раничка разрежете кръстообразно на дълбочина 5—7 mm. Ако в устата и на устните си нямате пук-

натиш или раничка, внимателно и напълно изсмучете отровата и я изплюйте. Обездвижете крайника с шина, както при счупване и дайте на пострадалия колкото може повече вода, кафе или чай.

В пустините често се срещат отровни паяци, скорпиони и стоножки.

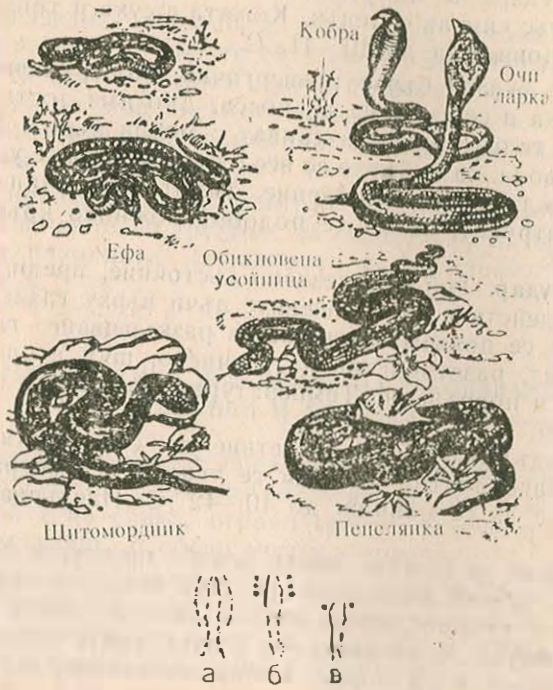

Фиг. 129. Отровни змии

За да избегнете ухапването им, внимателно изтръскайте дрехите и обувките си, преди да ги облечете или обуете. Ако откриете върху себе си скорпион или паяк, изхвърлете го с рязко движение на ръката или с чукане с пръст.

При ухапване от отровни паяци и скорпиони вземайте мерки за оказване на помощ, както при ухапване от змии.

ТРАНСПОРТИРАНЕ НА РАНЕНИ

За да можете да пренесете ранения колкото се може по-бързо от застрашения район и да го спасите е необходим транспорт. В случай на нараняване, заболяване, обезсилване и други подобни болният може да бъде пренесен на малко разстояние. Начините на носене са:

Носене близо до тялото. Прилага се с при леко ранени, особено в краката и стъпалата.

Пожарникарско носене. За тежко ранени, които все още са в съзнание. Болният е прихванат с едната ръка през гърба, а с другата под бедрата.

Носене на кръст. За ранени, които могат да помагат и особено да балансират тежестта.

Носене на рамо. Прилага се при тежко ранени, които не могат да помагат (удавени, изпаднали в безсъзнание). Този начин на носене е най-удобен, спестява сили, може да се ходи дълго време. Може да се върви крачка по крачка или по-бързо.

Носене на хълбок. За леко ранени или изтощени.

Влачене по гръб. Прилага се при тежко ранени с нараняванията по тялото.

Влачене за врата. Транспортиране на леко ранени (стъпала, бедра).

Хващане за рамото. Бързо скриване от зоната на опасността в прикриване на всички неспособни за движение ранени. Двама души дърпат ранения за гърба, като го хващат за рамото и го влачат със себе си. Същото може да се изпълни и с бавно пълзене.

Седящо транспортиране. Прилага се при спокойно положение, като нормален транспорт при леко ранени, но неможещи да се движат хора. Двама души се хващат за ръцете, раненият сяда върху тях и обхваща с ръце раменете на носачите.

Носене при транспортиране. Нормален начин за носене, докато се направи носилка, положението е спокойно. Раненият се носи от двама души за краката и раменете.

Влачене върху одеяло (платнище). Раненият се поставя да легне върху платнище или одеяло и се изтегля бързо от двама души настрани.

ПОМОЩЕН ТРАНСПОРТ

За по-бързо транспортиране е необходимо да се направи помощна носилка.

Помощна носилка. Вземат се две дълги пръчки, напряко се поставят няколко по-късо. Отгоре се поставят няколко клона от елха, под главата също се поставя клон или трева.

Носилка за спешна помощ. Върху две пръчки се слага платнище или се закопчава яке, което се напълва с клони или трева за възглавница. За същата цел може да се използва и одеяло с ширина на тялото, което се поставя върху пръчките. Желателно е краищата да висят, за да не може да се измъкне.

Седящо носене. Двама души носят леко ранения или болния върху пръчки за сядане. Ако раненият е много слаб и изтощен, гърбът му се подпира от една по-дълга пръчка, която преминава над гърбовете на носачите, които със свободните ръце придържат пръчката.

Помощна шейна. Може да се приложи в блата, при сняг, в равни местности от всякакъв вид. Желателно е да се направи добър плъзгач. Шейната трябва да се дърпа от двама души. Мястото за лягане да се преплете с клони. За придържане на ръцете да се използват две пръчки под мишниците, а за краката — поставена напряко пръчка, така че да предотврати изпадането. Дръжката за дърпане да се направи от дърво.

Носилка. На два клона се изсичат малките клонки и се завързват напряко малки пръчки. Оборудването е подобно, като при помощната шейна. Предимството на тази носилка е, че е по-мека.

Опора за ходене. Служи на все още способния да върви сам ранен или болен. Вземат се две пръчки, по средата се завързва още една напряко на ширината на тялото, която болният използва за подпиране на горната част на тялото и на която може да се подпира и на мишници. Двата края на пръчките се носят от двама души.

Опора за влачене. На двата края на две тънки, но здрави пръчки се връзва лента с широчина на тялото, която се поставя през тялото на болния и здравия. По този начин се улеснява ходенето на болния. По-добре е да се използват тънки пръчки вместо въжета, които предизвикват повече от пренъване и спомагат за по-бързо придвижване.

ЧАНТА ЗА ОЦЕЛЯВАНЕ В ЕКСТРЕМАЛНИ УСЛОВИЯ — ЧОЕУ-1

(Вариант)

Чантата за оцеляване е изработена от непромокаем брезентов плат и е приспособена за носене на колана от боеца или да се прикачи към раницата му.

Чантата за оцеляване е с преградки, което подпомага нуждаещия се да вземе по най-бързия начин необходимата вещ или лекарство, които са му нужни в момента. Тази чанта е индивидуална и се носи при изпълнение на задачи в бойна обстановка. Тя съдържа четири пакета.

Пакет № 1

(Спомагателни средства)

1. Ветроупорен кибрит — 2 кутийки, които никога не са достатъчни. Всяка кутийка е херметически изолирана в полиетиленова торбичка със силикагел. Много по-лесно е да се използват кибрити отколкото да се запали огън по други методи, но трябва да се използват само при нужда.

2. Увеличително стъкло.

С него може да се запали огън от директни слънчеви лъчи, което е по-лесно, отколкото ако се наложи да се търсят подпалки.

3. Кремък с назъбен секач.

Кремъците работят надеждно и когато е дъждовно. Те са годни за запалване на огън дълго след като е изчерпан кибритът.

4. Свещ — 2—3 броя (зависи от големината им).

Неоценима колкото за запалването на огън, толкова и като източник на светлина.

5. Гориво.

Сух спирт за горене — 1 кутия. Използвайте таблетките пестеливо, когато не е подходящ огънят от дърва. Те са отлично средство за разпалване.

6. Фенерче с литиеви батерии.

Малко фенерче с формата на молив. Дръжте батериите вътре в него, но обърнете последната така, че ако случайно се включи, батериите да не се изтощят. Литиевите батерии траят продължително време.

7. Бета-светлина.

Кристал, излъчващ светлина, с големина на малка монета, но идеален за четене на карта през нощта. Полезен за примамка на риба и жаби през нощта. Скъп, но винаги траен.

Всички тези вещи са опаковани потделно в изолиращи опаковки и са поставени в пакет с цифр под № 1.

Пакет № 2

1. Компас течен — 1 бр.

2. Игли и конец — няколко игли, включително една с много голямо ухо, която може да бъде вдяната с жила и груби конци. Масурче със здрав конец — 2 бр.

3. Нож (специален) — 1 бр.

Един нож е ценна придобивка в ситуация на оцеляване. Сериозният пътешественик винаги носи такъв със себе си.

Ножът е много здрав, с добра ключалка. Острието е с универсални предназначения. То ще върши всички вероятни задачи ефикасно и удобно — от рязането на дърва до дрането на животни и приготвяне на зеленчуци. Ако загубите този нож, вашата дейност ще се затрудни. Затова го носете на колана, след като го извадите от чантичката, той е приспособен за това.

4. Сгъваеми прибори за храна — вещи, които създават определен лукс и комфорт в екстремална ситуация — един комплект вилица и лъжица.

5. Риболовни принадлежности комплект — 1 бр.

В кутийката има всичко необходимо за риболов. Помнете, че малката кукичка ще хваща малки и големи риби, докато голямата кука ще хваща само големи. Шнурът е по-дълъг, за да го използвате и за ловене на птици.

6. Жица за капан — тя е месингова и има дължина 2 m. Надеждна е за капани и би могла да реши много проблеми при оцеляването.

7. Няколко гвоздея и безопасни игли.

8. Чувал за оцеляване — голям полиетиленов чувал с размери 200×100 cm, който е животоспасяващ в студ. При бедствие, влезте в него, за да намалите загубата на топлина. Въпреки влагата от кондензацията ще ви бъде топло.

9. Манерка за вода и канче за храна.

10. Храна — приготвена по специален начин, за да бъде малко обемиста — 3 дажби.

11. Питейни запаси — нищо не възстановява духа така, както едно питие. Опаковките са чай на прах, пакетчета мляко, кафе и захар.

Запомнете! Чаят задоволява жаждата — кафето я усилва!

12. Часовник.

Пакет № 3

(Използва се в краен случай или когато сте убедени, че сте в нашия тил)

Средство за сигнализация

1. Огледало отражател — правилата за използване са написани на обратната му страна.

2. Флуоресцин — в херметически пакет с шнур за отваряне при използване. При разпръскване на пакета и хвърлянето му във вода се образува флуоресциращо петно с оранжев цвят, което може да бъде открито от аварийно-спасителен самолет (вертолет).

Когато парашутистът е със спасителна авиационна жилетка, пакетът с флуоресцин е подлепен към нея и с него се действа съгласно указанията в паметката.

3. Обозначаваща повърхност.

Ивица или парче флуоресцентен материал с размери 0,3×2 m — 2 бр., за привличане на вниманието при аварийна ситуация.

4. Сигнални патрони — използват се за даване на сигнали на търсещи самолети (вертолети) или земни спасителни групи, както през деня, така и през нощта.

Патронът ПСД-30 образува при горенето си кълбо оранжев дим и се използва през деня. Светлинният сигнален патрон ПСН-30 при изгаряне дава ярка светлина, която се вижда през нощта на голямо разстояние.

Комбинираният светлинен патрон ПСНД-30 има двустранно действие: единият край дава кълбо оранжев дим, а другият — оранжева светлина. Правилата за използване на всеки от сигналните патрони са описани върху тях.

Пакет № 4

(Лекарствени средства)

Еритран (по 0,2 g) — взема се при нараняване, неразположение и повишена температура по 1 таблетка 3—4 пъти дневно.

Кодтерпин — взема се при кашлица по 1 таблетка 3—4 пъти дневно.

Кофенал — употребява се за поддържане недостатъчната сърдечно-съдова дейност, при преумора и главоболие по 1 таблетка 2—3 пъти в денонощието.

Пирамидон (по 0,30 g) — употребява се при главоболие и повишена температура по 1 таблетка 3 пъти в денонощието.

Лидол (със захар — по 0,025 g) — взема се по 1 таблетка 3 пъти в денонощие при травми, наранявания, обгаряния, които са съпроводени със силни болки.

Аерон — приема се за предотвратяване и лечение на въздушна и морска болест. При първите признаци на заболяването се вземат 2 таблетки, а по-нататък по 1 таблетка 2 пъти дневно.

Понтоцид — препарат за обеззаразяване на водата. За 1 манерка 1 l е нужна 1 таблетка. При замърсена вода дозата се удвоява. 30 min след разтварянето на таблетката, тя може да се пие.

Йодова тинктура (5 ампули) — използва се за намазване на рани, порязвания и други.

Анкерпласт (4×8 cm) — 4 бр.

Ампули амоняк (по 1 ml) — 2 бр. При изпадане в шоково състояние се поднася до носа на пострадалия.

Нифоцингел (туби по 18—20 g — 1 туба) — за намазване на обгорели места по тялото.

Личен превързочен пакет и сгъваема миниатюрна шина — 1 бр.

Към пакет 4 е приложена паметка как да се ползват лекарствените средства, а също така са взети мерки против овлажняването им.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Авторският колектив не пожелава на никого да изпада в екстремални условия, но все пак като има пред вид, че в бойна обстановка може да се стигне до непредвидими ситуации в настоящото издание се постара да даде някои основни съвети за оцеляване.

Описаните начини за действие може успешно да бъдат приложени както от отделен войник, така и от група, самостоятелно изпълняваща задачите си.

В екстремални условия не бива да се мисли за разкош и домашен уют, но сме длъжни да направим всичко възможно за осигуряване на елементарни условия за живот и дейност. Запазването на самообладание и в най-сложни условия на обстановката е най-сигурният гарант за успех. Винаги, когато в дейността си прилагаме творчество и военна хитрост, трябва да бъдем убедени, че ще излезем невредими и ще избегнем опасностите.

Действията на отделния войник или на групата в тила на противника, където има вероятност той да ни разкрие, следва да се провеждат при най-пълно спазване на мерките за маскировка.

Умението да се ориентира на местността и правилно да прогнозираме времето в най-голяма степен ще помогнат да вземем правилно решение за по-нататъшни действия сред природата. В зависимост от средствата, с които разполагаме и които можем да си набавим от местността, в която се намираме, трябва да решим какво жилище да си устроим, как да осигурим вода и храна, как да действаме, за да се предпазим от наранявания и болести, как да си оказваме взаимопомощ и самопомощ, как да се лекуваме и т. н.

Предложеният вариант за осигуряване на войника (групата) при нужда с чанта за оцеляване в значителна степен улеснява дейността в екстремални условия и създава увереност за успешно излизане и от най-сложната ситуация.

Изданието е ценен практически наръчник за всички категории военнослужещи.

Практическите съвети за осигуряване на вода, храна, огън и т. н. могат да се прилагат и в гражданския живот.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД 3

ДА МОЖЕШ ДА ОЦЕЛЕЕШ 5

ДЕЙСТВИЯ НА ГРУПАТА ПРИ ПОПАДАНЕ В ТИЛА НА ПРОТИВНИКА 8

ДЕЙСТВИЯ НА РАЗУЗНАВАЧА СЛЕД ПРИВОДНЯВАНЕ 10

ИЗПОЛЗВАНЕ НА СРЕДСТВА ЗА СВРЪЗКА И СИГНАЛИЗАЦИЯ . . 11

Използване на радиосвръзка 11
Използване на визуална сигнализация 12

ОРИЕНТИРАНЕ НА МЕСТНОСТТА БЕЗ КАРТА И КОМПАС 16

Ориентиране по Слънцето 16
Определяне посоките на света с помощта на часовник 17
Ориентиране по звездите 17
Ориентиране по Луната 18
Ориентиране по Млечния път 19
Ориентиране по други признаци 20

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ВРЕМЕТО 20

Индикатори на дивата природа 22
Народна метеорология 23

ПРЕБИВАВАНЕ СРЕД ПРИРОДАТА 25

Построяване на временни жилища 29
Избиране на място за укритие в гора 30
Построяване на жилища през зимата 31
Различни начини за прикрепяне на свещи за осветление. Импровизирано газениче и борина 38
Добиване и разпалване на огън 47
Осигуряване на вода 47
Видове огнища и приготвяне на храна 57
Напитки 65
Супи 71
Ястия от животни и растителни продукти 72
Храни, използвани в сурово състояние 72
Хранене 76
Определяне годността на отделни видове хранителни продукти . . 76

Резервни храни 85
Лов 87
Откриване на дивеч 87
Следи и знаци 93
Следи от храна 93
Следи от изпражнения 94
Следи от разравяне 95
Подушване и миризми 96
Дупки и хралупи 96
Опасност от преносители на зарази 96
Опасни конфликти 97
Различни видове работа сред природата 97
Видове възли и работа с въже 98

ПРЕХОДИ 98

Придвижване в гора 104
Придвижване в планина 105
Придвижване по планински хребет 107
Придвижване по планински склонове 107
Преодоляване на водни прегради 108
Придвижване на разузнавачите нощем 111

ДЕЙСТВИЯ НА ГРУПАТА В РАЙОН НА РАДИОАКТИВНО ЗАРАЗЯВАНЕ 124

Хранене и снабдяване във вода 126

ОКАЗВАНЕ НА САМОПОМОЩ И ВЗАИМОПОМОЩ. ПРОФИЛАКТИКА НА ЗАБОЛЯВАНИЯТА 127

Спиране на кръвотечение 128
Действия при счупване 128
Действия при спиране на дишането 131
Профилактика и лечение на заболявания през зимата 136
Профилактика на заболявания в райони, сходни с тайгата 138
Профилактика и лечение на заболявания в планината 139
Профилактика и лечение на заболявания при топлинен и слънчев удар 139
Транспортиране на ранени 140
Помощен транспорт 143

ЧАНТА ЗА ОЦЕЛЯВАНЕ В ЕКСТРЕМАЛНИ УСЛОВИЯ — ЧОЕУ-1 (вариант) 144

ЗАКЛЮЧЕНИЕ 145

Редактор Николай Атанасов
Художник Рачо Буров
Технически редактор Димитър Матеев
Коректор Петранка Иванова

Формат 60×84/16. Печатни коли 9,50. Издателски коли 8,864. Техническа поръчка № 91035. Код № 90090

Печат — „Военно издателство“ ЕООД

ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО • ЕООД